

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Sociálně psychologické důsledky rozvodu manželství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Vypracovala:

Bc. Dagmar Mašková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Sociálně psychologické důsledky rozvodu manželství“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 14. 3. 2012

.....
Dagmar Mašková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Dagmar Mašková

OBSAH

ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 MANŽELSTVÍ.....	11
1.1 Moderní pojetí manželství.....	21
1.2 Funkce manželství.....	27
1.3 Krize manželství.....	29
2 ROZVOD	31
2.1 Právní rozvod	32
2.2 Vztah společnosti k rozvodům z historického pohledu.....	35
2.3 Rozvodovost - fenomén dnešní společnosti.....	38
2.4 Demografické údaje	40
2.5 Příčiny rozvodu	44
3 DŮSLEDKY ROZVODU	50
3.1 Psychologické důsledky rozvodu.....	54
3.2 Sociální důsledky rozvodu	58
3.3 Ekonomické důsledky rozvodu	64
3.4 Dopady na děti	71
4 ROZVODOVÉ PORADENSTVÍ	77
4.1 Předrozvodové období	78
4.2 Rozvodové období	79
4.3 Porozvodové období.....	81
4.4 Rodinná - rozvodová mediace.....	82
4.5 Výchova k manželství a rodičovství - prevence rozvodu	85
II. PRAKTICKÁ ČÁST	88
5 ÚVOD.....	89
5.1 Dotazníkové šetření - výzkum	90
5.2 Analýza výsledků	92
5.3 Interpretace výsledků	116
5.4 Závěr šetření.....	119

ZÁVĚR	122
RESUMÉ	125
ANOTACE	126
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	127
SEZNAM TABULEK	131
SEZNAM OBRÁZKŮ	132
PŘÍLOHY	133

ÚVOD

Manželství je nejtěsnější možný lidský vztah rostoucí vzájemné závislosti, pro kterou se manželé vždy znovu svobodně rozhodují. Manželství je právní a společenská instituce, která tvoří legislativní základ pro rodinu. Dlouhodobě je manželství ekonomicky, právně, nábožensky a sociálně uznáváno jako primární společenská instituce pro výchovu dětí. Jeho hlavním účelem je dle zákona založení rodiny a řádná výchova dětí.

Rodina zůstává i v postmoderní době důležitou společenskou institucí a je považována za základní stavební jednotku naší společnosti. V životě každého sehraává důležitou roli, je sociálním prostředím, v němž si jedinec utváří svůj hodnotový systém, získává své první sociální role a s nimi spojená práva a povinnosti. Hovoříme o sociální skupině, která má rozhodující vliv na utváření vztahů jedince a společnosti a podílí se na začleňování člověka do života společnosti.

Rodina všem svým členům, dětem i dospělým, poskytuje, domov, v němž člověk odkládá veřejné role. V rodině je možná vysoká míra otevřenosti a sdílení. Poskytuje pocit jistoty a bezpečného zázemí. Funkční rodina významným způsobem podmiňuje psychický i emocionální vývoj každého člena a představuje silné faktory pro zdárný vývoj dětí. .

Chování rodičů, především v raném věku dítěte, vytvoří základ, na kterém bude dítě celý svůj život budovat. Bohužel, že všichni však mají takové štěstí, aby mohli žít ve funkční a úplné rodině. V České republice je podle statistik minimálně každá čtvrtá rodina neúplná.

V naší společnosti neúplná rodina vzniká nejčastěji *rozvodem* manželů z mnoha důvodů. Nebyli řádně připravení, byli moc zamilovaní, vztah začal být emocionálně nebo dokonce i fyzicky agresivní, jeden z manželů přestal toho druhého milovat a našel si někoho jiného, aniž by se sám pokusil o nápravu vzniklých problémů v manželství, jeden z partnerů se rozhodl odejít nebo si oba uvědomili, že jejich sňatek byl omyl a rozhodli se, že přátelský rozvod bude lepším řešením než život ve špatném manželství.

Uzavírání manželství ztrácí svoji důležitost a dřívější ritualizovanou podobu. Rozvod je negativní společenský jev, který je bohužel fenoménem dnešní doby a stal se standardním řešením manželských krizí. Má stránku psychologickou, sociální, rodinnou, právní i ekonomickou.

Představuje zátěž pro všechny, koho se dotýká. Rozvod je jedna z nejvíce stresujících záležitostí. Statistiky ukazují, že z hlediska psychické zátěže se rozvod řadí hned za úmrtí blízkého člověka

Touto situací všichni něco ztrácí - dospělí ztrácí partnera, děti přichází o stálou přítomnost některého z rodičů, někdy je nutné v souvislosti s rozvodem změnit bydliště, jsou zde i ztráty ekonomické, apod.

Rozvodové řízení a především okolnosti, které mu předcházejí a které ho provázejí, jsou traumatizující, plné napětí a mnohdy bolestivé jak pro oba partnery, tak zejména pro jejich děti. Problém je o to složitější, že ne vždy a všichni rodiče se rozcházejí v klidu a kulturně. Děti jsou často zatahovány do manželských i rozvodových sporů. Po rozvodu manželství se často stávají jakýmsi nástrojem, prostřednictvím kterého, se snaží druhému rodiči ublížit.

Děti nejsou viníky nastalé situace, nepodílejí se na sporech rodičů, naopak se stávají oběťmi

Bývalí partneři zapomínají na pozitivní okamžiky jejich vztahu, vše vidí v černých barvách. S rozvodem jsou spojeny negativní emoce - zklamání z nepovedeného manželství, smutek, vztek na druhého partnera, touha po pomstě, atd.

Z lidského pohledu je velice smutné sledovat, jak někteří inteligentní, slušní a řádní lidé jsou schopni věnovat veškerou svojí inteligenci a energii k otevřenému boji proti druhému partnerovi, kterého kdysi tolik milovali.

Manželé si představují, že rozvodem většina jejich problémů skončí, že bude už jenom lépe, ale opak bývá pravdou. Ne vždy si plně uvědomují všechny problémy a důsledky, které s sebou rozvod přináší. Pokud už manželství skončilo rozvodem, je dobré, následky co nejvíce minimalizovat. Vždy však záleží na vyspělosti a morálních kvalitách rozvádějících se manželů.

Důvodem k výběru tématu diplomové práce „Sociálně psychologické důsledky rozvodu manželství“ bylo zejména to, že jsem chtěla podrobněji proniknout do problematiky rozvodu, také zkušenost s rozvodem vlastního manželství. Dále to byla skutečnost, že znám důsledky rozpadu manželství nejen z vlastního života, ale i ze zkušeností mých rozvedených přátel.

Cílem diplomové práce je popsat instituci manželství, jeho jednotlivé funkce a význam. Podrobněji se zaměřit na rozvod a provést rozbor psychologických, sociálních a ekonomických důsledků rozvodu manželství pro jednotlivá pohlaví.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí - teoretické a praktické.

Teoretická část je rozdělena do čtyř hlavních kapitol, které se dále systematicky člení na jednotlivé podkapitoly, vždy detailněji rozebírající problematiku hlavní kapitoly.

Praktická část se věnuje empirickému výzkumu formou dotazníkového šetření, týkajícího se tématu diplomové práce.

První kapitola je věnována manželství, jeho modernímu pojetí, jednotlivým funkcím. Nalezneme zde různé teorie výběru partnera, co očekávají od manželství ženy, co muži. V poslední podkapitole rozebírám krizi manželství.

Druhá kapitola se zabývá již samotným rozvodem. Poměrně obsáhle popisuje právní rozvod a jeho různé formy. Zamýšlím se v ní nad vztahem dnešní společnosti k rozvodům a také jak byl vnímán společností v minulosti. Součástí kapitoly jsou velice podrobné demografické údaje a také příčiny, ze kterých nejčastěji k rozvodu dochází.

Třetí kapitola je věnována samotným důsledkům rozvodu manželství. Velký důraz je kladen na ztráty, které rozvod přináší mužům i ženám. Dále popisují jednotlivé důsledky rozvodu, psychologické, sociální a ekonomické, zamýšlím se nad tím, co prožívají rozvádějící se jedinci, jak ovlivňují vztahové záležitosti a jak se s těmito důsledky vypořádají. U ekonomických dopadů rozebírám vypořádání společného jmění manželů, vyživovací povinnost na děti i výživné pro rozvedeného manžela. V poslední části třetí kapitoly se zaměřuji na dopady rozvodu na děti, zejména jak negativně je tato zkušenost může poznamenat.

Čtvrtá kapitola se věnuje rozvodovému poradenství, které je rozděleno podle jednotlivých etap rozvodu. Zamýšlím se nad tím, co je nejúčinnější, aby ztráty a strádání ve všech obdobích byly co nejmenší. Součástí této kapitoly je také rodinná-rozvodová mediace, zejména její význam jako životaschopného způsobu při vytváření a udržování vztahů mezi rozvádějícími se rodiči. V závěru této kapitoly popisují, jako jednu z možností prevence rozvodu, výchovu k manželství a rodičovství, jejímž cílem je utváření zodpovědných postojů v oblasti partnerských vztahů.

V praktické části mé diplomové práce rozebírám výsledky empirického výzkumu provedeného mezi rozvedenými muži a ženami, který je zaměřen na vlastní psychologické, sociální a ekonomické dopady rozvodu. Porovnání konkrétních důsledků pro muže a pro ženy, jak vyplývají z dotazníkového šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ

„Manželství čisté jest nejdůvěrnějším přátelstvím - je to vrchol spojení, naší dobou tak pěstované a chválené, asociace duší. Nemůže být intimnější asociace, než mezi mužem a ženou. Manželství ženě i muži má být vyšším vývojem. V manželství začíná se nový život“.¹

Manželství je chápáno jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, je to dobrovolné rozhodnutí spojit svůj individuální život v jeden společný.

Tímto spojením se manželé zavazují k dodržování psaných i nepsaných zákonů, kterými je manželství ovlivňováno. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.

V České republice lze manželství uzavřít buď civilní nebo církevní formou, na základě souhlasného prohlášení muže a ženy, že spolu vstupují do manželství.

„Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí“.²

- *Jsou povinni žít spolu* - znamená, že manželé se zavazují žít spolu v dobrém i ve zlém. Je pochopitelné, že v období zamilovanosti se může toto ustanovení v zákoně jevit jako zcela zbytečné. Nicméně případy, kdy jeden z manželů v hádce řekne druh druhému „sbal si věci a jdi pryč“ přesvědčují o nutnosti ochrany práva manželů na společný život.
- *Být si věrni* - láska a sex je důležitou součástí každého vztahu a uspokojování sexuální potřeb by mělo vyplývat ze vzájemného souladu manželů. Věrnost partnerovi je více či méně výsledkem mravních a morálních zásad každého jedince.
- *Vzájemně respektovat svoji důstojnost* - „důstojnost“ vyjadřuje úctu a sebeúctu lidské osobnosti jako morálně mravní kategorie. Respektovat důstojnost druhého manžela by nemělo být povinností, ale i právem tuto povinnost vzájemně vyžadovat.

¹ Citát T.G.Masaryk

² Zákon č. 94/1963, o rodině - § 18

- *Pomáhat si* - z této povinnosti vyplývá jak pomoc hmotná tak i morální. O uspokojování potřeb rodiny by se měli starat oba manželé podle svých schopností a možností.
- *Společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí* - zdravé rodinné prostředí nelze vytvořit pokud bychom nerespektovali všechna předchozí ustanovení. Pokud spolu manželé žijí, jsou si věrni, vzájemně respektují svoji důstojnost a pomáhají si je předpoklad, že vytvoří zdravé rodinné prostředí, ve kterém budou společně pečovat o děti.

Osobní a blízké vztahy

Člověk nemůže žít bez styku s jinými lidmi, většina potřebuje blízkého životního partnera, přátele a další osoby, se kterými denně přichází do styku. Díky práci Harolda H. Kelleyho „Personal Relationships“ byl do sociální psychologie zaveden termín **osobní vztahy** (personal relationships) používaný pro souhrnné označení individuálně významných vztahů jedince k jemu nejbližším osobám.

Kelleyho a Thibautova teorie vzájemné závislosti vysvětluje interakci mezi partnery jako nejpodstatnější znak všech forem **blízkých vztahů**, které přinášejí jedinci pozitiva (zisk - prospěch, který jedinec ze vztahu získá) i negativa (cena, kterou jedinec za udržení vztahu platí). Teorie vzájemné závislosti bere v úvahu i širší souvislosti. Jsou to např. pocity odpovědnosti za realizaci zájmů a cílů partnera, dlouhodobější perspektivy vztahu a vlivy sociálních norem. Na základě této teorie rozlišujeme čtyři základní vztahové charakteristiky:

- *Stupeň závislosti* - rozsah individuálního prospěchu (zisk) závislého na partnerovi a na společných aktivitách;
- *Vzájemná závislost* - míra souladu závislosti na partnerovi, může, ale nemusí být pro oba stejná;
- *Totožnost žádoucích výsledků* - míra souladu v preferování stejných, společně dosažených, zisků;
- *Báze závislosti* - stupeň vzájemné kontroly partnerů a jejich chování.³

³ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 233

Kelley definuje blízkost osobních vztahů tak, že za blízké můžeme považovat ty osobní vztahy, prostřednictvím kterých osoba ovlivňuje jiné osoby relativně dlouhou dobu, často, silně, v různých sférách činnosti. Osobní vztah přitom nemusí obsahovat pouze vysoký stupeň vzájemné závislosti, ale i množství napětí, konfliktních zájmů, problémů vyplývajících z nerovného postavení partnerů a jiné.⁴

Podmínkou dobrého fungování osobního blízkého vztahu je reciproční sociální výměna, která udržuje ve vztahu rovnováhu. Rozhodující je zda partneři vůči sobě uplatňují evalvační a devalvační způsoby chování. Pokud se v interakci nezachová reciprocita ve formě poskytování stejných či podobných odměn, může se vytvořit tzv. bludný kruh vzájemného odměňování nebo trestání, který může vést k partnerským a manželským konfliktům nebo dokonce k zániku vztahu.⁵

Významnou dimenzí blízkého vztahu je *intimita*, která je synonymem blízkosti dvou jedinců. Souvisí s možností překročit hranice osobní, privátní zóny členů dyády, co vyžaduje pocit vzájemnosti, pocit bezpečí ve vztahu vyvážený potřebnou mírou osobní autonomie a určitou bazální jistotu, že ten druhý cítí vůči partnerovi závazek a má zájem na udržení blízkého vztahu k němu. Intimita znamená sebeodhalování, spočívající ve vzájemné důvěře, sdílených emocích a odevzdání se druhému.⁶

Specifickým druhem osobního blízkého vztahu je *láska*, je založena na silné citové vazbě. Člověk se z lásky rodí, žije pro ni, touží po ní a pro lásku také umírá. Zkrátka, láska nás provází po celý život, má mnoho podob, mateřská, sourozenecká, k Bohu, erotická, vlastenecká apod.. Četnými studiemi bylo zjištěno, že pro všechny vztahy lásky je charakteristické vzájemné porozumění, poskytování a přijímání podpory, pozitivní oceňování a těšení se na druhého, ale jejich míra závisí na druhu vztahu.

R. J. Sternberg vypracoval triangulární teorii lásky, podle které má láska tři komponenty a lze je uspořádat do trojúhelníku:

- **Intimitu** - představuje jádro všech vztahů lásky a její podstatou jsou emoce.
- **Vášeň** - motivační složka, je spojena s intimitou. Vášeň je „rozněcovadlem“ zamilovanosti. Intimita pomáhá vztah lásky udržovat, ale v jiných situacích rozvinutá

⁴ VÝROST, J., *Sociální psychologie*, s. 233

⁵ NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*, s.191-192

⁶ VÝROST, J., *Sociální psychologie*, s. 243

intimita po dosažení určité úrovně teprve vyvolá vášně. Ve vzájemné závislosti intimity a vášně existují výjimky.

- **Rozhodnutí, závazek** - má dvě hlediska. Krátkodobé je spojeno s rozhodnutím, že jeden miluje druhého. Dlouhodobé je závazek tuto lásku zachovat. Rozhodnutí nemusí znamenat závazek a obráceně. Nejčastěji rozhodnutí předchází závazek. Manželství legalizuje závazek vycházející z rozhodnutí milovat partnera po celý život. Tuto komponentu bychom neměli podceňovat, neboť pomáhá překonat těžké časy a vracet se k lepším.

Všechny komponenty lásky jsou důležité, jejich role se liší v čase, jednotlivých vztazích a jsou z nich odvozeny různé druhy lásky:

- Vztah bez lásky - neobsahuje žádnou komponentu,
- Mít rád - obsahuje komponentu intimity, typický pro přátelství,
- Bláznivá láska - obsahuje komponentu vášně, tzv. „láska na první pohled“,
- Prázdná láska - obsahuje komponentu rozhodnutí - závazek, obvykle po déle trvajícím vztahu, vytratila se intimita i vášně,
- Romantická láska - přítomna intimita i vášně, nejen obdiv k fyzické kráse, ale i emoční spojení, pocit blízkosti a propojení,
- Přátelská láska - dlouhodobý vztah bez vášně, zůstává intimita a rozhodnutí - závazek,
- Pošetilá láska - láska jako z Hollywoodu. Závazek je založen na vášni bez přítomnosti intimity. Vztah velmi rizikový, často končí rozchodem,
- Úplná láska - obsahuje všechny komponenty, ideál.

Další druhy lásky vycházející z předpokládaných transformací úrovní interpersonálních vztahů:

Vášnivá láska v počátečním stádiu zamilovanosti, trvá několik týdnů, měsíců, výjimečně rok. Intenzivní citový vztah, neustálé myšlenky na milovanou osobu, snaha o co nejčastějším kontaktu s ní, často její neadekvátní hodnocení. Pokud je oboustranná, pak evokuje pocity štěstí a radosti, v případě neopětování nebo odmítnutí, pocit prázdnoty, sklíčenosti, zoufalství.

S přibývajícím časem dochází k „ochlazení“. Pokud i přesto vztah přetrvává, transformuje se do *kamarádké (přátelské) lásky*. Prvotní okouzlení se mění v hluboký, stálý a zralý vztah, založený na emocionálním odměňování, respektování druhého. Je potlačena úzkost a převažuje důvěra.⁷

Dalším důležitým pojmem je *závazek*, který definovala Caryl E. Rusbultová a B. P. Buunk v roce 1993 jako psychický stav, který globálně reprezentuje zkušenost závislosti v blízkém vztahu. Je to vlastně dlouhotrvající zaměření, které respektuje nejen zájem partnera, ale také zájmy zachování kladného vztahu k němu. Jedinci prožívající silně závazek mají velkou potřebu udržení blízkého vztahu k partnerovi.

Tři zdroje prožívání závazku ve vztahu k partnerovi:

- *Úroveň uspokojení vlastních potřeb* - pokud blízký vztah naše potřeby uspokojuje více než bez něho, pak jej zachováváme a rozvíjíme. Tato podmínka k udržení blízkého vztahu však nedostačuje, proto je tu další zdroj.
- *Ostatní alternativy blízkého vztahu jsou horší* - pak je prožitek závazku intenzivnější, např. objevení atraktivnějšího partnera může vést k ukončení blízkého vztahu. Na základě sociologických studií rozvodovost stoupá, když se ekonomické, sociální a právní postavení mužů a žen vyrovná.
- *Míra investic* - některé jsou přímé - čas, emociální vklad, ale také oběti v zájmu partnera (např. horší bydlení, ale blížeji k partnerovi), některé jsou nepřímé (přímo do vztahu nevstupují) - společní přátelé, vzpomínky jednoho z partnerů apod.

Blízké vztahy k druhým lidem mají svoji dynamickou strukturu. V průběhu života se neustále transformují, zanikají a vytváří se nové. Vytvářejí strukturovanou sociální vztahovou síť, která se mění v závislosti na významu vztahu pro jedince v určitém životním období. V sociální síti se nejprve objevuje vztah k matce, k otci, sourozencům, ostatním příbuzným. Dále se rozšiřují na vztahy ke spolužákům, kamarádům, autoritám. Následně se vyvíjejí partnerské, rodičovské vztahy a další vztahy v systému rodiny. Tato sociální vztahová síť je doplňována pracovními, sousedskými vztahy, atd.

Na vytvoření a udržování blízkého osobního vztahu má vliv i sociální a fyzikální kontext. Konkrétní podoba osobních vztahů je podmíněna charakteru vztahů jednak v jednotlivých rodinách, ale i širším sociálním prostředím, ve kterém platí určité normy,

⁷ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 256-263

standards. Používá se schéma: dyáda - rodina - kultura. V případě fyzikálního kontextu osobních vztahů není možné, aby osobní vztahy existovaly nezávisle na místě, ve kterém se utváří. Mají na ně vliv geografické a klimatické podmínky, lokalita a jiné.

Jednou ze základních potřeb člověka je potřeba **sociálního kontaktu**. Touha člověka navazovat a udržovat těsné a blízké interpersonální vztahy je součástí lidského života. Potřeba vyhledávat a navazovat emočně kladné, přátelské sociální vztahy s jinými lidmi se nazývá **afiliace**. Projevuje se u každého člověka, ale v různé míře a síle, je proměnlivá v závislosti na situaci a může být vyvolávána různými pobídkami. Trvale se projevuje v touze po navazování těsných a dlouhodobých vztahů, které poskytují člověku oporu a pomoc, poskytují bezpečí (možnost žádat od blízké osoby pomoc v případě nouze), porozumění při stejných názorech, možnost projevit nejintimnější pocity v situacích veselých i smutných. Potřeba afiliace stoupá v situacích strachu, obav, nejistoty a ohrožení.

Přestože má člověk silnou touhu navazovat vztahy s jinými lidmi, občas dobrovolně volí **samotu**. To nastává v případě, kdy rozmýšlí o svém životě, snaží se vyrovnat s nějakou životní situací, najít správné řešení pro další postup, což kladně působí na jeho psychickou rovnováhu. Uniknout do samoty může člověk také z jiných pohnutek, v důsledku obavy ze sociálního prostředí, kdy ztratil přízeň svého sociálního prostředí nebo se vyhýbá kontaktům z důvodu prozrazení nepříjemných rysů svého chování.

Dalším prožitkem člověka je stav **osamění**. Jedná se o subjektivní prožívání nedostatku sociálních kontaktů, který může být prožíváný jednak v nepřítomnosti lidí a jednak i v přítomnosti mnoha lidí, přičemž však chybí adekvátní kontakt. Prožívání osamění a vyrovnávání se s ním je subjektivní. Mezi lidmi existují rozdíly ve způsobech jeho zvládnání a ve schopnosti vytvořit si uspokojivou síť sociálních vztahů.

V souvislosti s osaměním existují dva koncepty. K prvnímu dochází v případě, kdy člověk opustí své známé rodinné prostředí, přátele a dostává se do nového neznámého prostředí, kde se cítí osaměle, kde nemá své přátele a příbuzné nablízku. Tento typ osamění se nazývá **sociální izolací**.

Druhým typem je **emocionální izolace**, kdy sice člověk má přátele, rodinu, ale postrádá důvěrný vztah k jinému člověku, založený na vzájemné důvěře, porozumění, poskytující možnost intimního svěřování, opory, prostě emocionální uspokojení.

Osamění může být i symptomem dalších sociálních a psychických problémů. Jeho důsledky mohou být velice závažné v podobě deprese, zdravotních problémů, poruchy spánku nebo ohrožení života.⁸

Výběr partnera

*„V našem kulturním okruhu a v naší době je hlavní podmínkou partnerství zamilovanost, tedy zvláštní stav vědomí, v němž jsme partnerem fascinováni a idealizujeme si ho. Vnímání je vysoce projektivní a výběrové, vnímáme jen to, co chceme vnímat“.*⁹

Stav zamilovanosti trvá několik málo měsíců a usnadňuje sblížení a také rozhodování o případném sňatku. Po něm nastává tzv. vystřízlivění nebo vrácení se do reality. Zamilovanost u mužů přechází rychleji než u žen do stavu střízlivějšího vědomí.

Výběr partnera je častokrát osudovou životní volbou. V dnešní moderní společnosti si může kdokoliv vybrat kohokoliv. Samozřejmě záleží na tom, jaké typy lidí potkáváme a v jakém kruhu lidí se pohybujeme.

Výrost uvádí, že většina vztahů a manželství se utváří mezi lidmi, kteří jsou ve **fyzické blízkosti**. Vztah známosti může být také výsledkem několika náhodných setkání. Nejprve vzniká pocit známé tváře, pak dochází ke vzájemnému sblížování, navázáním komunikace. Blízkost vede ke zvyšování pocitu známosti. Tato situace se vysvětluje efektem tzv. pouhého vystavení (mere exposure). Několikanásobná expozice však může vést k neutrální, až odmítavé, reakci. Nezanedbatelný je i vliv prvotní reakce. Byla-li prvotní reakce negativní, opakováním se po určité době zesílí. Fyzická blízkost působí nejen při navazování vztahů, ale i ve vztazích již navázaných, kdy se prohlubuje emocionální uspokojení.

Dalším podstatným činitelem navazování a rozvíjení vztahů je **interpersonální atraktivita**, kterou rozdělujeme na fyzickou a osobní.

Fyzickou určuje vzhled (výška postavy, tvar obličeje, držení těla apod.), který je nejdůležitější při navázání kontaktu, pro první dojem o člověku. Je často ovlivněna různými stereotypy a předsudky, mediálně podporovanými (ideál krásy). Při volbě partnera z hlediska atraktivity platí pravidlo rovnocenných párů - za partnera volíme osobu přibližně stejné fyzické atraktivity jako my sami. Fyzický vzhled, jako kritérium výběru

⁸ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, Sociální psychologie, s. 235-250

⁹ MATOUŠEK, O., Rodina jako instituce a vztahová síť, s. 52

partnera, je odlišný pro muže a ženy. Na fyzickou atraktivitu žen, kladou muži větší důraz, než ženy na fyzickou atraktivitu muže. Osobní atraktivita je hlavní činitel utváření a trvání interpersonálních vztahů.

Pro dlouhodobější těsné vztahy jsou nejdůležitější oblasti společného zájmu, což může být cokoli. Dosavadními provedenými výzkumy bylo poukázáno na to, že pro základ atraktivity je potřebná shodnost nebo podobnost zájmů, vlastností, hodnot apod. Protikladnost se stává atraktivním jen v omezené míře. To je vysvětlováno tím, že podobní lidé se navzájem podporují, kdežto odlišní lidé evokují negativní hodnocení druhého člověka a končí například jeho odmítnutím.

Atraktivita je vysvětlována několika teoriemi:

- *Model emocionálního posílení* - atraktivní jsou ti, kteří vyvolávají příjemné pocity, s těmito lidmi se chceme setkávat.
- *Teorie rovnováhy* - zvažuje nejen vztah dvou osob, ale také jejich vztah k dalšímu objektu (člověk, cíl, názor, přesvědčení, víra...).
- *Teorie sociální výměny* - pokud vztah nepřináší ani průměrné uspokojení, ale člověk nemá lepší alternativu, vztah neopouští; ale pokud ji má, pak se tento člověk stává atraktivnější.
- *Teorie rovnosti* - rozpracovala dále teorii sociální výměny, lidé zvažují nejen vlastní výsledky, ale také výsledky, které mohou získat jiní. Vztahy založené na rovnosti jsou hodnoceny jako stabilní a šťastné.

Atraktivita se může také odvozovat z typů *citové vazby* u dospělých, které jednak sehrávají podstatnou roli v interpersonální atraktivitě, ale také ovlivňují povahu těsných interpersonálních vztahů. K. Bartholomew a L. M. Horowitz rozlišují typ sobecký, bezpečný, bojácný a zdrženlivý, v základu kterých se nalézají dimenze úzkosti, což znamená strach z opuštění a nedostatečné lásky, a dimenze vyhýbání, která znamená zřeknutí se intimity a emocionálního vkladu do vztahu. Využitím efektu podobnosti lze předpokládat, že shodné typy citové vazby se budou přitahovat. Výzkumy potvrdily, že vysoce atraktivní partneři jsou ti, kteří se sobě nejvíce podobají typem citové vazby.¹⁰

Podle Matouška je známou věcí, že se berou lidé podobní si v sociálních a psychologických charakteristikách. Při volbě partnera se dává přednost člověku stejné

¹⁰ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 251-256

rasy, stejné sociální vrstvy, stejného náboženství. Významnou roli hraje při volbě partnera soubor očekávání, která mají jednotlivá pohlaví na své protějšky.

*„Transkulturální studie očekávání určujících volbu partnera ukazují, že muži kladou ve všech kulturách vzhled a mládí partnerky mezi hodnoty nejdůležitější. Také ženy téměř bez výjimky očekávají, že muž bude o něco starší a že bude schopen rodinu ekonomicky zajišťovat“.*¹¹

Kromě vědomých očekávání si lidé do vztahu přinášejí také nevědomá očekávání. Zde může figurovat zejména rodič, buď jako pozitivní model i jako odstrašující příklad.

Podle Šmolky hraje při výběru partnera významnou roli také princip homogamie nebo heterogamie.

Výběr na principu podobnosti (homogamie) - člověk si vybírá partnera podle sebe.

Vybíráme si partnera na základě podobnosti s tím, co máme rádi na sobě, např. základní žebříček hodnot, aktivity, životní cíle a postoje a také životní styl.

Nevýhodou v případě výběru partnera na základě homogamie může být to, že se opíráme pouze o slovně deklarované postoje.

*„Mnohem více by možná napověděly a větší pravděpodobnost shody garantovaly třeba podobné zkušenosti z původních rodin, nepříliš odlišné kulturní vzorce, které nás od dětství formovaly, jakož i zdánlivé maličkosti dané tím, zda jsme vyrůstali ve městě či na venkově, v rodinném domku či paneláku atp.“*¹²

Výběr na principu odlišnosti (heterogamie) - tento výběr partnera je založen na základě vzájemného doplňování se, přitahujících protikladů.

Výhoda tohoto výběru může být patrná u těch osobnostních rysů, které se uplatňují při rozhodování v páru. Pokud je ve vztahu dominantní partner jistě je lepší, když jeho protějšek je submisivní a projevuje se u něho ochota ustupovat, než kdyby byl také dominantní.

Velikým úskalím však bývají takové rozdíly, které se týkají „hodnot pro vztah a manželství“. Pro ženy je tato hodnota založena především na vnější přitažlivosti partnera, schopnosti plodit děti a schopnosti finančně zajistit rodinu. Muži tuto hodnotu spatřují v profesní úspěšnosti a schopnosti imponovat.

¹¹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 51

¹² ŠMOLKA P., *Výběr partnera*, s. 10-11

V naší kultuře hraje významnou roli při výběru partnera také homogamie věková, vzdělanostní a sociální.

Podle Plaňavy se vyhledávají a preferují především osoby pocházející ze stejného či blízkého sociálně-kulturního i vzdělanostního prostředí. Společensky si blízcí lidé se častěji setkávají, vyskytují pohromadě a tudíž existuje vyšší pravděpodobnost jejich seznámení. Také lze očekávat blízkost hodnotových orientací.¹³

Kratochvíl uvádí, že existuje řada teorií, které se snaží objasnit principy volby manželského partnera. Je to například Winchova teorie komplementarity, Coombsova teorie monogamie hodnot, Kerckhoffova - Davisova teorie filtru nebo Mursteinova teorie.

Právě Murstein sloučil Winchovu, Coombsovu a Kerckhoffovu - Davisovu teorii. Mursteinova teorie výběru a volby manželského partnera je nejkomplexnější teorií výběru manželského partnera, empiricky podložená. Z tohoto důvodu tuto teorie popisují podrobněji.

Mursteinova teorie

*„Podle Mursteinovy teorie se při volbě uplatňují tři přitažlivé síly: podnět, hodnoty a role. Tyto působí v zákonitém sledu, ve třech fázích. Jejich význam se v každé fázi mění. Co projde prvním filtrem, přechází do dalšího stadia“.*¹⁴

1. Fáze - **podnět**, partner je působícím podnětem, především svou přitažlivostí ve vzhledu a chování.
2. Fáze - **hodnoty**, jde především o shodu v zájmech, postojích a uznávaných hodnotách partnerů.
3. Fáze - **kompatibilita rolí**, snaha o vytvoření vzájemně se doplňujících rolí a uspokojení svých potřeb.

Platí zde princip vyváženosti výměny, což znamená, že partneři jsou spokojeni pokud je výměna vyrovnaná. Například pokud méně hezký muž nabídne velice atraktivní dívce materiální zajištění a je jí oporou. Z hlediska optimální volby partnera je ideální pokud se objeví všechny tři fáze.

„Murstein si uvědomuje, že ve své koncepci opomenul pojmy jako jsou láska a zamilovanost. Zdůvodňuje to slovy: “Opomenutí je záměrné. Slovo láska obvykle málo

¹³ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 179

¹⁴ KRATOCHVÍL S., *Manželská terapie*, s. 113

*přispívá k našemu porozumění lidským citům. Mnoho lidí, kteří věří, že milují svého partnera, to nijak nedává najevo svým chováním. Mnoho lidí se chová, jako že milují svého partnera, ale trvají na tom, že ho doopravdy nemilují“.*¹⁵

Pokud i přes počáteční emoční a hormonální bouři, která ovlivňuje rozhodovací procesy, žijí společně partneři celkem spokojeně několik let, můžeme říci, že se jedná o šťastnou osudovou partnerskou volbu.

Zhruba polovina všech partnerských kolapsů, krizí a rozvodů skutečně „chybou výběru“. Setkali se partneři, kteří by s někým jiným mohli docela slušně uspět, ale právě oni dva se měli raději minout. Některé jejich charakteristiky jsou tak těžko slučitelné, že jejich případné soužití se stane řadou nedorozumění, konfliktů a střetů.¹⁶

1.1 Moderní pojetí manželství

Naše společnost je výrazně zmodernizována, to sebou přináší také nové moderní pojetí manželství a rodiny. Česká společnost se stále více snaží přiblížit západnímu modelu společnosti.

*„Modernizace přátelství, partnerství, manželství přináší pocit izolovanosti, přechodnosti, neusazenosti, nezakotvenosti mnohem rozšířenější než kdykoliv dříve“.*¹⁷

V tradičním pojetí manželství byly role přesně rozdělené. Od muže se očekávalo především materiální zabezpečení rodiny, byl živitel, hospodář a ochránce rodiny. Žena se starala o domácnost, péči a východu dětí a také udržovala rodinné vztahy.

V současnosti se od tradičního modelu manželství ustupuje a preferuje se moderní model manželství, a to model egalitářský až identický model soužití. Partneři mají mít „stejné slovo“, mají společně o všem rozhodovat a také společně a spravedlivě pečovat o děti a jejich výchovu. Je to model kdy muž a žena jsou naprosto rovnocennými partnery.¹⁸

Matoušek zdůrazňuje, že manželské vztahy a rodinné soužití se mění analogicky k názorům na výchovu dětí v rodině. Ustupuje se od hierarchického uspořádání rodiny a přechází se k ideálu rovnocenného vztahu mezi mužem a ženou. Důležité je především

¹⁵ PLAŇAVA I., *Manželství a rodiny*, s. 183

¹⁶ ŠMOLKA, P., *Výběr partnera*, s. 8

¹⁷ KELLER, J., *Teorie modernizace*, s. 15

¹⁸ PLAŇAVA I., *Manželství a rodiny*, s. 186

harmonické fungování celé rodiny a která by měla respektovat individuální zvláštnosti každého člena rodiny. Také se začíná přihlížet k vrozené rozdílné psychické výbavě mužů a žen v souvislosti s jejich přínosem do rodiny. Liberalizuje se postoj k rozvodům. Měřítkem funkčnosti rodiny je především emoční spokojenost manželů a emoční uspokojení dětí.¹⁹

Podle Možného jsou si manželé v tradičním pojetí manželství zcela oddáni. Po uzavření manželství přestávají být individuem a stávají se součástí manželského páru a získávají tzv. párovou totožnost. Vstupem do manželství získávají nový společenský status. Stávají se párem, jeden na druhém jsou závislí, vše dělají společně a již nejsou vnímáni jako možní partneři pro někoho jiného. Také oni samotní se již nemohou ohlížet po někom jiném.²⁰

Moderní pojetí manželství vychází z předpokladu, že rodinné a manželské role jsou nezávislé na příslušnosti k pohlaví. Záleží na dohodě jak si manželé role a povinností rozdělí, aby byli schopni fungovat.

*„Moderní manželství je monogamní, stojí na dohodě o rozdělení rolí a neomezuje kontakty jen na rodinu“.*²¹

Manželé mají dnes možnost výběru, kdo bude živitel a který z nich se bude starat o rodinu a pečovat děti. Je zcela běžné, že dnes zůstávají na rodičovské dovolené muži. Také finanční hospodaření by mělo být záležitostí obou. Mohou se dohodnout, zda budou vést společnou nebo oddělenou pokladnu. Také záleží na nich, jak si vyčlení oblasti rozhodování a zodpovědnosti.

Podle Matouška se moderní společnost snaží osvětou a výchovou modifikovat vrozenou výbavu mužů a žen. Autor je pesimistický, protože se jí to nemůže zcela podařit. Sbližování a prolínání mužské a ženské role v moderní společnosti vedou ke zvýšenému výskytu nároků, pro které mají muži a ženy nevalné předpoklady.

*„Rozdily ve vrozené výbavě mužů a žen je vždycky lepší využívat než potlačovat, a to jak ve sféře rodinného života, tak ve sféře veřejné. Rodina je ovšem křehčí organismus než společnost, zvláště rodina moderní“.*²²

¹⁹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 37

²⁰ MOŽNÝ, I., *Moderní rodina: Mýty a skutečnost*, s. 36

²¹ NOVÁK, T., a kol., *Předmanželské poradenství*, s. 20

²² MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 29

Dnešní moderní doba očekává od mužů více zájmu o rodinu, vyšší podíl na domácích pracích a schopnost pečovat o děti. Od žen se zase ve veřejné sféře očekává především schopnost jejich sebeprosazení, výkonnost, nezávislost a odolnost vůči stresu.²³

Kalnická definuje *genderovou roli* jako souhrn daných pravidel, které přiřazují určité chování jen ženám a jiné jen mužům. Pravidla jsou nepsaná, mají neformální charakter. Jako příklad uvádí přesvědčení společnosti o tom, že je správné to, kdy žena je na mateřské dovolené a muž chodí do práce a zabezpečuje rodinu svým výdělkem.²⁴

Pojem gender („džendr“) je přeložen z angličtiny jako sociální pohlaví nebo sociální rod. S tímto pojmem, který upozorňuje na sociální rozdíly mezi osobami ženského a mužského pohlaví, se v sociologii setkáváme až počátkem 90. let 20. století. Sociální rozdíly se mohou v čase měnit a jejich význam a pojetí se mohou lišit v různých kulturách. Každá společnost vytváří rozdíly mezi dívkami a chlapci, tedy odlišuje mužskou a ženskou roli, které přizpůsobuje výchovu svých dětí. Dívky jsou tak vystaveny odlišným socializačním vlivům než chlapci. Muž i žena mají přesně vymezenou svoji roli, povinnosti a práva a současně přijímají nároky, které jsou na ně kladeny společností. Rodové rozdíly jsou patrné zejména u přírodních a tradičních společenství.²⁵

Ženám a mužům jsou přiřazovány různé typy práce, povinnosti, jež mají plnit, hodnoty a míra odpovědnosti, právě na základě genderových rolí, které mají svůj původ a upevňují se v oblasti rodiny, zaměstnání a i jiných oblastech. Ženy zaujímají ve většině případů ve společnosti znevýhodněnou pozici než muži, i když mají stejné základní podmínky.²⁶

Harnachová popisuje *genderový kontrakt* jak soubor explicitních a implicitních pravidel, které mužům a ženám přiřazují odlišný žebříček hodnot a různou míru zodpovědnosti a povinností. Jeho základem jsou stereotypní představy o tom, co je komu přirozeně vrozené a dané, a co by měl každý jedinec dělat. S těmito pravidly se setkáváme v každodenním životě, ve kterém jsou vymáhána, a vždy znevýhodňují jedno pohlaví v různých oblastech života.

²³ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce vztahová síť*, s. 29

²⁴ KALNICKÁ, Zdeňka. *Úvod do gender studies : otázky rodové identity*, s. 8

²⁵ JANOŠOVÁ, P., *Dívčí a chlapecká identita.*, s. 40-42

²⁶ VALDROVÁ, J., *Gender a společnost*, s. 10-11

Protože nejvíce společností oceňované statusy jsou přisuzovány mužskému pohlaví, lze vyvodit závěr, že díky genderovému kontraktu jsou více znevýhodňovány právě ženy.

Genderové stereotypy lze definovat jako tradiční a často i diskriminační představy o typicky mužských i ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti. Je možné je považovat za společenskou bariéru bránící individuálnímu rozvoji lidské osobnosti.

Typické rozdělení práce v domácnosti je založeno na základě genderových stereotypů o vlastnostech, schopnostech a rolích mužů a žen. Nevýhodou genderových stereotypů je jejich zastarávání tzv. tradičních rolových vzorců.²⁷

Očekávání žen a mužů od manželství

Dnešní doba oproti době minulé preferuje jako základ manželství lásku a silný citový vztah mezi partnery.

Podle článku²⁸, který byl uveřejněn v časopise *Psychologie dnes* od autorky P. Blažkové, psychologky v brněnské Poradně pro rodinu, patří nerealistická očekávání žen a mužů od manželství ke třetím nejčastějším příčinám problémů v manželství. Stává se, že každý partner vstupuje do manželství s odlišnou představou o tom, co může od svého partnera očekávat, a co by naopak měl partnerovi poskytovat. Z tohoto důvodu je velice důležité, aby již před uzavřením manželství hovořili o tom, co každý z nich od manželství očekává.

Pokud toho nejsou schopni je dobré, aby alespoň hovořili o svých očekávání pokud nastane situace, která toto vyžaduje. I když se všechna očekávání nedají vymezit, přesto existují určitá typická očekávání, která jsou charakteristická pro dané pohlaví, které je dobré mít na paměti a hovořit o nich.

Podle Kratochvíla vstupují snoubenci do manželství s určitými obecnými, typickými a většinou nesplněnými očekáváními, která mají vztah k převládajícím postojům, prožívání a stereotypům chování ženy a mužů v dané společnosti.

²⁷ HARNACHOVÁ, M. a kol., *Genderové stereotypy*, dostupné <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=120>, staženo dne 28.2.2012

²⁸ BLAŽKOVÁ, P., *Mladá manželství v krizi*, *Psychologie dnes*, 2007, roč. XII, č. 3, s. 24

Tato očekávání nejsou nepřiměřená, jsou přirozená. Jsou konfliktogenní a pokud se vymknou kontrole, mohou manželství i rodinu zničit. Jedná se o manželská očekávání, na která se nejvíce naráží v manželské terapii. Tato očekávání popisují níže v textu.

Dále existují specifická osobní očekávání, která vycházejí z rodinných modelů každého z partnerů. Pokud tato očekávání do sebe dobře nezapadají, mohou nepříznivě ovlivnit jejich manželství. Člověk se naučil mužské a ženské roli ve velké míře od svých rodičů. Ve vlastním manželství má tendenci opakovat model rodiny rodičů, ať už se mu líbil nebo ne. Závažná je především dominance, tedy kdo v rodině rozhodoval a kdo se podřizoval.²⁹

Očekávání žen

1. *Posedět a popovídat* - žena očekává, že muž bude poslouchat její každodenní starosti. Má potřebu vyprávět se. Častokrát očekává, že i muž se podělí o své zážitky, úspěchy a starosti. Očekávaný rozhovor může být i jednoduchou konverzací, která navodí pocit vzájemné blízkosti. Pocit, že žena má vedle sebe někoho kdo jí naslouchá, rozumí.
2. *Duševní porozumění* - znamená, že manželka může otevřeně s manželem sdílet své prožívání, pocity, zážitky. Žena se chce svému manželovi svěřit se svými niternými problémy bez obav, že budou zlehčovány a ironizovány. Žena očekává, že když bude prožívat něco krásného, bude muž tuto radost sdílet s ním. Muž se angažuje ve vztahu, sdílí s ní své plány, přání a city. Počítá s ní. Žena cítí, že se na manžela může spolehnout.
3. *Vycítit, co žena potřebuje* - žena nemusí nic říkat a muž vycítí její pocity. Pokud má problémy, je po ruce, aby jí je pomohl řešit. Žena očekává, že muž ocení, co pro něho a rodinu dělá. V oblasti sexuálního života by měl muž vycítit, kdy se ženě chce milovat a kdy ne. Kdy potřebuje pouze pohlazení, přivinutí a políbení.
4. *Vyjadřovat lásku celým svým životem* - toto očekávání je vlastně rozprostřením předchozích požadavků do delšího časového intervalu. Žena čeká trvalé důkazy o tom, že milována. Tyto spočívají ve slovech lásky, ocenění, pomoci, vedení i podřizování se, věrnosti.

²⁹ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 116-125

Očekávání mužů

1. *Uvařeno, uklizeno* - muž čeká, že mu žena vytvoří příjemný domov, ve kterém budou uspokojeny jeho základní potřeby. S očekáváním „dobrého najezení doma“ souvisí i vytvoření příjemné atmosféry domova. Součástí je i určitý stupeň úklidu, samozřejmostí vyprané a vyžehlené prádlo.
2. *Sex kdykoli se mi zachce* - muž očekává, že bude mít snadno dostupné uspokojování svých sexuálních potřeb. Žena bude připravena vyhovět jeho přáním. Musí umět muže jako sexuálního partnera řádně ocenit a stále projevovat obdiv.
3. *Obdiv stále* - muž očekává, že žena bude obdivovat jeho výkony v zaměstnání a také to, co dělá pro rodinu. Bude znát jeho kvality, všimnout si jich a slově oceňovat. Bude mu neustále připomínat co pro ni znamená a co všechno pro ni v životě vykonal.
4. *Neobtěžovat starostmi* - muž se cítí dobře tam, kde ho obdivují a nic po něm nechtějí. Očekává, že provoz rodiny bude běžet pod vedením ženy a on bude minimálně obtěžován případnými problémy.

Typická očekávání žen začínají citovými požadavky a jejich citová náročnost se v dalších očekáváním stále zvyšuje. Ženy touží především po komunikaci a emocionální podpoře svého partnera. Naopak typická očekávání mužů jsou věcná a týkají se projevovaného vnějšího chování. Muži jsou spokojeni pokud jsou uspokojeny jejich základní potřeby.

Falešná očekávání a mýty

Podle Plaňavy³⁰ jsou očekávání, která i když znějí ušlechtilě bývají častokrát ke škodě. Pokud jsou tvrdě a důsledně prosazována mohou přispívat k manželskému zklamání nebo až k rozvratu. Rozdělují očekávání a představy na hestické³¹ a dyshestické mýty.

Hestické mýty zahrnují očekávání a představy, které mohou zkvalitňovat soužití. Naopak dyshestické mýty jsou všechna očekávání a požadavky, které soužití ohrožují. Uvádím některé z nich:

- *Jsme jedno tělo a jedna duše* - v manželství se nám bude nejlépe dařit, pokud budeme úplně stejní, ve všem se shodovat. Každá odlišnost je vnímána jako určité ohrožení. Jeden druhého dusí neustálým tlakem, vždy být jako jeden člověk.

³⁰ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 21

³¹ HESTIE - starořecká bohyně - ochránkyně rodinného krbu

- *A budeme spolu šťastně žít* - stav trvalého blaha, blízký extázi. Svého partnera jsem si vzala především proto, aby mě činil šťastnou. Očekávám, že bude plnit každé i nevyřčené přání. Jakmile jen lehce zaskřípe, necítím se blaze a je třeba hledat štěstí jinde.
- *Láska - (vše)mocná čarodějka* - tímto mýtem jsou ovlivněny především zamilované dívky, které věří, že ve jménu lásky změní svého milovaného partnera.
- *Domov - přístav* - od manželství se očekává, že bude místem stále pohody, odpočinku. Místem kam nepatří starosti ani potíže. Pokud se objeví nepříjemnosti nebo dokonce starosti - je na vině ten druhý a je nutné zvednout kotvu a odplout do jiného přístavu.

1.2 Funkce manželství

Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí, byť rodina sama o sobě může vzniknout i mimo manželství. Tímto účelem je potvrzena biologická funkce manželství. Kromě toho plní manželství i další funkce.

Ze sociologického hlediska je manželství základem rodiny a tato rodina plní čtyři základní funkce:³²

1. Funkce ekonomická

Tato funkce má dvě stránky. První z nich je důležitá pro existenci a rozvoj ekonomiky společnosti a „její podstata spočívá v zapojení rodinných příslušníků do výrobní nebo nevýrobní sféry v určitých profesích. Pro rodinu a společnost je také důležité kolik dětí rodina má, jaké vzdělání dosáhnou, kterou profesi a jak ji budou ovládat. V tom smyslu je rodina jednotkou mikroekonomického rozhodování (přispívá ke stabilitě rozvoji ekonomického systému společnosti)“.³³

Druhá stránka ekonomické funkce se týká hmotného zabezpečení rodiny, tedy všech jejich příslušníků. Na rodičích spočívá břemeno odpovědnosti za materiální zajištění podmínek, které rodina nezbytně potřebuje ke svému životu. Týká se to samozřejmě i podmínek, které jsou nezbytné pro zdravý a plnohodnotný vývoj dětí.

³² NOVÁK, T., a kol., *Předmanželské poradenství*, s. 9

³³ STŘELEČ, S., *Kapitoly z rodinné výchovy*, s. 76

2. Funkce biologická

Podle Střelce někteří sociologové spatřují v naplnění sexuálního (biologického) a rodičovského instinktu, spolu s libými pocity, podstatu existence rodiny vůbec. Manželství je vnímáno jako prostředí pro společensky uznávaný pohlavní styk. Také ovlivňuje reprodukci velikost populace jako základní předpoklad ekonomického růstu společnosti.

3. Funkce výchovná

Rodina funguje jako regulátor nežádoucích činností, poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Zvláštnost této funkce spočívá v tom, že v ní odráží vlivy všech stránek života rodiny.

„Specifická dynamika probíhající v rodině tvoří zcela jedinečné prostředí pro formování postojů ke světu, blízkému okolí a sobě samému. Vytváří též hodnotové orientace, tvoří základ formování vlastního já, koncepci vlastního života“.³⁴

Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče, kteří mají být svým chováním a jednáním vzorem pro své děti. Rodiče odpovídají za harmonický rozvoj svých dětí. Rodiče mají také povinnost soustavně pečovat o výživu, chování a jednání svých dětí.

4. Funkce emocionální

Tato funkce uspokojuje základní lidské potřeby jako je láska, jistota, bezpečí a sounáležitost.

V této funkci je manželství i rodina výjimečná a nezastupitelná, ale pouze v případě, že bez problémů plní všechny své funkce.

Dospělý člověk stejně jako dítě potřebuje pocit sounáležitosti k rodinnému společenství, potřebu zázemí, kde uspokojuje mnohé psychické potřeby. Realizuje zde své nejdůležitější životní role partnerskou, manželskou a rodičovskou. Také odpočinek a obnova duševních a tělesných sil patří k emocionální funkci. Domov plní velice důležitou roli jako kompenzace proti světu pracovních povinností a stále rostoucích nároků.

V souvislosti s manželství hovoříme také o jeho „*poslání*“. Základním posláním je založení rodiny a řádná výchova dětí. Ale i bezdětná manželství mají své poslání. Vždy záleží na obou partnerech, co bude jejich posláním a smyslem jejich manželství.

³⁴ STŘELEČ, S., *Kapitoly z rodinné výchovy*, s. 74-76

Pokud partneři naleznou smysl i účel svého manželství a společně naplňují jeho jednotlivé funkce, můžeme hovořit o znaku funkčního manželství.

1.3 Krize manželství

Manželské, partnerské či párové krize se týkají jednoho subsystému rodiny, a to páru dospělých lidí, nejčastěji manželů, rodičů, ale i nesezdaných párů žijících spolu.

Krize je období nepříjemné, zatěžující, často dramatické. Je zde však i možnost změny, naděje na zlepšení situace.

*„Lze je (rodinné a manželské krize) chápat jakožto situace narušeného vnitřního a/nebo vnějšího přizpůsobení systému, kdy dosud osvědčené adaptační mechanismy, způsoby chování, struktura i zaměřenost rodiny přestávají vyhovovat, brzdí či zabraňují plnit její základní funkce a jednotlivým jejím členům znesnadňují či brání v dalším vývoji. Řečeno jednoduše a snad méně kostrbatě: jak a čím jsme dosud spolu žili, přestává vyhovovat, necítíme se dobře ani spokojeně - a je tedy žádoucí změna“.*³⁵

Pokud se manželství ocitá v krizi přestává plnit své funkce a poslání, což bývá v rovině individuální provázeno prožitky zklamání, strádání, sebelítosti, někdy též hostilnými pocity i reakcemi, ale také nadějí na změnu.

Jestliže krize manželského páru zasahuje a ovlivňuje plnění základních funkcí rodiny, pak lze předpokládat propojení manželské krize s krizí soužití v rodině. Také děti bývají téměř vždy přímo či nepřímo vmanévrovány do manželské krize.³⁶

V souvislosti s krizí manželství jsou popisovány tzv. *vývojové manželské krize*.³⁷

První vývojová krize se objevuje mezi 3. - 7. rokem společného soužití. Trvá v průměru rok a bývá dosti hluboká. V tomto období se mění vzájemný vztah manželů, ubývá zamilovanosti a romantiky. Jsou citlivěji vnímány rozdíly mezi partnery i partnerovy negativní vlastnosti.

Partneři nejsou schopni věcné, otevřené a nezraňující komunikace. Narůstá pocit nespokojenosti, zesilují se názorové rozpory, stupňují se hádky, výčitky a pocity zklamání.

³⁵ ŠPATENKOVÁ, N., *Krize- psychologický a sociologický fenomén*, s. 73-74

³⁶ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 150

³⁷ ŠPATENKOVÁ, N., *Krize- psychologický a sociologický fenomén*, s. 74-75

„Plzák radí omezení dialogů týkajících se manželství, dočasné přitlumení sexuálního styku, odklon od romantické lásky a věcné řešení praktických problémů, jako je výchova dětí, orientaci na pracovní uplatnění každého z manželů, otevřené soužití, tj. umožnění každému, aby se věnoval vlastním zálibám, než naléhání na to, aby je partner sdílel, a na to, aby „byli co nejvíc spolu“.³⁸

Druhá vývojová krize se objevuje kolem 20. roku společného soužití a bývá méně hluboká, ale může trvat déle. Zpravidla se objevuje v období osamostatňování dětí, vzniká po nich určitá prázdnota. Manželé začínají pociťovat stárnutí. Zesiluje se závislost ženy, pokud má pocit, že rychleji stárne než muž. Objevuje se tendence muže k mimomanželskému sexu - „užít si než bude pozdě“.

„V druhé vývojové krizi radí Plzák programové odpoutávání se manželů od starostí a věnování se různým formám společné zábavy, ke které ovšem potřebují vnější zdroje: sami si už zpravidla nestačí. Vhodnou formou je společné cestování, kdy spolu poznávají a prožívají různé dosud neznámé věci a zážitky. Dojde-li v tomto období k nevěrám, doporučuje se příliš je nedramatizovat a raději trpělivě počkat, až partnerům zvýšený zájem o mimomanželský sex nebo jeho případné okouzlení mimomanželským vztahem pomine; zpravidla tomu tak bývá“.³⁹

Podle Kratochvíla se problémy a krize v manželství objevují zákonitě, tkví v podstatě manželského vztahu a není třeba za nimi hledat vinu některého z partnerů. Tyto zákonitosti je nutné znát, počítat s nimi a přizpůsobit jim své postoje a chování.

V období krizí musíme projevit trpělivost v jejich průběhu, nepřijímat ukvapená rozhodnutí a mít naději na jejich konec.⁴⁰

Jednou z možností, jak se pokusit zvládnout hlubší nebo protahovanou manželskou krizi je vyhledání odborné intervence. Pokud i ta je neúčinná, může být jedinou možností řešení, ukončit manželství rozchodem partnerů

³⁸ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 153

³⁹ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 154

⁴⁰ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 155

2 ROZVOD

„Nejčastější příčinou rozvodů je manželství. Každé lidské počínání i samotné pobývání na téhle planetce znamená rizika nejistoty, možnost ztroskotání. A tudíž i soužití v manželství je od samotného počátku vnitřně rozpornou, rizikovou záležitostí, dnes můžeme tvrdit, že značně riskantní, neboť - jak známo - nemalý počet manželství končí rozpadem, to jest prohrou“.⁴¹

Podle Plaňavy můžeme prohrát v zápase se silami, které nešlo ovlivnit. Například pokud si vezmeme partnera, se kterým nelze neztroskotat. Dva lidé mohou prohrát i tak, že jeden chce něco a druhý zase něco jiného - výsledkem je to co žádný z nich nechtěl. Zbytečné bývají prohry z neporozumění, například manželskou krizi provázenou citovým ochlazením považujeme za tragédii a ihned se chceme rozvádět.

Prohrát můžeme i z pouhého nedorozumění, jestliže nebylo vyřčeno a vyslechnuto to „pravé slovo“ v pravou chvíli. Také pokud jednáme v zajetí iluzí a mýtů, a očekáváme od manželství neočekávatelné, může být jednou z příčin prohry. Můžeme prohrát z mnoha důvodů a zdrojů a často je jeden propleten s druhým.⁴²

V České republice je rozvodovost poměrně vysoká, v evropském měřítku patří mezi země s nejvyšší úrovní rozvodovosti (viz. Příloha č. 2). Rozvod se stal standardním a častým řešením jakýchkoli manželských krizí.

„Vysoká rozvodovost není jen projevem určité krize manželské rodiny, ale hlavně lehkomyšlnosti v uzavírání (a budování) manželských svazků a jejich výsledné labilitě“.⁴³

Rozvodové řízení a především okolnosti, které mu předcházejí a které ho provázejí, jsou traumatizující, plné napětí a mnohdy bolestivé jak pro oba partnery, tak zejména pro jejich děti. Problém je o to složitější, že ne vždy a všichni rodiče se rozcházejí v klidu a kulturně. Děti jsou často zatahovány do manželských i rozvodových sporů. Po rozvodu manželství se často stávají jakýmsi nástrojem, prostřednictvím kterého, se snaží druhému rodiči ublížit.⁴⁴

⁴¹ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 9

⁴² *Tamtéž*, s. 9

⁴³ BAKALÁŘ, E., a kol., *Průvodce rozvodem*, s. 37

⁴⁴ BAKALÁŘ, E., a kol., *Průvodce rozvodem*, s. 43

Očekáváme, že rozvodem se vše vyřeší, že bude už jenom lépe. Jenže častokrát není. Jsou případy, kdy ještě mnoho let po rozvodu spolu manželé bojují o majetek, o výživné na děti, o úpravu styku s dětmi, atd. A nakonec to co se nám zdálo lákavým řešením, se stává naší noční můrou.

*„Představují si, že rozvodem většina jejich problémů skončí, ale opak bývá pravdou. O co více jsou znalí svých práv, o to méně jsou si vědomi praktických důsledků nastalé situace. Ne vždy si plně uvědomují všechny problémy a dopady, které s sebou rozvod přináší“.*⁴⁵

2.1 Právní rozvod

Řízení o rozvodu manželství je upraveno v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. (dále ZoR), ve znění pozdějších předpisů a občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

*„Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže manželství je tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití“.*⁴⁶

Novelou zákona o rodině zákonem č. 91/1998 Sb. byla zavedena nová úprava rozvodu manželství ve třech variantách. Nesporný (smluvený) rozvod, sporný (klasický) rozvod a ztížený rozvod (rozvod s tzv. tvrdostní klauzulí).

Byla zachována původní koncepce tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství. Vedle klasického rozvodového řízení byla nově zavedena možnost dohody rozvádějících se manželů. A to na otázkách, které zákon o rodině požaduje. V tomto případě soud ze zákona považuje manželství za trvale a hluboce rozvrácené tak, že již není možné obnovit manželské soužití a takové manželství bez jakéhokoli dalšího dokazování a zjišťování příčin rozvratu rozvede.

Novela ztížila rozvody manželství s malými dětmi. Soud musí upravit práva a povinnosti rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu ještě před rozvodem manželství. Manželství nemůže být rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

⁴⁵ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie*, s.97

⁴⁶ Zákon č. 94/1963 o rodině - § 24

NESPORNÝ ROZVOD

Jedná se o rozvod na základě dohody manželů - možnost absolvovat podstatně jednodušší rozvodové řízení a komplexně vyřešit všechny právní následky okamžitě v samotném rozvodovém řízení. Předpokladem nesporného rozvodu je skutečnost, že **manželství trvalo alespoň jeden rok**. Další podmínkou je, že **manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se připojí druhý manžel**.

Jsou-li veškeré podmínky splněny, je dána nevyvratitelná domněnka, že existuje kvalifikovaný rozvrat (§ 24 odst. 1 ZoR) a **soud nezjišťuje příčiny rozvratu**.

Manželé musí předložit soudu písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o vypořádání práv a povinností vyplývajících ze společného bydlení a o výživném, pokud ho jeden z manželů po rozvodu požaduje.

Dále musí předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu.

SPORNÝ ROZVOD

Nastupuje v momentě, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí a manželé se nejsou schopni dohodnout vůbec na ničem. Je možné označit jako „rozvod bez dohody“.

V tomto případě soud navrhuje jednání, **zkoumá příčiny rozvratu manželství a** musí také označit viníka manželského rozvratu.

Tento typ rozvodu je poměrně dlouhou záležitostí a rozvod se z důvodu projednávání před soudem a možných obstrukcí odpůrce může protáhnout až na roky.

V případě sporného rozvodu, kdy je manželství rozvedeno, stojí před manžely ještě otázka vypořádání společného jmění manželů a rozhodnutí o užívání bytu. Pokud se nedohodnou na řešení, čekají se většinou ještě dvě soudní řízení - o majetek a o byt.

Nedohodnou-li se o styku nezletilých dětí s tím z rodičů, kterému po rozvodu nebyly svěřeny do výchovy, může je ještě čekat soudní řízení v této otázce. Pokud jeden z manželů požaduje po rozvodu od druhého manžela výživné, může je čekat i čtvrté soudní řízení.⁴⁷

⁴⁷ ŠMOLKA, P., MACH, J., *Manželská a rodinná trápení*, s. 132

U sporných rozvodů je rozhodování soudu velice těžké a samotné soudní řízení přináší účastníkům nepříjemné zážitky. Nutnost dokazování, že manželství neplní žádnou ze svých funkcí⁴⁸, vede k tomu, že partneři musí zveřejňovat různé intimnosti ze svého společného života. Soud nezkoumá jen hloubku, ale i trvalost manželského rozvratu. Především, pokud se jedná o manželství, kde jsou děti.

Soud může dospět k závěru, že některá z funkcí manželství je zachována a je naděje na úplné obnovení manželských vztahů. V tomto případě může žalobu o rozvod zamítnout.⁴⁹

ZTÍŽENÝ ROZVOD

Další formou je ztížený rozvod (tzv. rozvod s tvrdostní klauzulí). I kdyby byla v řízení o rozvod manželství prokázána existence kvalifikovaného rozvratu, soud manželství nerozvede, pokud by současně bylo některým z účastníků prokázáno, že se na rozvratu manželství nepodílel a byla by mu rozvodem způsobena zvláště závažná újma. S dodatkem, že mimořádné okolnosti navíc svědčí ve prospěch zachování manželství. Soud návrh na rozvod manželství zamítne.

Tato forma neznamena zavedení principu viny, ale stojí na straně toho z manželů, vůči němuž by v konkrétním případě zánik manželství znamenal citelnou nespravedlnost nejen z hlediska ekonomických dopadů při dlouholetém manželství a závislosti jednoho z manželů, ale i důchodových, bytových nebo osobních důsledků. Tato forma rozvodu nebude většinou dopadat na manželství s nezletilými dětmi, ale na manželství starších osob, ve kterém manželé strávili většinu svého života a mají morální právo očekávat podporu a ochranu po dobu svého stáří.

OPATROVNICKÉ ŘÍZENÍ

Je základní pilíř každého rozvodového procesu. Jeho smyslem je úprava výchovy a výživy nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství, tedy kdo bude dítě vychovávat, jakou výší výživného budou rodiče na dítě přispívat, případně jak bude stanoven styk dítěte s rodičem, kterému nebude dítě svěřeno do výchovy. Teprve po vydání pravomocného rozsudku může soud v občanskoprávním řízení rozhodnout o rozvodu. Toto dvojí řízení bylo zavedeno novelou ZoR.

⁴⁸ Tzn. Manželé spolu trvale nežijí, nevedou společnou domácnost, nemají se rádi, nepomáhají si, nejsou schopni společně vychovávat děti.

⁴⁹ FRANCOVÁ, M., ZÁVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 5

„Je právem kritizováno, že doba rodinné krize, po kterou manželé čekají na rozvod, se tím zbytečně protahuje, řízení je nákladnější pro stát a časově náročnější pro účastníky“.⁵⁰

2.2 Vztah společnosti k rozvodům z historického pohledu

Institut rozvodu manželství má tisíciletou historii⁵¹ a již ve starém Řecku se setkáváme s jeho existencí. Důvodem k rozvodu byla ve většině případů bezdětnost, neshoda v sexuálním životě nebo názorová nesnesitelnost.

V antice převládlo patriarchální vidění světa, a proto byla za viníka rozvodu považována pokaždé žena. Měla velmi ztížené podmínky, její postavení se podobalo roli služky, jejíž povinností bylo navíc rodit děti. Pokud chtěla z manželského svazku odejít, musela si podat žádost na „magistrát“, zatímco mužům stačilo choť jednoduše zavrhnout. Děti byly dány do výchovy otci, i kdyby zapříčinil rozchod právě on. Muži stačilo, aby před svědky prohlásil: „Vyháním tě.“ Tímto prohlášením pro ženu vše skončilo. Byla poslána zpět do rodného domu i s věnem, které dostal otec nevěsty zpět. Žena musela mít po celý život poručníka tzv. kýrios, bez ohledu na svůj věk. Poručník měl dispoziční právo nad jejím majetkem i pravomoc s majetkem nakládat.

Obdobně tomu tak bylo i v Římě. Po právní stránce nemohlo být manželství zrušeno pouhým prohlášením. Žena zde neměla šanci si rozvod vynutit, jedinou výjimkou byla mužova neplodnost, která však neospravedlňovala rozvod vždy. Manželovi naproti tomu stačily i banální záminky. Pokud se muž nechtěl zabývat formalitami rozvodu osobně, stačilo odjet na cesty a rozvodový list poslat poštou. Ihned po jeho doručení si musela žena vzít své věci a z domu odejít.

Manželství se zásluhou podobných metod časem změnilo ve frašku bez jakéhokoli významu. Toto jednání mužů bylo veřejností považováno za normální, naopak pochybovala o mravnosti žen, které uzavřely nové manželství, po smrti muže nebo rozvodu s ním.

„Co bůh spojil, člověk nerozděluj“ zní jedna z křesťanských pouček. Poprvé byla takto formulována na Tridentském koncilu v letech 1545-1563. V současné formě se odvozuje z textu nazvaného Codex iuris canonici⁵² z roku 1917.

⁵⁰ ŠMOLKA, P., MACH, J., Manželská a rodinná trápení, s. 132

⁵¹ Přibližně 1300 let před našim letopočtem existovaly tzv. lístky zapuzení, jejichž smyslem bylo zapuzení manželky ze strany manžely.

Starý zákon umožňoval muži oddělit se od ženy v případě, že v ní shledal něco „nečistého“, avšak již nevysvětluje, co by tím „nečistým“ mělo být. Nový zákon v některých částech rozvod navrhuje, v jiných se kloní k pojetí Starého zákona.

S tímto výkladem se ztotožnila církev v období středověku, kdy „odchod od stolu a lože“ nebyl velkým problémem. Znamenal, že manželé mohli žít odděleně, byli zbaveni manželské povinnosti žít spolu, ale formálně nebyli rozvedeni a nemohli tudíž uzavřít nové manželství. To vyplývalo z přesvědčení katolické církve o nerozlučitelnosti manželství.⁵³

Dnešnímu rozvodu odpovídal tehdejší termín „rozluka“ manželství, která jediná znamenala zrušení manželství za života obou manželů.⁵⁴

Klabouch uvádí, že na území našeho státu obsahoval manželský patent císaře Josefa II. z roku 1783 určité pokrokové myšlenky. Přenesením pravomoci rozhodovat manželské spory na státní soudy, došlo k citelnému oslabení církevní moci. V tomto směru došlo k částečnému posvětštění institutu manželství.

V roce 1811 byl vyhlášen Všeobecný občanský zákoník, který na našem území platil od roku 1812 až do roku 1950. Bylo v něm formulováno osobní a majetkové právo manželské, právní poměry rodičů a dětí, jednotně pro všechny společenské třídy. Byla prosazena svoboda uzavírání manželství. Žena byla v osobních poměrech podřazena muži, který byl ustanoven jejím zástupcem před soudy a úřady, rozhodoval o jejím zaměstnání, měl převahu v dispozicích se společným majetkem a disciplinární moc v rodině. Manželka byla na muži závislá výživou, musela ho následovat do jeho bydliště a byla povinna plnit manželovy příkazy v domácnosti. Rakouské manželské právo především setrvalo při obligatorním církevním sňatku a zachovávalo nerozlučitelnost manželství pro katolíky.

Velkým krokem zpět bylo roku 1855 podepsání konkordátu, ve kterém byly manželské záležitosti svěřeny církvi a stát měl jen kompetenci k úpravě občanských účinků sňatku. Katolická církev lpěla na nerozlučitelnosti manželství za života obou manželů. Částečná změna nastala až po reformách církví, ale rozluka byla povolena jen z několika málo důvodů.

⁵² Po I. vatikánském koncilu byl v roce 1917 vydán *Codex iuris canonici*. Po II. vatikánském koncilu byl v r. 1983 vydán nový kodex církevního práva. Jeho text je členěn na 7 knih a celkem má 1752 kánonů. Český úřední překlad pochází z r. 1994 a jeho autorem je prof. Miroslav Zedníček.

⁵³ http://xman.idnes.cz/krachuje-vam-manzelstvi-nahlednete-do-historie-rozvodu-p2c-/xman-styl.aspx?c=A080625_113856_xman-novinky_fro – staženo 20.1.2012 ve 20,00 hodin

⁵⁴ RADVANOVÁ, S., ZUKLINOVÁ, M., *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva.*, s. 60

V Rakousku byla povolena rozluka pouze Židům a nekatolíkům. Evangelíci se vzájemnou dohodou rozlučovat nesměli. U katolíků byla rozluka vyloučena. Mohli pouze dosáhnout rozvodu od stolu a lože vzájemnou dohodou s účinky, které mu přiznávalo kanonické právo. Žádala-li pouze jedna strana, musel být prokázán některý z důvodů, pro které se povolovala nekatolíkům rozluka. Instituce rozvodu od stolu a lože byla velmi neúčelná; rozvodů bylo zprvu velmi málo, teprve během druhé poloviny 19. století jich začalo přibývat.

Vznikem Československé republiky v roce 1918 došlo k recepci dosavadního rakousko-uherského právního řádu zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Československá manželská novela z roku 1919 formulovala i možnost rozluky z taxativních důvodů (odsouzení do žaláře na 3 léta, úkladů o život, zlého nakládání a těžkého ublížení na těle, zhýralého života, duševní poruchy, hlubokého rozvratu manželství a vzájemného nepřekonatelného odporu). Zejména dva poslední důvody byly velmi pružné a dávaly soudu velkou volnost posuzování. Ustanovení o rozluce však platila pouze v českých zemích, na Slovensku zůstalo v platnosti manželské právo uherské. Jednalo se o dualismus manželského práva.

Po roce 1948 se celý právní řád měnil po vzoru Sovětského svazu. V roce 1950 byl přijat nový občanský zákoník, který ukončil právní dualismus v Československu.

Rodinné právo bylo samostatně upraveno v zákoně č. 265/1949 Sb. o právu rodinném, ze kterého vzešel současný zákon o rodině č. 94/1963 Sb.. Tento zákon zavedl obligatorní občanský sňatek, úplné zrovnoprávnění muže a ženy, odstranění diskriminace nemanželských dětí, provedl redukci zbytečných manželských překážek, a hlavně zavedl účelnou úpravu rozvázání manželství a odstranění instituce rozvodu od stolu a lože.

Pojem „rozluka“ byl nahrazen pojmem „rozvod“ postaveném na objektivním principu rozvratu vztahů mezi manžely.

Zrušení manželství rozvodem se připouštělo pouze tehdy, pokud trvání manželství nemělo již dalšího opodstatnění z hlediska jeho společenské funkce, a když nebylo v rozporu se zájmy nezletilých dětí. Jediným důvodem pro rozvázání manželství byl hluboký a trvalý rozvrat. Soudům byla ponechána široká volnost posuzovat v každém jednotlivém případě, zda takový stav skutečně z vážných důvodů nastal. Soud při svém

rozhodování byl povinen též přihlídnout k zájmům nezletilých dětí rozvádějících se rodičů.⁵⁵

Po rozpadu České a Slovenské federativní republiky v roce 1993 oba nástupnické státy přejaly právní řád zaniklé federace, který byl postupně v obou státech novelizován.

Dnešní podobu zákona o rodině dostal tzv. velkou novelou zákonem č. 91/1998 Sb..

2.3 Rozvodovost - fenomén dnešní společnosti

V souvislosti s transformací naší společnosti na demokracii západního typu zaznamenáváme úbytek narozených dětí a zvyšující se podíl lidí důchodového věku v populaci, ale také dramatickou proměnu struktury rodiny. S tímto trendem se setkáváme nejen v České republice, ale v i celé Evropě.

Hovoří se o krizi manželství a rodiny. Někteří diskutující dokonce prognózují úplný zánik tradičního pojetí manželství a rodiny. Objevují se totiž různé alternativní formy rodinného a partnerského života - manželství na zkoušku, registrovaná partnerství homosexuálů a lesbiček, různá volná soužití s výměnou partnerů, střídavé spoluzití dětí s jedním z rodičů a po čase s druhým. Zastánci tradičního postoje obhajují přítomnost a budoucnost rodiny, tj. trvalého soužití muže, ženy a jejich dětí ve společné domácnosti, avšak musí brát v potaz statistické údaje o rozvodech, nesezdaných soužitích, o rostoucím počtu neprovdaných matek a osaměle žijících lidí.

Plaňava uvádí, že ve společnosti probíhají změny, které nelze přehlížet a doba i názory lidí se mění. S tím je třeba počítat a reagovat na ně. Změny můžeme pozorovat na třech procesech:

- labilizace hodnotových orientací a norem chování
- důraz na jedince a na jeho práva
- změny v postavení i rolích muže a ženy..

Rozkolísanost norem s důrazem na individuální práva vedla k významnému posunu, kdy manželství se stalo méně závazným, a tudíž snadněji zrušitelným svazkem. Statut rozvedené osoby přestal být nálepkou, které by se lidé tak vyhýbali i obávali, jako tomu bylo dříve. Někde je rozvod snazší, v jiných zemích obtížnější, všude však existuje

⁵⁵ KLABOUCH, J., *Manželství a rodina v minulosti.*, s. 120-244

povědomí, že se lze rozejít. A tohoto práva užívají muži i ženy, dnes o něco více ženy, neboť podávají žádost o rozvod častěji.

*„Současné manželství deklarujeme jako rovnoprávné soužití dvou různých, v lecčem odlišných jedinců opačného pohlaví. Vlastní náplň i styl soužití jsou dnes pluralitní - existuje několik variant naplňování mužské a ženské pozice i role; od tradiční nadřazenosti a vedoucí pozice muže, přes pokusy dělit vše půl na půl a být jeden druhým zastupitelní, přes rozdělení kompetencí v souladu s osobními předpoklady i vývojovou fází rodiny - až po ponechání sféry domova i dětí v plné kompetenci ženy“.*⁵⁶

Podle Šmolky je v současné době rodina vystavena řadě zátěží, jejichž vlivy se navzájem sčítají. Rozpadá se tradiční patriarchální model rodiny vlivem vyšší vzdělanostní úrovně žen a emancipačním procesům. Muž přichází o své dříve výsadní postavení a také dochází k posunům v podílu partnerů na zabezpečování běžného rodinného provozu.

Vlivem nízkého vstupního věku do manželství, především v 70. a 80. letech minulého století, docházelo k obtížně slučitelné kumulaci životních startů - pracovních, rodinných i rodičovských. Těmto rodičům dospívají děti, a tak mnohé láká představa si celý cyklus zažít ještě jednou, neboť mají statisticky ještě před sebou dost času na výchovu další generace. Pochopitelně nejlépe s jiným partnerem.

Masivní formální i neformální tlaky na uzavírání manželství (ekonomické nevyjímaje) vedly k tomu, že manželství uzavírali i ti, jejichž životní styl byl s touto formou soužití těžko slučitelný.

V posledních letech došlo k některým pozitivním změnám. Výrazně stoupl průměrný věk novomanželů, odpadly formální tlaky na uzavírání manželství, klesá potratovost, zároveň ovšem i počet dětí v rodinách. Ve společnosti se setkáváme s některými novými jevy. .

*„Rychle přibývá i neformálních vztahů, soužití bez sňatku. Nic proti nim, snad jen to, že jsou labilnější než tradiční formy soužití. Chybí jim totiž takzvaná rozvodová bariéra. Takový vztah se pak může rozpadnout i ze zcela malicherných příčin, ukvapeně a v afektu“.*⁵⁷

Další zátěží rodiny představuje podnikání některého z manželů, hrozba ztráty zaměstnání nebo nezaměstnanost. Prohlubují se ekonomické rozdíly nejen mezi rodinami

⁵⁶ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 13-14

⁵⁷ ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení*, s. 13

navzájem, ale dokonce i uvnitř jednotlivých rodin. Novým jevem jsou i podstatně častější světonázorové rozpory mezi partnery. V dnešní době mají široké spektrum možností volby, než tomu bylo dříve.

Přes to všechno je třeba přistupovat k alarmujícím údajům o míře rozvodovosti s jistou rezervou. Vyjadřují vždy pouze poměr mezi počtem rozvodů a počtem uzavřených sňatků v kalendářním roce. Klesá-li sňatečnost, pak s tím, pochopitelně, stoupá index rozvodovosti.⁵⁸

2.4 Demografické údaje

V období první republiky byla úroveň rozvodovosti považována za relativně vysokou a nárůst zaznamenáváme od třicátých let 20. století. V roce 1930 byla v Československu zaznamenána rozvodovost 4,3 % ze všech uzavřených sňatků, což představovalo 5,5 tisíce rozvodů. Už tehdy šlo o stoupající tendenci, jelikož do té doby rozvodovost v celém Rakousku-Uhersku nikdy nepřekročila 3 %.

Po druhé světové válce stoupala křivka rozvodovosti jen mírně. V příloze č. 3 - „Rozvody v letech 1950 - 2009“ jsou velice přehledně uvedeny počty rozvodů po jednotlivých letech a věk rozvádějících se. Počátkem 50. let byla úroveň rozvodů okolo 11 tisíc a k prvnímu vzestupu dochází v roce 1955. Ke druhému nárůstu v roce 1965 a potom se roční počty rozvodů celkem pravidelně zvyšovaly.

V roce 1969 poprvé překročil absolutní počet rozvodů 20 tisíc a v roce 1984 poprvé převýšil hranici 30 tisíc. Od počátku šedesátých do počátku devadesátých let se ukazatele rozvodovosti zvýšily téměř na trojnásobek.

Po roce 1989 se dlouhodobý růst počtu rozvodů zastavil na hranici okolo 30 tisíc a tento trend se udržel po celá devadesátá léta. Dosud nejvíce rozvodů bylo zaznamenáno v roce 1996, a to v počtu 33 113. V tomto roce byla také zaznamenána nejvyšší hrubá míra rozvodovosti, a to 3,21 rozvodů na tisíc obyvatel. Vyšší počty rozvodů se poté udržovaly až do září roku 1998, v říjnu 1998 již bylo rozvedeno téměř o 1 500 manželství méně než v září. Nízké měsíční počty rozvodů trvaly do února následujícího roku a poté se začaly pomalu vracet na původní úroveň.

⁵⁸ ŠMOLKA, P., MACH, J., *Manželská a rodinná trápení*, s. 13-14

V roce 1999 byl tedy přerušen dlouhodobý trend růstu rozvodovosti a počet rozvodů výrazně klesl, a to na úroveň z roku 1971. Tehdy však byla hrubá míra rozvodovosti 2,4 na rozdíl od 3,2 v roce 1999. Postupně se zaváděla do praxe nová legislativa a v jejím důsledku se během roku 2000 měsíční počty rozvodů nadále zvyšovaly. V roce 2001 vzrostl počet rozvodů opět nad hranici 30 tisíc. V roce 2004, pět let po novelizaci zákona, dosáhl počet rozvodů téměř na hodnotu dosavadního maxima z roku 1996. V posledních letech stagnuje na úrovni kolem 31 tisíc rozvodů ročně. Výjimkou byl rok 2009, kdy se počet rozvodů dostal pod hranici 30 tisíc, ale následující rok již počet stoupl nad hranici 30 tisíc rozvodů. Počet rozvodů se zvýšil mezi lety 1955 a 2010 z 10 tisíc na 30 tisíc ročně (viz. Příloha č. 3).

V následujícím textu se podrobněji zabývám rozvodovostí v letech 2002 až 2010.⁵⁹ Aktuální data ČSÚ za rok 2011 nejsou zatím k dispozici.

Počty rozvodů a pořadí rozvodu u mužů a žen

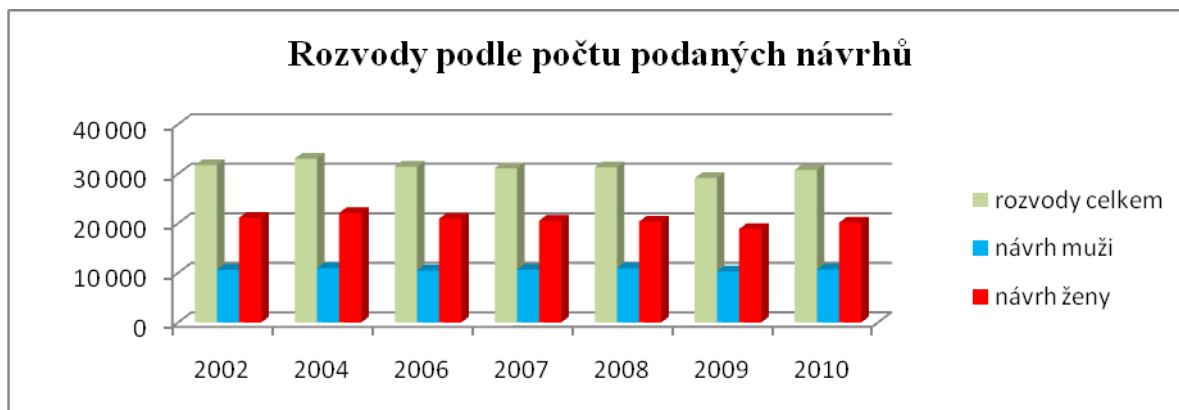
Tabulka č. 1 **Rozvody podle počtu a pořadí**

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Počet rozvodů celkem	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
z toho na návrh: muže	10 613	10 950	10 469	10 586	10 952	10 291	10 653
ženy	21 145	22 110	20 946	20 543	20 348	18 842	20 130
Pořadí rozvodu u muže: 1.	25 551	26 607	25 126	24 900	25 260	23 488	24 792
2.	5 533	5 714	5 564	5 446	5 289	4 973	5 300
3.+	674	739	725	783	751	672	691
Pořadí rozvodu u ženy: 1.	25 863	26 793	25 388	25 104	25 388	23 593	25 001
2.	5 275	5 562	5 345	5 347	5 269	4 944	5 129
3.+	620	705	682	678	643	596	653

Zdroj: ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010

⁵⁹ ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010, Praha: aktualizováno 2.1.2012

Obrázek č. 1 Rozvody podle počtu podaných návrhů

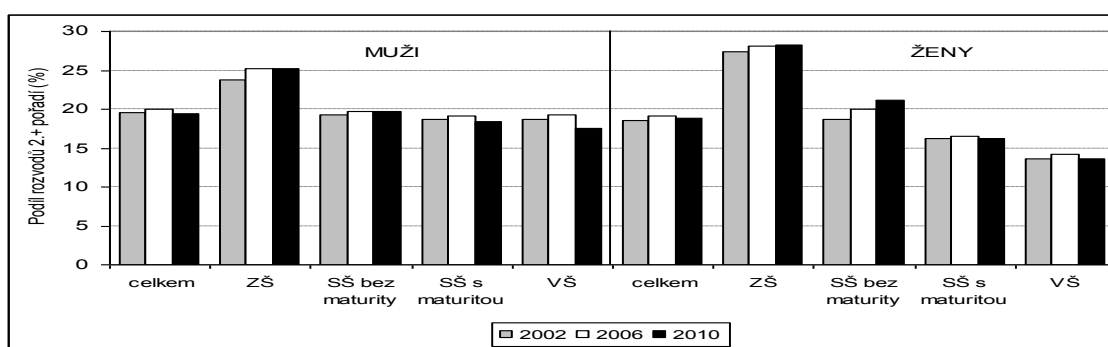
Zdroj: ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010

Z tabulky a obrázku č. 1 je patrné, že dvě třetiny rozvodů jsou iniciovány na návrh ženy a jedna třetina na návrh muže. Také podíl rozvodů vyšších pořadí než prvního se v jednotlivých letech příliš nemění. Dlouhodobě se udržuje pod hranicí 20 %, zhruba 4/5 mužů a žen se rozvádí poprvé.

V roce 2010 bylo evidováno 307830 rozvodů. Pokles, který jsme zaznamenali v roce 2009 ve výši 29133 rozvodů, byl pouze přechodný a roční počet rozvodů se po roce opět vrátil na úroveň téměř 31 tisíc, která byla běžná od roku 2005.

Opakované rozvody podle pohlaví a dosaženého vzdělání

Obrázek č. 2 Podíl rozvodů vyššího pořadí podle pohlaví a vzdělání (v %)

Zdr

oj: ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010

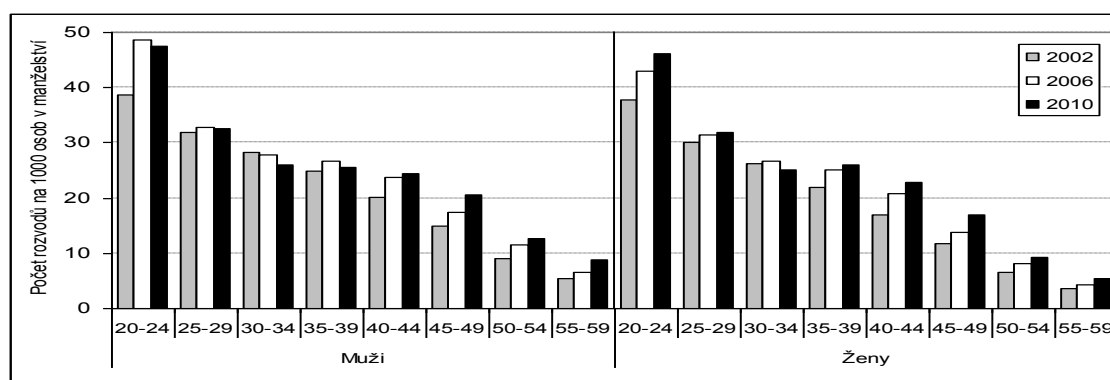
Z obrázku č. 2 vidíme, že odlišnou úroveň zastoupení opakovaných rozvodů vykazuje kategorie dosaženého vzdělání muže a ženy. Na obou stranách je obecně zastoupení opakovaných rozvodů nejvyšší u osob se základním vzděláním (v roce 25,2 % u mužů a 28,3 % u žen). U žen s vyšší úrovní vzdělání podíl opakovaných rozvodů klesá (u vysokošolaček k 13,6 %), zatímco u mužů se u vyšších vzdělanostních skupin příliš

neliší (bývá na úrovni 18-20 %). Od roku 2005 je uvedení údajů o nejvyšším dokončeném vzdělání dobrovolně a práva neuvádět ho je využíváno stále více. V roce 2010 chyběla tato informace u 11,1 tisíc rozvedených mužů a u 11 tisíc rozvedených žen, tj. u více než třetiny osob.

Rozvod podle pohlaví a věku

Rozvodovost lze sledovat také v závislosti na věku rozvedených, zde však je podstatně ovlivněna vývojem rozložení a intenzity sňatečnosti podle věku, zejména pokud jde o míry redukované.⁶⁰

Obrázek č. 3 Rozvodovost podle pohlaví a věku (na 1 000 osob)

Zdroj: ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010

Z obrázku č. 3 je přehledně vidět, že nejvyšších hodnot nabývá rozvodovost v nejmladších věkových skupinách (20-24 let) a s rostoucím věkem klesá, i když mezi 30. a 40. rokem života jen velmi mírně. V posledních letech se nejvýrazněji zvyšuje rozvodovost věkových skupin nad 45 let u mužů i žen.

Rozvody podle délky trvání manželství

Důležitým údajem při analýze rozvodovosti je délka trvání manželství, která je od roku 2007 odvozena z data sňatku a data nabytí právní moci rozsudku o rozvodu.

V České republice bývá rozvodovost nejvyšší po 2-6 letech po sňatku, v roce 2010 připadly 3,0 rozvodu ze 100 sňatků na třetí rok manželství. Průměrná délka manželství při rozvodu se prodloužila na 12,7 let.

⁶⁰ Redukované míry vztahují počet rozvodů k počtu obyvatel v daném věku, a to bez ohledu na rodinný stav, tj. faktické možnosti rozvodu

Tabulka č. 2 **Rozvody podle délky trvání manželství**

Délka trvání manželství (roky)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
0-4	6 165	6 019	5 715	5 665	5 997	5 760	6 029
5-9	7 446	7 396	7 209	6 808	6 573	5 925	6 132
10-14	7 000	6 994	5 681	5 424	5 148	4 771	4 997
15-19	4 772	5 439	5 479	5 480	5 493	4 933	5 098
20+	6 375	7 212	7 331	7 752	8 089	7 744	8 527
Celkem	31 758	33 060	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
Struktura (v %):							
0-4	19,4	18,2	18,2	18,2	19,2	19,8	19,6
5-9	23,4	22,4	22,9	21,9	21,0	20,3	19,9
10-14	22,0	21,2	18,1	17,4	16,4	16,4	16,2
15-19	15,0	16,5	17,4	17,6	17,5	16,9	16,6
20+	20,1	21,8	23,3	24,9	25,8	26,6	27,7

Zdroj: ČSÚ 2012, obyvatelstvo v roce 2002-2010

Z tabulky je patrné, že v posledních letech roste především zastoupení rozvodů po 20 a více letech manželství. V roce 2002 činilo 20,1 %, v roce 2010 již 27,7 %. Pětina rozvodů připadla na manželství, která trvala méně než 5 let, druhá pětina na manželství trávající 5-9 let. Na délky manželství 10-14 let a 15-19 let připadá v současnosti 16-17 % rozvodů. Počet rozvodů v roce je tak rozložen do pětiletých délek trvání manželství poměrně rovnoměrně.

V letech 2002-2010 se nejvýrazněji zvýšila intenzita rozvodovosti u starších manželství. O polovinu vzrostla rozvodovost u manželství, jejichž trvání bylo delší než 20 let a o více než čtvrtinu u manželství po 15-19 letech soužití.

2.5 Příčiny rozvodu

Příčiny rozvodu manželství spočívají v různých okolnostech. Mohou mít objektivní povahu nebo se nacházejí v osobních vlastnostech a interakci manželů.

Marta Vohlídalová⁶¹ uvádí tři různé perspektivy pohledu na příčiny rozpadů manželství:

1. **Determinanty rozvodovosti** - věnují se vlivu různých faktorů na riziko rozvodu.
2. **Legislativní příčiny rozpadů manželství** - závěry soudu při rozvodovém řízení.
3. **Subjektivní příčiny a motivy rozvodu** - vyjadřují to, co podle lidí zapříčinilo rozvod.

⁶¹ Autorka článku PhDr. Marta Vohlídalová, vystudovala sociologii na Fakultě sociálních věd University Karlovy. Zabývá se sociologií rodiny a soukromého života, genderovými nerovnostmi na trhu práce, rodinou politikou a sexuálním obtěžováním ve vysokoškolském prostředí. Je autorkou několika odborných publikací a publikuje i v odborných časopisech.

Determinanty rozvodovosti

Determinanty rozvodovosti můžeme rozdělit na makrostrukturální faktory a faktory spojené s životním - rodinným cyklem.

Autorka článku uvádí studii sociologa G. Becker, který se zaměřil na studium vlivu proměny genderových rolí na rozvodovost, konkrétně teorii racionální volby, ve které zastává názor, že manželství se rozpadá, pokud je užitek očekávaný z rozvodu vyšší než užitek z udržení manželství.

Rostoucí participace žen na trhu práce tak má za následek zvyšování rozvodovosti. Současné výzkumy ovšem ukázaly, že vztah mezi finanční nezávislostí ženy na muži (měřeno výší příjmu) a pravděpodobností rozpadu manželství není zdaleka takto jednoduše lineární. Podle jiných studií s rostoucím příjmem ženy pravděpodobnost rozvodu dokonce klesá.

Mezi další sledované faktory patří také vzdělání a socioekonomický status partnerů.

Rozvodovost je v českém prostředí úzce a zároveň generově specificky spojena se vzděláním manželů. Riziko rozvodu je vyšší u mužů se základním vzděláním, přičemž s rostoucím vzděláním u nich riziko rozvodu naopak klesá. U žen má míra rizika rozvodovosti tvar obráceného písmene „U“, tzn. dosahuje nejnižších hodnot v nejnižších a nejvyšších vzdělanostních skupinách. Důležitou roli zde hraje i skutečnost, kdy žena dosahuje vyššího vzdělání než muž, což zvyšuje riziko rozvodu manželství.⁶²

Kromě makrostrukturálních faktorů byla zjištěna souvislost rizika rozvodovosti též s faktory spojenými s životním cyklem. Studie poukázaly na skutečnost, že opakované sňatky a přítomnost nevlastních dětí v rodině zvyšují možnost rozpadu manželství.

Pravděpodobnost rozpadu manželství však překvapivě zvyšuje i předmanželské soužití, kohabítace. Je to vysvětlováno tím, že lidé, kteří před uzavřením sňatku žijí v nesezdaném soužití, vyznávají určité hodnoty (tolerantnější přístup k rozvodům, rovnější genderová ideologie apod.) nebo mají charakteristiky, které jsou spojeny s vyšší manželskou nestabilitou.

Vohlídalová se odkazuje na studii Kryštofa Zemana, která však tuto přímou souvislost v ČR nepotvrzuje a dochází k závěrům, že vliv kohabítace na nestabilitu

⁶² VOHLÍDALOVÁ, M., *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů*, s. 49

manželství se u mladších věkových kohort, u nichž se kohabitace stává běžnou součástí života, výrazně snižuje.

Významný vliv na stabilitu manželství mají totiž události, které vedou lidi k příklonu k individualistickému stylu života, mezi které řadí zkušenost s rozvodem rodičů a samostatným bydlením po odchodu z rodičovského domu. Pravděpodobnost rozvodu zvyšuje i rozvod rodičů, nízký věk v době sňatku nebo předmanželské porody a těhotenství.

Co se týká generačního přenosu rozvodového chování v české společnosti, autorka uvádí, že rozvodovost rodičů nepůsobí přímo, ale zprostředkovaně skrze proměnnou „věk při začátku prvního partnerství“. Nízký věk v době začátku partnerského života, který je zároveň typický zejména pro dcery rozvedených rodičů, se totiž ukazuje jako významný prediktor pozdějšího rozvodu.

Legislativní důvody rozpadu manželství⁶³

Představují příčiny, které soudy označily jako hlavní důvod rozpadu manželství.

Pokud jde o legislativní příčiny rozpadu manželství, jednoznačným trendem je stále častější příklon soudů k obecnějším příčinám rozvodů, jako je „nesoulad povah a zájmů“ a „ostatní příčiny“.

Pokud jde o konkrétní příčiny, nejčastějším důvodem rozvodu je nevěra, alkoholismus na straně muže a nezájem o rodinu na straně ženy. Soudem uznané příčiny tak představují pouze orientační údaje o důvodech rozpadu manželství.⁶⁴

Subjektivní příčiny a motivy rozvodu

Jak už bylo řečeno výše, subjektivní příčiny odkazují k tomu, jakým způsobem prožívají rozpad partnerského vztahu sami lidé a jaké důvody považují oni sami za klíčové.

K hlavním faktorům, které souvisejí s odlišnou percepcí příčin rozvodů, přitom patří pohlaví, socioekonomický status a životní cyklus.

Vohlídalová se odkazuje na autorky E. M. Herington a J. Kelly podle nichž, neexistuje jedno manželství a jeden rozvod, ale *jeho* a *její* manželství a *jeho* a *její* rozvod.

⁶³ VOHLÍDALOVÁ, M., *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů*, s. 50

⁶⁴ ČSÚ. 2009. Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2008. Praha: ČSÚ

Ženy a muži totiž prožívají odlišně manželství a partnerství a přikládají různým aspektům odlišnou váhu.

Mají odlišné životní zkušenosti, procházejí různou socializací a různými způsoby se vypořádávají s danou životní situací, což se projevuje například v tom, že odlišně konstruují příčiny svého rozvodu.

Ženy v longitudinální studii rozvedených manželství nejčastěji uváděly jako hlavní důvod rozvodu nedostatek komunikace, lásky a sdílených zájmů a byly naopak ochotny tolerovat nevěru a mnohdy i násilí. Muži nejčastěji uváděli jako důvod rozvodu obviňování ze strany manželky a daleko hůře než ženy také snášeli nevěru svých partnerek.

Genderové rozdíly jsou patrné i v oblasti toho, co lidi motivuje k udržení špatného manželství, a jsou výrazně determinovány odlišnými dopady, které má rozvod pro muže a ženy. Podle výše uváděné longitudinální studie zmíněných autorek, pokud muži zůstávali v nespokojených manželstvích, důvodem byla často obava ze ztráty kontaktu s vlastními dětmi. Pokud ženy zůstávaly v těchto manželstvích, bylo to mnohdy z finančních důvodů. Muži se přitom ukázali být tolerantnější k životu v nespokojeném manželství než ženy.

Pokud jde o rozdíly mezi lidmi s různými socioekonomickými statusy, zahraniční studie poukázaly na odlišnosti v důvodech, které tito lidé označují za příčinu rozpadu svého partnerského vztahu.

Zatímco lidé s vyšším socioekonomickým statusem uvádějí spíše problémy komunikačního a vztahového rázu, lidé s nižším statusem hovořili spíše o problémech, jako nevěnování se rodině, špatném zacházení, finančních problémech, atd..

Přestože studie ukazují, že vyšší socioekonomický status funguje jako jeden z pozitivních prediktorů úspěšného manželství, je spojen zároveň také s velkými očekáváními vůči vztahu, které ho mohou činit ve svém důsledku křehčím.

Svou roli přitom hraje i stádium životního cyklu, tj. délka trvání manželství nebo přítomnost dětí v rodině.

Autorka článku se odkazuje na P. Graafa a M. Kalmijna, podle kterých se odlišují příčiny rozpadů partnerství s dětmi a bez dětí. Lidé, kteří mají děti mladší 18 let, častěji

uvádějí jako hlavní důvody rozpadu partnerského vztahu příčiny konfliktní povahy a jsou schopni vyjmenovat více důvodů svého partnerského krachu než lidé, kteří děti nemají.⁶⁵

V roce 2010 bylo v ČR 30783 rozvodů. Dvě třetiny návrhů na rozvod podávají ženy, jednu třetinu muži. Podle výkazu C.11.01 Českého statistického úřadu, který je zpracován na základě soudci vyplňovaného "Hlášení o rozvodu" se rozvody odehrály kvůli základním (prvotním) příčinám, které jsou uvedeny v následující tabulce:⁶⁶

Tabulka č. 3 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství v roce 2010

	<i>Příčina rozvratu manželství</i>	<i>počet</i>	<i>%</i>
1.	rozdíl povah, názorů a zájmů	21821	71,0
2.	ostatní příčiny	5323	17,3
3.	nevěra	1284	4,2
4.	alkoholismus	719	2,3
5.	soud nezjistil zavinění	628	2,0
6.	nezájem o rodinu	588	1,9
7.	zlé nakládání	189	0,6
8.	neuvážený sňatek	120	0,4
9.	sexuální neshody	69	0,2
10.	zdravotní důvody	42	0,1
	<i>Celkem</i>	30783	100

Zdroj: ČSÚ, 2010, Pohyb obyvatelstva za rok 2010

Z tabulky č. 3 vidíme, že nejčastější příčinou rozvratu manželství v roce 2010 byl „rozdíl povah, názorů a zájmů“, téměř 71 % z celkového počtu.

Podle Plaňavy jsou povahy dvou lidí rozdílné vždy, i když jsou si podobní. Pokud by tedy rozdílnost povah byla příčinou rozpadu manželství, potom by se rozpadla všechna manželství.

Samotná rozdílnost povah bývá pro společné žití obvykle kladem než zápor. Spíše bychom mohli hovořit o neslučitelnosti povahových rysů.⁶⁷

Bakalář říká, že v této kategorii můžeme najít vše, co nás napadne, ale také necht' zveřejňovat pravé důvody rozvratu manželství.⁶⁸

Je třeba upozornit, že v návaznosti na novelu zákona o rodině, která nabyla účinnosti 1. 8. 1998 přestala statistika kvalitně vypovídat o důvodech rozvratu manželství.

⁶⁵ VOHLÍDALOVÁ, M., *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů*, s. 50

⁶⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Přiciny_rozvodu_2010.gif staženo 30.1.2012 ve 20,00 hod.

⁶⁷ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 58

⁶⁸ BAKALÁŘ, E., NOVÁKOVI, D. a M., *Přívodce rozvodem*, s. 40

Pokud jsou manželé domluveni ohledně majetkového vypořádání a úpravy poměrů po rozvodu (péči o nezletilé děti musí upravit soud ve zvláštním řízení), soud ze zákona nezjišťuje příčinu rozvratu.

V důsledku toho jsou stále méně uváděny konkrétní příčiny rozvratu manželství na straně muže a ženy a do kategorie „rozdílnost povah, názorů a zájmů“ je zahrnováno až 65 % rozvodů a dalších téměř 20 % do kategorie „ostatní (nezjištěné) příčiny“.⁶⁹

Pokud bychom se zaměřili na konkrétně uvedené příčiny rozvratu, pak na obou stranách manželské dvojice byla nejčastěji soudem identifikována jako příčiny rozvratu manželství nevěra. Druhým nejčastějším důvodem je alkoholismus muže a třetím důvodem nezájem o rodinu ze strany ženy.⁷⁰

Podle Bakaláře si musíme uvědomit, že statistiku příčin rozvratu manželství nelze v žádném případě přeceňovat, je často výsledkem subjektivního názoru jedince a hraje velkou roli příliš mnoho objektivně neměřitelných faktorů.⁷¹

⁶⁹ ČSÚ. 2009. Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2008. Praha: ČSÚ

⁷⁰ ČSÚ 2009. Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2008, Praha: ČSÚ

⁷¹ BAKALÁŘ, E., NOVÁKOVI, D. a M., *Průvodce rozvodem*, s. 41

3 DŮSLEDKY ROZVODU

„Rozum učiní dost, jestliže odstraní z bolesti jen to, co je přehnané a zbytečné, nelze však doufat, že dovolí, aby vůbec žádná bolest neexistovala, ani něco takového žádat. Ať raději uchová tu míru bolesti, která se nepodobá ani nedostatku citu, ani nedostatku zdravého rozumu a dovoluje nám být ve stavu odpovídajícímu citlivé a přitom vyrovnané mysli. Ať tekou slzy, ale ať také přestanou; ať vycházejí vzdechy z hloubi tvého srdce, ale ať také skončí“.⁷²

Podle Wolfové je zřejmé, že rozvod je jedna z nejméně stresujících záležitostí. Statistiky ukazují, že z hlediska psychické zátěže se rozvod řadí hned za úmrtí blízkého člověka. Vyrovnat se s touto zátěží zabere svůj čas, prostor a vyžaduje porozumění. Jedná se o velmi obtížný proces, neboť bez ohledu na to, stále působí stejné vnější i vnitřní tlaky na fungování člověka, jak na pracovišti, tak také v domácnosti, v péči o děti atd.

Čím manželství trvalo déle, tím jsou dopady rozvodu obvykle horší. Zátěž způsobují ztráty psychické, vztahové, majetkové a změny týkající se běžných denních činností.

S rozchodem totiž přicházejí různé ztráty:

- Ztráta partnera se všemi jeho dobrými i špatnými stránkami,
- Ztráta společně vytvořených zvyků a rituálů,
- Ztráta společných plánů do budoucnosti
- Ztráta vztahu a jistot s ním spojených
- Ztráta role manželky, manžela, partnera,
- Ztráta členství v páru,
- Ztráta finančního zajištění a určitého životního standardu,
- Eventuální ztráta dětí,
- Eventuální ztráta bytu nebo domu.⁷³

⁷² Citát Seneca

⁷³ WOLFOVÁ, D., *Když partner odchází*, s. 36

„Rozpad manželství, kde jsou děti (úplně stačí jedno), je ztrátou pro všechny, je to selhání spojené se strádáním. Nic na tom nemění skutečnost, že rozvod bývá provázen pocity úlevy, že nabízí šanci osvobodit se od strastiplného soužití naplněného zlobou, nepřátelstvím, krutými hádkami, nenávisným mlčením“.⁷⁴

Ztráty mužů

Při rozvodech manželů s dětmi ve více než devadesáti procentech svěruje soud dítě do péče matky. Ve zbývajících deseti procentech se dělí otcové s ostatními příbuznými a různými výchovnými institucemi. Otec může dostat dítě do péče tehdy, když se prokáže, že matka je k výchově a péči o dítě neschopná. Otec, kromě toho, že musí být schopný dítě vychovávat, musí mít navíc ještě dobré vnější podmínky.

Pokud zůstávají děti v péči matky, otec s nimi nebývá v denním kontaktu, musí se vzdát možnosti soužití s dětmi a přímého výchovného působení. V určitém slova smyslu se stává vedlejším rodičem.

„Opustit ženu a děti je zlé. Znamená to ale navíc opustit i jedinečnou příležitost k tvořivému dílu výchovy, tedy k tomu, co tu zůstává po nás, až my tu nebudeme, a co tedy přesahuje náš osobní čas. A to je příležitost, která se jinde a jindy už nemusí naskytnout. Ale opustit muže a vzít mu jeho děti, to je také zlé!“⁷⁵

Skutečné výchovné působení spočívá v tom, že spolu s dítětem sdílíme život ve společném domově, což po rozvodu není reálné.

„Výchova není jednosměrný proces, nepůsobíme jen my rodiče na naše děti, nýbrž i děti na nás; jsou nám pro radost i starost, od obav přes naději a radost až k pocitu naplnění smyslu jednotlivých etap životní cesty“.⁷⁶

Pokud jeden z rodičů žije nastálo jinde, nemůže dítěti zajistit jeden z nejzákladnějších rodinných citů - pocit bezpečí a jistoty. Ten pramení z toho, že rodič je pro dítě nejen dostupnou a pečující osobou, nýbrž svou přítomností je sám onou jistotou a bezpečím.

Rozvedení otcové se v určitém slova smyslu musí vzdát významných složek rodičovského poslání. Jejich význam i působení se po rozvodu změní a ochudí. Vůči

⁷⁴ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 37

⁷⁵ BAKALÁŘ, E., *Průvodce rozvodem*, s. 74

⁷⁶ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 39

některým otcům je to nespravedlivé a příliš kruté. Samozřejmě se to týká dobrých otců, kteří si jsou vědomi své otcovské odpovědnosti.⁷⁷

I když se zvyšuje angažovanost mužů v primární péči o děti, ve veřejném povědomí je jejich otcovská role definována v první řadě jako povinnost finančně zabezpečit rodinu.

Častokrát bývá úloha otce redukována právě a pouze na „živitele rodiny“. Po rozpadu manželství mu zůstává povinnost finančně přispívat na potřeby dítěte a právo stýkat se s ním ve velmi omezené míře, což neumožňuje skutečné naplnění otcovské role.

Další ztrátou otců může být i fakt, že kvůli povinnosti platit výživné svým dětem mohou mít subjektivní pocit, že ztrácí kontrolu nad svým příjmem.

Jejich situace může být také komplikovaná nedostupností vyhovujícího bydlení, protože ve většině případů jsou to právě muži, kteří musí opustit společný byt. Následně si musí sehnat nové bydlení, na které musí vynaložit více peněz než na bydlení předchozí, vzhledem k neustále se zvyšujícím cenám.

Především se ale musí vyrovnat s tím, že v mnoha případech ztrácí jak společné bydliště, tak společný život se svými dětmi. Muži ztrácejí nejen rodinu, ale i subjektivní pocit domova.⁷⁸

Ztráty žen

Ženy jsou po rozvodu manželství zpravidla zvýhodňovány v oblasti porozvodové péče o děti, uchovávají si každodenní kontakt se svými dětmi, ale dostávají se do obtížné materiální situace a v některých případech se ocitají bez jakékoli podpory ze strany otce svých dětí.

Většině žen, které začnou žít samy, klesne po rozvodu životní úroveň. Majetek se dělí, také výživné je méně peněz než v dobách, kdy se hospodařilo společně.

Ke ztížené situaci rozvedených žen přispívá i to, že jsou znevýhodňovány na pracovním trhu a mnoho faktorů jim jejich pracovní aktivitu komplikuje. Patří k nim nižší platové ohodnocení vzhledem k mužům, horizontální i vertikální segregace⁷⁹, vyšší úroveň nezaměstnanosti žen.

⁷⁷ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 40

⁷⁸ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie*, s. 16-23

⁷⁹ Horizontální segregací se rozumí soustředění žen do určitých odvětví a oborů, často hůře finančně a symbolicky ohodnocených, a zároveň omezený přístup do oborů tradičně přisuzovaných mužům. Vertikální segregací se rozumí soustředění žen na nižší hierarchické pracovní pozice a omezení jejich přístupu k pozicím vyšším, výkonným a řídicím.

Dále jsou zde překážky, jimž jsou vystaveny jako ženy-matky. Nejen, že se ekonomická odpovědnost rozšiřuje i na děti a potřeby domácnosti jsou vyšší, ale péče o děti mohou ženu omezovat v čase, který může trávit v zaměstnání. Z toho důvodu musí pracovat na zkrácený pracovní úvazek, se kterým samozřejmě souvisí i nižší plat.

V důsledku všech výše uvedených okolností, se rozvedené matky se závislými dětmi stávají skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Stále větší podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy a děti.

Polovina žen samoživitelek o své rodině prohlásila, že je chudá a že se jejich životní úroveň zhoršila v důsledku zániku partnerského vztahu. Poukazují na finanční problémy, zejména v oblasti bydlení a zajišťování primárních potřeb.

Důvody jsou jak objektivní, tak psychologické, ženy jsou frustrované, protože srovnávají svou situaci s ekonomickými poměry vrstevníků, kteří mají úplné rodiny. Navíc se snaží vytvořit dobré materiální zázemí pro své děti, kterým chtějí poskytnout srovnatelné podmínky, jako mají jejich spolužáci.

Ekonomická situace je nutí přijmout ještě další práci, aby svou rodinu užívaly. Ve výsledku pracují vysoký počet hodin. Aby skloubily pracovní povinnosti s péčí o děti, musí akceptovat práci méně kvalifikovanou či atraktivní a také hůře platově ohodnocenou.

Zejména ženy-matky, které mají v péči malé děti, jsou nuceny rezignovat na zaměstnání, ve kterém je vyžadována občasná práce do pozdních odpoledních a večerních hodin.⁸⁰

K dalším psychologickým nesnázím, se kterými se musí žena po rozvodu vyrovnat, patří například strach z osamění a také nejistota, zda ještě najde nového životního partnera. Pokud má žena děti, musí zvažovat nejen to, zda bude partner dobrý pro ni, ale také pro její děti.

*„V duši rozvedené ženy se mohou svářit potřeba sdílet s někým život s obavami z rizik nového soužití; objevují se pochybnosti o tom, zda žena sama zvládne výchovná úsilí“.*⁸¹

Mnoho žen dělí svůj čas mezi povinnosti rodinného a profesního života, neboť ve většině českých rodin zůstává na ženě právě péče o děti a domácnost. Některé ženy jsou

⁸⁰ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie*, s. 19-51

⁸¹ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 40

nuceny vzdát se vlastní kariéry a „obětovat se“ rodině. Za trvání manželství mají určitou prosperitu z manželova platu a prestiže, ale rozvodem toto ztrácí. Nezískají zpět investice, tzn. čas a úsilí vynaložené na péči o rodinu, podporu manžela a vytváření zázemí pro něho.

Ačkoliv je rozvod manželství jednoznačně bolestnou zkušeností, může znamenat pro některé ženy i nabytí ztracené svobody, které se dobrovolně zřekly ve prospěch manžela.

*„To ukazuje na to, že manželství v současné společnosti je nadále institucí, ve které žena podřizuje své osobní zájmy zájmům manžela a rodiny jako celku, a to v mnohem větší míře, než činí její partner“.*⁸²

Samozřejmě si uvědomují, že tato svoboda něco stojí, především ekonomické náklady na zajištění rodiny a tíha odpovědnosti za děti, která po rozvodu spočívá výhradně na nich.

Rozvod pro některé ženy může znamenat také impulz k větší aktivitě a nezávislosti.

3.1 Psychologické důsledky rozvodu

*„Bývá užitečné odlišit proces soukromého a veřejného loučení s manželstvím. Deklarovanému záměru rozvést se přechází obvykle období, kdy se partneři loučí s nadějí na zlepšení manželského vztahu a smířují se s jeho úředním ukončením. Legálním aktem rozvodu však intenzivní vztahy manželů - dobré i špatné - nekončí. Psychologický rozvod bývá delší proces, který probíhá u obou partnerů nestejným tempem“.*⁸³

Z teorie připoutání⁸⁴ vyplývá, že si partneři, dokonce i tváří v tvář nejhlubší nenávisti a nejvyhrocenějším konfliktům, mezi sebou budují emoční pouto, které nelze jednoduše přetrnout, i když by oba chtěli. Často dochází k tomu, že po rozvodu bývá jedinec na svém bývalém partnerovi citově závislý, což se mimo jiné projevuje ulpívajícími myšlenkami o partnerovi, úvahami nad vztahem, přemýšlením nad tím, co bývalý partner dělá, atd.

Jako každá ztráta i rozvod bolí. Všichni víme, že bolest není příjemná a signalizuje, že není něco v pořádku, že je ji třeba zahojit. Přesvědčuje nás o tom, že musíme v budoucnu volit bezpečnější způsoby chování.

⁸² DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie*, s. 69

⁸³ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., *Rodinná terapie*, s. 87

⁸⁴ Teorie připoutání (attachment) je vazba mezi lidmi. Zpočátku rodič-dítě. Tendence dítěte vyhledávat blízkost osob, které o ně pečují a cítit se bezpečně v jejich přítomnosti. Tuto teorii formuloval John Bowlby, spoluautorka teorie Mary Ainsworth (vycházel z etologie Lorenze a Tinbergena). V roce 1993 ji obecně rozšířil na lásku J.T.A.Condon.

Psychický proces, v jehož průběhu se člověk vyrovnává s rozvodem manželství a všemi jeho důsledky nazýváme *psycho-sociální rozvod* (zkráceně psychorozvod).

Podle Poupětové bolest spojená s psychorozvodem⁸⁵ v procesu hojení duše a vztahu je rozdělena do 4 fází:

1. *Odmítání skutečnosti* - popírání umožňuje přežít na základní úrovni a zabránit poškození z nadměrného náporu emocí. Čím byla situace bolestnější, tím trvá déle nebo je intenzivnější. Naděje se střídá se zoufalstvím, vztek na partnera se vztekem na sebe.
2. *Léčení bolesti* - v této fázi se dostávají ke slovu hlavně emoce. Střídají se prudké výkyvy nálad, pocity zoufalství, vztek, bezradnost, lítost. Pokud jsme byli opuštěni, přibližně prvních 6 týdnů je hodně těžkých, pak dochází k postupnému vyrovnávání se. Opouštějící někdy ztrácí svůj původní náskok proti opuštěnému partnerovi, poněvadž nedokončí procházení zlostí a lítostí nad svými ztrátami. Považuje mylně své emoce za zpochybnění svého rozhodnutí odejít, stává se to i pokud opouštějící přechází rovnou do nového vztahu.
3. *Dělání, přemýšlení, odpoutání a stabilizace* - bolestné emoční stavy postupně řádnou a ubírají na intenzitě. Člověk se začíná lépe orientovat v nové situaci, vrací se mu výkonnost v práci, řeší otázky existence. Pomalu se odpoutává od svého bývalého partnera. Možnost návratu k němu je definitivně zažehnána. Navazuje nové kontakty s přáteli, jasněji přemýšlí o své přítomnosti a budoucnosti, střízlivěji přistupuje k minulosti.
4. *Vytváření nové identity a nové koncepce života* - hojení po stránce psychické, fyzické i sociální se vrací do normálu. Rozchod přestává být označován jako trest za selhání, ale uvědomění si, že setrvání v manželství nebylo dobrým řešením, nemohlo zkrátka dál fungovat. Více si sebe cení, reálněji vnímá svůj podíl na problémech a rozpadu vztahu.⁸⁶

Emoční vyrovnání s rozvodem může trvat různě dlouho. Záleží především na výchozích podmínkách. Průměrná doba vyrovnávání se s rozvodem se pohybuje kolem 1 - 2 let. Tento dlouhý adaptační a adjustační proces zahrnuje řadu úkolů, jejichž plnění na sebe navazuje, případně se i prolíná. Pro jeho zdárný průběh je třeba, aby bylo vždy

⁸⁵ Psycho-sociální rozvod je sled intrapsychických i interakčních procesů, kdy se všichni zúčastnění vyrovnávají s rozpadem manželství tak, aby se mírnily či minimalizovaly ztráty a důsledky rozvodových frustrací a také vytvářely předpoklady k uspokojivému životu po rozvodu.

⁸⁶ POUPĚTOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*, s. 26-34

dokončeno předchozí stádium. Je třeba se vrátit k nejnižším nedokončeným krokům. Emoce provázejí celý proces, ale v jednotlivých fázích jsou rozdílné a mají jiný smysl. Nestačí se jen řídit odbornými radami, ale vyžaduje především zapojení vlastní aktivity při hledání cesty.⁸⁷

Většinu lidí po rozchodu přepadají ochromující pocity opuštěnosti, vyloučení ze společnosti a osamění. Osamělost je pocit, který se objevuje náhle a zdánlivě náhodou nebo v déle trvajících fázích. Osamělí lidé pociťují tělesné i duševní symptomy. Mezi osamělostí a samotou je rozdíl. Osamělost znamená, že toužíme po společnosti a nechceme být sami. Samota znamená, že jsme fyzicky sami a přitom jsme uvolnění, mnohdy dokonce spokojení.

Být sám tedy nevede nevyhnutelně k pocitu osamělosti. Rozlišujeme momentální, přechodné a chronické pocity osamělosti. Rozchod s partnerem musí vést ke krátkodobým pocitům osamělosti, protože se cítíme od svého partnera odtrženi. Osamělost znamená, že jsme ztratili jeden vztah a musíme se tedy teprve přizpůsobit nové situaci.

Jak z toho ven? Jako první krok akceptujeme své pocity. Tyto pocity nám pomohou stát se samostatnějšími a aktivnějšími. Můžeme dále rozvinout své schopnosti, sami zvládat každodenní rutinu a získat tak vnitřní uspokojení. Získané zkušenosti nám pomohou ve schopnosti navázat v budoucnu rovnocenný partnerský vztah, ve kterém se nebudeme držet tak křečovitě. Ve druhém kroku je třeba se zbavit závislosti na druhých, naučit se stačit si sami. Cílem je vypěstovat si radost ze samoty a znovu nalézt schopnosti a zájmy, které jsme kvůli partnerovi zanedbávali.⁸⁸

Někteří lidé po rozchodu propadnou velkému sebeobviňování a vůbec pochybnostem o sobě. Příčinu rozchodu vidí v sobě, odsuzují se. Čím méně jsme přesvědčeni o sobě a svých kvalitách, tím víc o sobě pochybujeme. Dokonce se mohou dostavit i pocity méněcennosti a deprese. Pocity viny jsou zbytečné a nemají žádný smysl. Kvůli nim své předchozí chování nezměníme, jen ochromujeme svoji přizpůsobivost nové situaci. Svými pocity viny partnera neudržíme ani nezískáme zpět.

Hněv a ještě silnější a déle trvající pocit nenávisti se objeví tehdy, pokud se stane v našem životě něco, co je v rozporu s naším očekáváním a o čem jsme přesvědčeni, že se má dít dle našich představ. Pocity zuřivosti a nenávisti jsou lidské. Čím větší byla závislost

⁸⁷ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 166-167

⁸⁸ WOLFOVÁ, D., *Když partner odchází*, s. 44-51

na partnerovi, tím je nenávist a zuřivost silnější. Tím, že nedokážeme projevit zuřivost, si jen prodlužujeme osvobozovací proces.

Po rozvodu potřebujeme více energie pro hojení a řešení nové situace, proto jsou velmi důležité zdroje energie, radost a péče o svoje potřeby. Někdo si prostor pro ně najde automaticky, někdo ho hledat nechce. Pokud nám brání ve zvládnání konkrétních situací přetrvávající nedostatek energie a ta se nevrací k normálu, pak se může jednat o depresivní onemocnění, které vyžaduje odbornou léčbu psychoterapeutickou nebo i psychiatrickou.⁸⁹

Poruchy duševního zdraví

Rozvod manželství znamená pro většinu partnerů především hlubokou ránu, která s sebou přináší dlouhotrvající psychické následky v podobě *deprese*.

Deprese obvykle vrcholí již od prvopočátku odloučení. Pokud působí krátkodobě (asi do dvou týdnů) a není třeba se jí příliš obávat. Zde pomůže načas se stáhnout, než dojde k uvědomění si mnoha nových možností, které se začnou se vznikem nové situace otevírat.

Trvá-li však deprese déle a rozvedený partner pocíťuje, že to nezvládne nebo dokonce má sebevražedné úmysly, s vyhledáním odborné pomoci by neměl otálet. Deprese vnaší do všech aspektů života pesimismus. Jeho součástí jsou též úzkosti, pocity viny a nedostatek energie.

Deprese se může projevovat tělesnými příznaky, jako jsou poruchy spánku ve formě předčasného probuzení s chmurnými náladami nebo naopak příliš mnoho spánku, ztráta chuti k jídlu nebo naopak přejídání, bolesti břicha, žaludeční potíže, bolesti hlavy, pocity tlaku na hrudi.

Deprese rozvíjí v člověku nepřátelství a nenávist vůči sobě. Bojí se o sebe a má strach, který může přerůst v úzkost a napětí, které již nejsou spojovány se žádným konkrétním problémem. Člověk v tomto stádiu již vlastně neví, čeho se bojí. Úzkost naproti strachu přivádí k nečinnosti, k trýznivé nerozhodnosti, a to i v běžném každodenním rozhodování.

Může to vést až k rezignaci před neexistující hrozbou. Nemocný tak vzdává boj. Sice mu to přináší určitou úlevu, ale dalším krokem může být apatie, která se projeví tím, že již nebojuje a navíc je mu to jedno.

⁸⁹ WOLFOVÁ, D., *Když partner odchází*, s. 59-63

Vnitřní nepřítelství může člověka dovést při těžší depresi až k sebevraždě. Vede k ní ztráta naděje, že se jeho stav někdy změní. Člověk s depresí není schopen sám na sobě odlišit depresi od skutečného smutku. V tomto nám může pomoci někdo blízký nebo nějaký odborník. Diagnostikovat depresi může psycholog nebo psychiatr.⁹⁰

Nejjednodušším způsobem, jak čelit depresi, je aktivní činnost, nejlépe ta, která nám přináší potěšení. Není dobré tyto činnosti odkládat na pozdější dobu, tak jak to zjistil Lewinsohn⁹¹ u depresivních lidí. Právě tyto lidé příjemné činnosti odsouvali na dobu „až se budou cítit lépe“, v domnění, že si je lépe „vychutnají“. V této složité době jim, ale právě opačný přístup může velice pomoci.

Naše pocity a chování jsou velmi úzce propojeny, ale také jsou propojeny pocity s naším myšlením. Lidé podléhající depresi ztrácejí svou schopnost myslet jasně a stavět věci do správné perspektivy, přeceňují negativní životní prožitky. Negativní myšlení je u nich vyvoláno depresí a tato deprese tu další prohlubuje. Při svých negativních pocitech se cítí bezmocní. Pokud lépe porozumí svým pocitům a myšlenkám, budou mít moc tuto situaci pozitivně změnit.

Při depresi nejde jen o nepříjemný emoční prožitek, deprese je onemocnění, a to onemocnění celého organismu. Jednou z teorií zkušených odborníků na vznik a stav deprese vychází z biochemie lidského mozku, příčinu onemocnění vidí v nedostatku přenašečů.

Proto je třeba depresi léčit. V případě lehčích depresí stačí psychoterapie, v případě těžších forem je nezbytná léčba antidepresivy. Léčba pomůže vrátit do normálního stavu biochemické procesy v mozku, odstranit nemocné prožívání a hodnocení, obnovit energii potřebnou k řešení problémů.

Psychoterapii a užití léků můžeme doplnit proces uzdravení kontaktem s příjemnými lidmi, zdravou stravou, masážemi, vhodným uspořádáním režimu dne, pohybem, atd..

3.2 Sociální důsledky rozvodu

Rozvod manželství sebou přináší také sociálními dopady. V důsledku rozvodu se může změnit celé uspořádání sociálního okolí rozvedeného partnera. Někteří členové

⁹⁰ POUPĚTOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*, s. 129-130

⁹¹ Peter M. Lewinsohn, PhD. - americký psychiatr, zabývá se studiem etiologie a unipolární deprese

rozpadlé rodiny jsou nuceni změnit způsob života, změnit své bydlení, zvyknout si na nové prostředí, najít si práci a kompletně přeorganizovat vztahy s dětmi.

Pokud manželé do posledního momentu tajili před svými přáteli, rodinou a dokonce i dětmi úmysl se rozejít a předstírali, že je mezi nimi vše pořádku, pak reakce jejich okolí je silnější a dlouhodobější.

Rozvod převrátí zásadním způsobem systém lidských hodnot. Jakmile se někoho silně dotýká rozvod těch druhých, je těžké, aby zůstal objektivní a netečný. K tomu se přidají i úvahy o tom, kdo má pravdu, kdo ne, kdo rozvod způsobil, na čí stranu se postavit. Někoho může rozvod druhého vystrašit. Někdo v důsledku rozvodu jiného naopak nalézt odvahu k řešení vlastního manželství, ve kterém není ani on spokojen.

V důsledku porozvodového stresu ztrácí někteří rozvedení manželé zájem navazovat nové kontakty, těžko vyhledávají společenské příležitosti. Jejich pozornost se zaměří především na děti, protože se jim snaží, co nejvíce, usnadnit vyrovnání se s novou situací. Mají pocit viny v případě, že půjdou na nějaké setkání, i když o ně bude dobře postaráno. Často také trpí nejistotou, zda se budou umět chovat za nové situace. Toto separování se od společnosti může všem velice uškodit, jsou to nebezpečné pocity.

Přílišná orientace na děti a dokonce očekávání, že naplní naše vlastní citové potřeby je nesprávné. Není dobré očekávat, že starší děti nahradí partnera v rámci péče o rodinu, jednat s dětmi jako sobě rovnými partnery, spoléhat příliš se na děti, hledat v nich oporu.

To, že rodič zůstal bez partnera, si musí vyřešit sám nebo s odbornou pomocí, musí si uspořádat vlastní život. Uvedené spoléhání na děti u nich může vyvolat dysfunkční reakce např. přehnanou starostlivost o rodiče, deprese nebo dokonce myšlenky na sebevraždu.

V této situaci se doporučuje nalézt si nové koníčky nebo obnovit ty staré, nalézt vhodnou zábavu. Není na škodu vstoupit do nějaké organizace, ve které můžeme vyvíjet aktivitu. Setkávat se častěji se spolupracovníky, obnovit vztahy s bývalými přáteli, spolužáky a snažit se navazovat nové kontakty.

Je jasné, že zpočátku není na to nálada, ale je nutné se k tomu přinutit. Důležité je poznat nejprve sám sebe, stanovit si nové cíle a priority dalšího života, vybudovat si nové sociální prostředí s lidmi, s nimiž je nám dobře.⁹²

Stigma „neúplné rodiny“

K dalším závažným problémům, na které rozvedení manželé po rozvodu narážejí, je sociální stigma „neúplné rodiny“. Podle statistik je minimálně každá čtvrtá rodina v České republice neúplná. Polovina těchto rodin vzniká v důsledku rozvodu manželského páru a další významná část rozchodem nesezdaného soužití.

Jak již bylo uvedeno, nejtěživějším problémem pro otce po rozchodu, představuje udržení a zachování vztahu s dětmi. Matky v čele neúplných rodin mají problémy s ekonomickým zajištěním rodiny.

Stigma „neúplné rodiny“ implikuje, že s takovou rodinou není něco v pořádku, je definována negativně, není úplná, tedy jí něco chybí. Navíc je rozšířen předpoklad, podle kterého děti z těchto rodin budou hůře všestranně prospívat než děti z úplných rodin. Také mají více výchovných problémů, protože jim chybí otcův „mužský vzor“ a jeho výchovná autorita.

Výkon žen-matek je a priori kvalifikován vždy jako nedostatečný, ať se snaží jako rodiče udělat pro své děti maximum možného. Děti budou touto neúplností vždy o něco ochuzeny.

Pokud osamělé matky nepracují, jsou obviňovány ze zneužívání sociálního systému a naopak pokud pracují, je jim vytýkáno, že nesplňují psychologický ideál mateřství, který předpokládá, že budou doma pečovat o děti.

Ženy, které si život v neúplné rodině nevybraly, ho vnímají jako životní prohru a nespravedlnost. Rozchod pro ně přišel náhle, nečekaně a neměly možnost vytvořit si své vlastní sociální síť jako zdroje pomoci a podpory. Tyto ženy se často potýkají s psychickými obtížemi a některé dokonce potřebují odbornou péči. Na tomto stavu se do určité míry podepsalo právě stigma spojené s neúplnými rodinami, pocit, že selhaly jako matky. Především tím, že nezabránilly rozchodu nebo vybraly svým dětem špatného otce.

⁹² EVERETT, C., a kol., *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*, s. 135-142

Rozvedené matky se v první řadě po rozvodu musí vyrovnat se svým novým sociálním statutem, který je v naší společnosti provázen některými negativními stereotypy.

Jedním z nich je předpoklad, že ideální je stav, kdy žena je ekonomicky závislá na svém muži a snaží se za každou cenu udržet fungující manželství, a to i tehdy, kdy zůstat v manželství přináší ženě i dětem velké psychické nebo fyzické utrpení.⁹³

Vztahové problémy

„Komplikace se mohou objevit už v době, kdy manželský rozvrat dospěl až ke zrušení solidarity a ten či onen nebo oba ventilovali svá zápolení před známými a přáteli. Všichni se cítí nesví, leckdy trapně.“⁹⁴

Ztráta přátel nebo dokonce členů rodiny je jednou z nejtěživějších situací, se kterou je nutné se leckdy v souvislosti s rozpadem manželství, vypořádat. Je to šok, velmi nepříjemná zkušenost, jak se může dlouholeté přátelství pokazit. Přičemž iniciátoři rozvodu se zpravidla dočkají menší podpory, protože přátelé mohou stranit druhému partnerovi.

Neschopnost vypořádat se s loajalitou a být neutrální, se může stát zdrojem konfliktů ve vlastním vztahu, proto se raději od rozvedených partnerů odvrátí. Rozvedení tak mohou být špatným příkladem pro druhé a svým způsobem ohrozit jejich vztah, proto se raději s nimi přestanou stýkat.

Také není dobré navádět přátele proti bývalému partnerovi a stavět je tak do role jejich soudců. Mohlo by to být pro ně velmi nepříjemné, protože by se museli rozhodovat, ke komu se mají přiklonit a mohli by styky s rozvedenými manžely raději ukončit.

Složitá je také situace, pokud jsou při setkání s jedním z rozvedených přátel, nuceni seznámit se s jeho novou známostí. Někdy se s touto situací vyrovnávají velice těžko, protože nového partnera neznají, nedokážou ho přijmout a také se jim vůbec nemusí líbit. Vždy mají tendence ke srovnávání s rozvedeným protějškem, se kterým mohou udržovat vztahy.⁹⁵

⁹³ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie*, s. 41-45

⁹⁴ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 78

⁹⁵ EVERETT, C., Volgy-Everettová, S., *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*, s. 135-138

Po rozvodu tomu bývá většinou tak, že pokrevní rodina rozvedeného manžela táhne za společný provaz a přikloní se k rozvedené dceři či synovi. Nabídne účast a hlavně pomoc, která bývá vítána. Rozvedená žena nebo muž si uvědomí, že nejsou na vše sami.

Úzké kontakty rozvedených manželů se svými rodiči mají nejen výhody, ale i svá úskalí. Postupně může dojít k přílišnému propojení a hrozí návrat do časů, kdy dcera či syn byli pod ochrannými křídly rodičů. Přílišná lítost a nářky mohou navodit mnoho emocí a zhatit nebo prodloužit období psychorozvodu.

Vztahy rozvedených k rodičům bývalého partnera bývají méně problematické, pokud prarodiče zůstanou pouze prarodiči, kteří nebudou přes vnoučata vyřizovat jakékoliv účty dospělých. Kontakty s vnoučaty jsou potřebné a prospěšné. Rozvedená matka má ve vztazích s rodiči bývalého partnera dvě možnosti. Buď jsou to korektní kontakty se vzájemným respektem a úplným nezasahováním do porozvodové situace mezi bývalými partnery, nebo takové vztahy možné nejsou, pak je nutné se setkáním vyhýbat.⁹⁶

Nové partnerské vztahy

Součástí poslední etapy psychorozvodu je otevřenost novým vztahům, včetně erotických. Rozvedené ženě s dětmi není erotika na překážku, aby byla plnohodnotnou matkou.

Plaňava klade otázku, zda se má rozvedená žena zajímat především o muže jako dobrého nevlastního otce nebo hledat partnera k sobě. Přiklání se k druhé variantě nebo připouští obě varianty, a to půl na půl. Má tedy upřednostňovat partnerství před rodičovstvím.

Žena v této situaci potřebuje člověka, který se k ní hodí jako k ženě určitého věku a v jasné životní situaci. Varuje před používáním dítěte jako rozhodčího, který má rozhodnout, zda se jedná o vhodného partnera. Reaguje-li dítě na nového partnera překotně a s naprostou důvěrou nebo naopak příliš bojácně a s pláčem, je to signálem vážných problémů, které vyžadují odbornou pomoc. Vyrovnané a zdravé dítě, s ukončeným psychorozvodem bývá vůči novému partneru zdvořile nebo rozpačité nedůvěřivé a ostražitě. Vztah mezi dítětem a nevlastním rodičem se vytváří postupně, má svoje výkyvy a rizika.

⁹⁶ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 78-80

Pokud se známost s případným kandidátem na budoucího partnera bude zdárně vyvíjet, je důležité, aby si děti zvykly na to, že jejich matka má též oblasti života, které se jich netýkají. Má své zájmy, přátele, se kterými se stýká, což by jí děti měli tolerovat. Je to jeden z kroků, jak i po rozvodu z dětí vychovat neúzkostné a samostatné lidské bytosti.

Matka by však neměla pokračovat ve vztahu s mužem, kterému jsou děti na obtíž a má k nim záporný nepřátelský vztah.⁹⁷

Rozvedený muž i žena se snaží po rozvodu znovu najít důvěrný vztah. Motivy jsou různé, rychle nahradit ztrátu, vyhnout se bolesti z truchlení, vyhnout se samotě, najít jisté a trvalé partnerství.

V mnoha případech vedou k opakovaným selháváním ve vztazích nebo k vytváření vztahů nerovných a závislých se spoustou problémů. Partneři jsou v období hojení riziková. Pokud vstupujeme do vztahu s nezahojenou ránou, neměli bychom do budoucna nic slibovat ani vytvářet závazky. V období hojení potřebujeme chránit sebe a své vztahy. Uvědomí-li si to oba partneři, nemají velká očekávání a nezatěžují se předčasně závazky, může vzniklý vztah pomoci s hojením a něco důležitého nás třeba i naučí.⁹⁸

Jeden z manželských mýtů tvrdí, že druhé manželství bývá spokojenější než manželství první, protože partneři již vědí, čemu se vyhnout, aby svůj nový vztah nenarušili. Vědět, že něco není dobré, ještě neznamená to nedělat. Za sebou máme trpkou i poučnou zkušenost manželské prohry. Před sebou máme soužití nové s upřímným předsevzetím, že to podruhé vyjde.

Druhé manželství lze považovat za rizikovější než manželství první. Lidé více váhají, než přistoupí k rozvodu. První rozvod je považován za normální, může se stát, ale u druhého a následného již hovoříme o opakované chybné volbě, kdy dotyčného přitahují osoby, s nimiž nedokáže žít.

Na další manželství mohou působit vlivy předchozího manželství a děti z toho manželství. Muž, který přichází k dětem z předchozích vztahů ženy, vstupuje do zaběhnutého systému, který se může lišit od jeho představ. Pokud se přizpůsobí, může se cítit podřízeně a bezmocně. Nepřizpůsobí-li se, mohou začít problémy. Žena má tendenci bránit jak zaběhlý stereotyp, tak i své děti.⁹⁹

⁹⁷ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 99-104

⁹⁸ POUPĚTOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*, s. 165-167

⁹⁹ NOVÁK, T., Průchová, B., *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 95-97

Rodinná situace se výrazně změní, pokud spolu začnou noví partneři bydlet. Původní obyvatel domácnosti musí vytvořit prostor pro nového obyvatele nejen fyzicky, ale také ve svém srdci a mysli. Podělit se o svoji moc i odpovědnost. Ten, který se přistěhoval, si potřebuje říci o svůj prostor a vytvářet jej. Vlastní rodič má před sebou úkol podělit se o část odpovědnosti za výchovu dítěte s nevlastním rodičem, udělat mu místo ve výchově a domlouvat se s ním na řešení situací v rodině.

Nevlastní rodič má poznat dítě a postupně se začít podílet na jeho výchově. Správnému fungování prospěje, když si je nevlastní otec vědom, že je nevlastní a že není náhradou vlastního otce dítěte. Nevlastní rodič může být v životě dítěte velmi důležitý a může jej obohacovat.

Rovnováha se opět mění narozením nového dítěte. Z nevlastního rodiče se stává vlastní rodič novorozeného dítěte. Z dítěte se stává nevlastní sourozenec. Dítě z prvního manželství se může cítit ohrožené jednak ztrátou pozornosti, jednak ztrátou pozice. Proto potřebuje ujistění od rodičů o svém místě v rodině, uznání své důležitosti. Dítě potřebuje mít pocit, že může pro rodinu něco udělat zadáním úkolů odpovídajícím jeho věku a schopnostem.¹⁰⁰

3.3 Ekonomické důsledky rozvodu

Při partnerském rozchodu dochází nejčastěji k přechodu z modelu dvoupříjmové rodiny na model rodiny s jedním příjmem, kde jedna osoba živí rodinu a zároveň na jejích bedrech spočívá celá péče o děti.

Také dochází k dělení majetku ve společném vlastnictví manželů. V mnoha případech žádný majetek neexistuje nebo se naopak může jednat o velmi podstatné částky.

V případech, kdy se manželé nedohodnou, záleží na schopnostech najatého advokáta, jak bude majetek rozdělen. Pokud jeden z manželů nemá vlastní příjem a úspory, může se ocitnout ve velmi nevýhodné situaci a v konečném důsledku získat ze společného vlastnictví ještě méně než s čím do manželství vstupoval.

Pro většinu českých domácností je typické, že žena s dětmi si ponechává společný byt či dům a svému bývalému manželovi splácí určitý podíl, tzv. odstupné. Naproti tomu muži si většinou nechávají věcný majetek - nejčastěji auto. Mužům po rozvodu manželství

¹⁰⁰ POUPEŤOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*, s. 170-173

zůstává jejich pracovní postavení, navíc získávají více času, který mohou využívat při své práci. Zůstává jim větší část jejich příjmů pro osobní potřebu i přesto, že musí platit výživné na nezaopatřené děti.

Ženy rozvodem ekonomicky ztrácejí, což je obecně prokázáno. Muži postupem času na rozvodu vydělávají, i když mají nadále subjektivní dojem ekonomické ztráty.

Tyto jejich subjektivní pocity mohou pramenit z toho, že muž ve většině případů opouští rodinné sídlo - cítí se vyhnán, hlavně tam, kde rozvod iniciovala manželka. Také musí platit výživné na děti, se kterými nebude žít, což v něm vyvolává pocit ztráty kontroly nad vlastním příjmem.

Špatná ekonomická situace domácnosti rozvedené matky a omezení kontaktů otce s jeho dětmi nejsou jedinými důsledky rozvodu manželství. K dalším patří také stigmatizace takovýchto rodin, výchovné problémy, které mohou souviset s nepřítomností otce v rodině a emocionální nestabilita.

Odborníci, kteří se zabývají výchovou a pedagogikou, předpokládají, že nepřítomnost otce v rodině v některých případech znamená výchovné problémy a mnohé statistiky dětské delikvence to dokazují. Příkladem je empirické šetření charakteristik dětí s nekriminálními rysy prováděné institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Neúplnost rodiny se v něm ukazuje jako zásadní kriminogenní faktor. Tento jev pravděpodobně není primárně způsoben nepřítomností otce v rodině, ale problémem je špatná ekonomická situace neúplných rodin.¹⁰¹

Vypořádání společného jmění manželů

Důsledkem rozvodu manželství je zánik manželství, se kterým souvisí zánik společného jmění manželů (dále SJM).¹⁰² Zanikne-li SJM provede se vypořádání, při kterém se vychází z předpokladu, že podíly obou manželů na majetku, který patří do SJM jsou stejné.

Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo

¹⁰¹ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, S., *Sociologické studie*, s. 17-20

¹⁰² SJM zaniká zánikem manželství, tj. smrtí jednoho z manželů, právní mocí rozsudku o rozvodu manželství, prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů, rozhodnutím trestního soudu o propadnutí majetku nebo jeho části či propadnutí věci státu, právní mocí soudního rozsudku o prohlášení manžela za mrtvého nebo pravomocným rozhodnutím soudu o prohlášení manželství za neplatné.

vynaloženo na jeho ostatní majetek. Stejně tak závazky obou manželů, které vznikly za trvání manželství, jsou manželé povinni splnit rovným dílem.

Důležitým kritériem při vypořádání jsou potřeby nezletilých dětí, míra, jakou se každý z manželů staral o rodinu, pečoval o děti, obstarával záležitosti společné domácnosti, nebo jak se zasloužil o nabytí a udržení společných věcí.

Každému z manželů se určí jednotlivé položky SJM do vlastnictví výlučného. Pokud nelze některé věci takto rozdělit, stanoví soud vyrovnání podílů peněžitou částkou. Přičemž se vychází z ceny věci v době zániku společného jmění.

V současné době mohou manželé již před rozvodem uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění, která musí být písemná a nabude účinnosti dnem právní moci rozsudku soudu o rozvodu.¹⁰³

V případě, že nedojde do 3 let od zániku SJM k jeho vypořádání dohodou ani není v této lhůtě podána žaloba na jeho vypořádání u soudu, platí ohledně movitých věcí, že přecházejí do výlučného vlastnictví toho z manželů, který je výlučně užívá pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti. O všech ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly jsou stejné. Totéž platí přiměřeně i o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželů.

Problematika vypořádání SJM může být, zvláště v případech rozsáhlého majetku, komplikovaná a důsledky neuváženého kroku velice závažné. Je dobré, pokud manželé využijí právní konzultace nebo se nechají zastupovat advokátem.¹⁰⁴

Snížení životní úrovně

Život po rozvodu manželství je radikální změnou, která kromě dopadů psychologických a sociálních, se velmi úzce dotýká i oblasti materiální. Obě strany, matka i otec, mají po rozvodu subjektivní pocit, že ekonomicky ztratili. Velmi častým následkem rozvodu je podstatné snížení životní úrovně jednoho nebo obou manželů.

Mnoho mužů přichází o byt, protože to byli právě oni, kteří se museli z rodinného bydlení vystěhovat. Následně si museli sehnat nové bydlení, které bylo mnohdy dražší, než bydlení předchozí.

¹⁰³ ZÁVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., a kol., *Manželství a rozvody*, s. 79-80

¹⁰⁴ BAKALÁŘ, E., a kol., *Průvodce rozvodem*, s. 150-151

Muži s nižším příjmem těžce nesou rozdělení domácnosti, mají pocit, že musí mnoho nákladů platit dvakrát, jednou pro ně samotné a jednou manželce a dětem. Život v úplné rodině, i když s dětmi, se jim zdá jako méně nákladný než život o samotě. Dalším problémem pro ně může znamenat placení výživného, zejména pokud musí platit na více dětí.

V této souvislosti může nastat problém, když se muž snaží o založení nové rodiny. Pro otce živatele to znamená podporovat dvě domácnosti. Pokud by chtěl mít s novou manželkou děti, znamená to, že finančně podporuje více dětí, než by se rozhodl mít, kdyby měl jen původní rodinu. Pro mnoho mužů je tak založení nové rodiny obtížné finančně zvládnout¹⁰⁵

Rozvod manželství má zásadní dopad také na ženy a jejich děti. Rozvedené ženy se musí náhle vyrovnávat s postavením hlavní žitelky sebe a svých dětí.

Zhruba polovina neúplných rodin v čele s rozvedenou matkou se pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Skupina nekvalifikovaných a izolovaných osamělých matek se dostává do ještě větší izolace a nedokáže svou situaci ani dlouhodobě významně zlepšit.

Hodnocení životní úrovně rodiny po rozvodu je také závislé od toho, jakým způsobem otec dětí plnil či neplnil svou úlohu živatele rodiny před rozchodem a jak ji plní či neplní po rozchodu. Jsou známy i případy, kdy otec před rozchodem přispíval ekonomicky rodině velmi sporadicky a byl vlastně pro rodinu finanční zátěží. Toto jsou výjimky, u kterých rozvod znamená pro ženu řešení neudržitelné ekonomické situace. Obecně však rozvod znamená propad životní úrovně osamělé matky a jejich dětí.

Vzhledem k této tíživé situaci rozvedených matek se řada z nich vrací do původní rodiny, tedy zpět ke svým rodičům, čímž minimalizují náklady na bydlení a navíc získají pomoc od svých rodičů v podobě hlídání dětí a případně také možnost finanční výpomoci v kritické situaci. Určitý podíl rozvedených žen se tak kvůli rozvodu znovu stává závislým na rodičích.¹⁰⁶

Ženy, které byly závislé na ekonomickém zajištění manželem a neměly vlastní příjem, se ocitají se po rozvodu ve velmi tíživé situaci. Někdy právě toto bývá důvodem pro odklad rozvodu v nefunkčních manželstvích. Někteří muži této závislosti využívají

¹⁰⁵ ZAVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., *Manželství a rozvody*, s. 23

¹⁰⁶ DUDOVÁ, R., a kol., *Sociologické studie*, s. 16-45

cíleně pro podřízení si ženy a její případné těžší rozhodování o odchodu ze vztahu. Některé ženy si neuvědomují, jak je pro ně tradiční genderové uspořádání ekonomicky nevýhodné. Profesionální úspěch jejich manžela byl umožněn právě jejich oddanou podporou a péčí.¹⁰⁷

Dalším problémem, na který rozvedené matky narazí, jsou finanční rezervy a zajištění se do budoucna nebo nadstandardní nároky jednotlivých škol. U některých dětí je třeba financovat také speciální potřeby, které vyžaduje jejich zdravotní stav např. bezlepková dieta, alergie, brýle, zdravotní pomůcky, které jsou také finančně velice nákladné.

Různé školní a mimoškolní aktivity, které jsou dnes převážně placené, hračky, dovolená, atd. to jsou další položky, na které rozvedeným matkám nestačí finanční prostředky.

Matky si tento fakt uvědomují a i když se snaží vytvořit dobré materiální zázemí, mnohdy tento standart svým dětem nemohou poskytnout. Děti se mohou vůči ostatním dětem cítit sociálně znevýhodněné a mohou se stát terčem posměšků, což může mít vliv na jejich psychiku a chování.¹⁰⁸

Výživné rozvedeného manžela

Vzhledem k výše uvedeným nepříznivým majetkovým dopadům pro některého z manželů, které souvisí s rozvodem manželství, rodinné právo zakotvuje právní úpravu *výživného rozvedeného manžela*¹⁰⁹, jehož cílem je zmírnit nerovnováhu materiálního zabezpečení.

Podle ustanovení zákona o rodině může rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Jestliže by se manželé nedohodli, je oprávněn o výživném rozhodnout soud na návrh jednoho z manželů.

Předpokladem pro úspěšnost přiznání výživného mezi rozvedenými manžely je v první řadě skutečnost, že dotyčný manžel není schopen se sám živit, a to ať už z důvodu péče o dítě, pro vlastní nemoc či z jiného oprávněného důvodu. Soud hodnotí samozřejmě objektivní neschopnost. To, že někdo pracovat nechce, není důvodem pro přiznání výživného. Je také nutné, aby rozvedený manžel, který má výživné poskytovat, měl k tomu

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 69-71

¹⁰⁸ <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25053/Ekonomicka-situace-matek-po-rozvodu.html>, staženo dne 8.2.2012

¹⁰⁹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. - § 92 až § 99

možnosti a schopnosti. Pokud je taková osoba sama odkázána na výživu nebo žije na hranici životního minima např. invalidní důchodce, není možné spravedlivě žádat o poskytování výživného. Soud při posuzování také zohledňuje nejen výši příjmu a celkové majetkové poměry manžela, který by měl poskytovat výživné, ale i možnosti, kterých by mohl potencionálně dosáhnout, pokud by je vlastním úmyslným jednáním nezmařil.

Z hlediska trvání výživného rozvedeného manžela zákon stanoví, že výživné lze přiznat nejdéle na dobu tří let od rozvodu. Zákonodárce tu předpokládá, že doba tří let je dostatečná k tomu, aby rozvedený manžel uspořádal svou životní situaci a našel způsob, jak se zabezpečit vlastními silami.¹¹⁰

Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Pro rodiny rozvedených manželů, je mimo vlastních příjmů, dalším zdrojem finančních prostředků výživné pro nezletilé i zletilé děti, které je určeno soudem.

Soud při stanovení výživného je povinen přihlídnout, jednak k odůvodněným potřebám nezletilého dítěte¹¹¹, jednak schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče, (v případě střídavé péče jsou to oba rodiče).¹¹²

Částka vyměřená soudem je téměř vždy menší, než částka, kterou otec či matka přispívali na společnou domácnost v době fungování manželství.

Přesto, pokud ten, kdo má tuto povinnost vůči svým dětem, výživné neplatí, může to citelně rodině chybět.

Podle Bakaláře je neplacení výživného jedním ze záporných jevů v naší společnosti. Pro běžného občana je výraz „rodič neplaticí výživné na nezaopatřené děti“ obvykle spojen s otcovskou postavou, která je hodna morálního odsouzení a potrestání.

U těchto otců, ale mohou existovat některé důvody, které motivaci k placení výživného mohou oslabovat.

¹¹⁰ ZÁVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., *Manželství a rozvody*, s. 89-90

¹¹¹ Odůvodněnými potřebami nezletilého dítěte jsou finance spojené s jeho docházkou do školy, družiny, stravováním ve školní jídelně, dále s jeho zájmovou aktivitou, letní tábory, školní výlety, pobyty v přírodě apod. Jsou sem zahrnuty též výdaje na speciální péči v případě zdravotních potíží nezletilého dítěte, léky, brýle a jiné zdravotní pomůcky.

¹¹² Schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče soud zkoumá z předložených dokladů o výši měsíčního příjmu povinného rodiče. Je-li rodič zaměstnán, je vyžadována zpráva přímo od zaměstnavatele. Jsou dokládány i další příjmy povinného rodiče, pokud je má. V případě podnikatele je to z daňového přiznání za předchozí kalendářní rok, soud si může vyžádat peněžní deník. Nedoloží-li požadované, soud vychází z fikce, která činí patnáctinásobek částky životního minima.

- *Otec má vážné pochybnosti o své paternitě* - otec má silné podezření, hraničící s jistotou, že dítě není jeho. Důvody, které ho vedou k podezření jsou např. v rozhodující dobu, otec neměl s manželkou pohlavní styk, dítě se výrazně podobá dřívějšímu partnerovi manželky.
- *Otec je přesvědčen, že k těhotenství došlo vědomý podvodem matky* - před intimním stykem žena muže ujišťovala, že k otěhotnění nemůže dojít (neplodné dny, hormonální antikoncepce) nebo slibovala, že v případě otěhotnění si dítě neponechá.
- *Otec proti své vůli dítě nevidí, nezná. Dítě je vůči němu nepřátelské* - matka všestranně a účinně komplikuje jakýkoliv kontakt dítěte s otcem.
- *Placení výživného je v rozporu s určitými morálními principy* - otcí je bráněno v kontaktu s dítětem. Otec zjistí, že o dítě se stará babička. Matka žije jinde s novým přítelem.
- *Otec byl matkou značně hmotně poškozen* - matka dítěte se ještě za manželství zmocnila původního otcova majetku
- *Otec byl matkou značně poškozen morálně* - matka vážným způsobem poškodila pověst otce, např. pomluvami, křivým svědectvím.
- *Otce neplatí ze své zlé vůle* - otec nemá žádný z výše uvedených důvodů, a přesto odmítá výživné platit.¹¹³

Jedním z důvodů, proč otcové odmítají platit, je i to, že výživné je chápáno jako povinnost vůči matce, nikoliv vůči dítěti. Převažuje u nich pocit, že peníze jsou pro matku a ne pro potřeby dítěte. Neuvědomují si, že dítě nemá nic společného s tím, proč k rozvodu došlo. Investice do dětí, které chápali jako investice do rodin, a tedy i sami do sebe, pro ně po rozvodu ztrácí svůj původní smysl.

Dalším důvodem může být i ztráta kontroly nad vlastními příjmy, kterou po rozvodu pociťují. Nemohou kontrolovat ani rozhodovat, na co budou peníze vynaloženy. Svou roli hraje také fakt, že po rozchodu přestává být otcova finanční podpora pro děti zřejmá a viditelná.

Akt placení výživného ztrácí pro otce význam otcovské praktiky a není jím vnímán jako validizace jeho otcovské identity, proto mizí motivace k poskytování.¹¹⁴

¹¹³ BAKALÁŘ, E., *Přívodce rozvodem*, s. 211-214

¹¹⁴ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, S., *Sociologické studie*, s. 24-26

Velkým problémem je praktická vymahatelnost výživného. Rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou předběžně vykonatelné, to znamená, že i když rozsudek není pravomocný, je možné již v okamžiku, kdy uplyne lhůta k placení výživného, podat návrh na výkon rozhodnutí, tj. zahájit exekuční řízení proti povinnému rodiči.

Nejčastější a nejrychlejší způsob výkonu rozhodnutí jsou **srážky ze mzdy** nebo jiných příjmů povinného rodiče - § 279 občanského soudního řádu (dále o.s.ř.)¹¹⁵. Toto je ovšem možné pouze v případech, kdy otec pracuje a známe jeho zaměstnavatele.

Pokud zjistíme číslo účtu povinného rodiče, můžeme podat návrh na **výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu** u peněžního ústavu - § 303 a následující o.s.ř.

Není-li povinný rodič zaměstnán a nemá-li ani na účtu u peněžního ústavu peníze, pak může oprávněný rodič navrhopvat výkon rozhodnutí **prodejem movitých věcí**, které jsou ve vlastnictví povinného.¹¹⁶

Pokud povinný rodič stanovené výživné po dobu několika měsíců neplatí, případně není možné ani zahájit exekuční řízení, protože dotyčný nepracuje nebo mění zaměstnání, pak je tu možnost podání trestního oznámení pro zanedbání povinné výživy § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Uplatňuje se „princip účinné lítosti“. Pokud povinný zaplatí určitou částku, i když se zpožděním, je mu trest prominut. Problém nastává, když otcové pravidelně zaplatí jen malou část dlužné částky a tak soudní pronásledování oddálí.

Pro rozvedené matky to znamená, že nemohou počítat s tím, že dostanou určitou částku k určitému datu, a přitom nemají možnost situaci uspokojivě řešit.¹¹⁷

3.4 Dopady na děti

Rozvodem manželství skončilo partnerství, ale přetrvává rodičovství. Jaký dopad bude rozvod na děti mít, závisí na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů, stejně jako na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dětí. Nemusí být vždy negativní.

Pokud ale oba rodiče budou chrlit ze sebe vzájemné nepřátelské postoje a reakce, obvykle negativní budou. Stačí, když pak musejí jen přihlížet nepřátelskému boji rodičů.

¹¹⁵ Zákon č. 99/1963 občanský soudní řád

¹¹⁶ NOVÁK, T., Průchová, B., *Jak přežít rozvodové peklo*, s. 84-90

¹¹⁷ ZÁVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., a kol., *Manželství a rozvody*, s. 85-87

Ještě horší situace nastane, pokud jsou do tohoto boje rodiči zataženi, ať již jako spojenci nebo prostředníci, a jsou tak vystaveny soustavnému nátlaku a programování.

Zkušenosti dětských psychologů prokazují, že, až na některé výjimky, se rozpad vztahu rodičů dítěte dotýká vždy. Těžce prožívá skutečnost, že se právě „jeho“ lidé, které má rádo a kteří k němu mají láskyplný vztah, rádi nemají. Že se hádají, ubližují si. V dítěti tato situace vzbuzuje nejistotu, napětí a úzkost.

Jeho reakcí může být buď to, že se stáhne do sebe, uzavírá se do vlastního fantazijního světa nebo naopak se projevuje neklidným, podrážděným a agresivním chováním.

Pokud napětí a konflikty rodičů přetrvávají i po rozvodu, je nebezpečí nepřiměřené zátěže na jeho nervový systém ještě větší a následky se promítají do dalšího vývoje osobnosti dítěte.

Nemusí se projevit ihned, ale mnohem později - až si bude dítě hledat svého životního partnera, zakládat rodinu a vychovávat vlastní děti.¹¹⁸

Nejčastěji jsou to právě muži, kteří po rozvodu odcházejí ze společného bydlíště. Otec se tak vytrácí z každodenního života dítěte a matka mu musí tuto ztrátu nějakým způsobem kompenzovat. Často se mezi matkou a dítětem vytvoří silné pouto, které může v některých případech nahrazovat pouto mezi mužem a ženou, které již neexistuje. Matky pak uvádí, že jsou jejich děti na nich více závislé, než tomu je v úplných rodinách. Matky se snaží své děti chránit před negativními dopady rozvodu, proto jim věnují zvýšenou ochranu a péči.

Děti přebírají pozici druhého rodiče a snaží se vzít na sebe větší podíl zodpovědnosti, než je pro ně běžné.

Pokud rodič svěruje svému dítěti stesky na bývalého partnera, svoji bolest, bezradnost nad tím, že nezvládá svoji novou situaci, přesune na něj velkou odpovědnost. Stává se dospělému důvěrníkem a příliš zatíženým pomocníkem neadekvátním věku dítěte.

Dítě je tak odsouzeno k tomu, aby potlačilo své pocity ztráty a některé své dětské potřeby. Komplikuje to také vztah s druhým rodičem. Dítě může zažívat pocity viny, protože porušuje loajalitu k druhému rodiči.

¹¹⁸ BAKALÁŘ, E., *Průvodce rozvodem*, s. 122-124

V dospělosti mu hrozí, že bude jednat stejným způsobem ve svých vztazích. Bude se starat o druhé, zanedbávat svoje vlastní potřeby a trpět jejich nenasycením. Přebírat za druhé více odpovědnosti, než kolik jim patří, a své potřeby považovat za nedůležité.

Proto je potřeba dítě chránit před manželskými hádkami a starostmi o rodiče. Z tohoto důvodu je nutností, aby rodič své problémy řešil s někým dospělým ať už přítelem, příbuzným nebo i odborníkem.¹¹⁹

Důsledky rozvodu manželství se odráží také ve školní výkonnosti dítěte. Projevují se pochopitelně ve zhoršeném prospěchu, i když dítě předtím prospívalo dobře. To je dáno tím, že v důsledku trvalého stresu se v dítěti projevuje stále více úzkosti a napětí.

Dítě je méně koncentrované a podává horší školní výkon než v období, kdy bylo v rodině všechno v pořádku. Rodiče dítě trestají a navzájem se obviňují, že zhoršení dítěte ve škole je důsledkem nesprávné výchovy jednoho či druhého. Dítě ztrácí o školu zájem, jelikož se stává zdrojem jeho utrpení.

Existují však podstatné rozdíly mezi chlapci a děvčaty. U chlapců je zhoršení podmíněno jejich nekonformním chováním, které je výsledkem jejich dlouhodobé frustrace.

U děvčat je proces zhoršení odlišný, protože probíhá pomaleji a méně nápadně. Děvčata jsou zamlklá, stahují se do sebe. Nicméně úzkost a poruchy koncentrace se dostávají také.

Děti z rozvedených rodin jsou, učitelkami i svými matkami, hodnoceny jako méně ctižádostivé, přecitlivělé, více dráždivé až nervózní a méně oblíbené ve školním kolektivu.

Jde o obraz dítěte s neurotickými symptomy, které mohou postupně vymizet nebo latentně růst až v klinicky vyjádřený obraz některé dětské psychické poruchy.¹²⁰

Syndrom odcizeného rodiče

Negativním důsledkem rozvodu manželství může být také tzv. syndrom odcizeného rodiče z anglického Parental Alienation Syndrome, ve zkratce PAS.¹²¹

¹¹⁹ POUPEŤOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*, s. 157

¹²⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRÝCH, *Děti, rodina a stres*, s. 137-138

¹²¹ Mezi znalci této problematiky neexistuje shoda v českém ekvivalentu. V současné době se překládá nejčastěji jako: syndrom odcizeného, zavrženého či odmítaného rodiče, nebo syndrom odcizení, odmítání či zavržení rodiče. Český překlad „Syndrom odcizeného rodiče“ je méně emotivně podbarvený pojem oproti překladu „Syndrom zavrženého rodiče“. Použijeme-li výraz zavržený rodič, již toto samo o sobě evokuje k hledání viníka a oběti, naproti tomu odcizený rodič popisuje vztahovou situaci rodiče a dítěte, kteří se navzájem odcizili, tedy přímo nevyzývá k hledání viníka. Viník totiž zpravidla nebývá pouze jeden rodič, ale je to soubor

Podle Gardnera¹²² se vyskytuje u dětí v důsledku manipulace jednoho z rodičů, kterou docílí u dítěte naprosté odcizení druhého rodiče.

*„Motivace programujícího rodiče vyplývá převážně z těch horších (destruktivních) stránek lidské povahy, jako je motiv moci, pomsty, trestání, nenávisť a agrese, jimž je dán volný průběh. Dále se zde pravidelně podílejí motivy vysoce pochybné jako „potřeba vnějšího nepřítele“ (na kterého je možné svést všechny těžkosti a vlastní selhání) nebo egoistické snaha po výhradním vlivu na utváření psychiky „vlastního dítěte“, což nezřídka přejde v pocit vlastnictví i již dospělého dítěte“.*¹²³

Tímto syndromem jsou postiženy děti, které se účastnily vleklých a často dramatických soudních sporů o jejich opatrovnictví.

Jedná se o proces, ve kterém je dítěti vštěpován přehnaný nebo neoprávněný odpor či kritika. Jeho koncept zahrnuje popouzení, což znamená, že jeden z rodičů systematicky programuje dítě proti druhému rodiči. Programující rodič přispívá k odcizení dítěte vědomě, ale také podvědomě. Důležité je také to, že na rozvoji syndromu se podílí i samo dítě nezávisle na rodiči. Rodičovské programování je doplněno o scénáře vytvořené samotným dítětem, které odsuzují a zavrhují jednoho z rodičů.¹²⁴

Nejčastější projevy syndromu

- *Kampaň shazování* - dítě bývá typicky posedlé nenávisť k jednomu rodiči. V dítěti stále ještě zůstává mnoho lásky k tomuto nenáviděnému rodiči, ale ta bývá potlačována. K typickým komentářům patří věty jako „Nenávidím ho a nikdy v životě už ho nechci vidět“, „Když už ho musím vidět, tak jen jednou za 14 dnů, víc bych nesnesla“ atp. Rodič, který byl dříve milován, je nyní vnímán jako nenáviděná osoba. Příjemné zážitky a radosti, které dítě prožilo s tímto rodičem jako by úplně z jeho paměti zmizely.
- *Nedostatek ambivalence* - všechny mezilidské vztahy jsou ambivalentní. Děti, u kterých se setkáváme s tímto syndromem, vidí vše schematicky. Nenáviděný rodič je ve všem zcela špatný, ale milovaný rodič je zase ve všem úplně výborný. Tyto děti

dlouhodobých partnerských nespokojeností a nevládnutých konfliktů. Dítě často bývá nuceno vybrat si jednoznačně mezi otcem a matkou.

¹²² R. A. Gardner († 2003) - americký profesor dětské psychiatrie. Zkoumal především, jaké důsledky na dětskou duši mají porozvodové spory a následné svěření dítěte do péče pouze jednomu rodiči. Vypořezoval, že tyto děti vykazují společné symptomy, které vedou postupně k odcizení rodiče. V roce 1985 poprvé definoval syndrom odcizení rodiče jako diagnostikovatelnou dětskou poruchu.

¹²³ BAKALÁŘ, E., *Přívodce otčovstvím aneb bez otce se (ne) dá dobře žít*, s. 112-113

¹²⁴ GARDNER, R., *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 12

jsou schopny vyjmenovat mnoho špatných vlastností u zavrženého rodiče, ale veliké problémy jim dělá uvést alespoň nějakou dobrou vlastnost.

- *Absence pocitu viny* - dítě může také projevovat absolutní nezájmem o to, co zavržený rodič pociťuje. Může se dostavit i absence vděku za dárky nebo projevy lásky. Dítě nemá sebemenší pocity viny i v případech, kdy účelově zavrženému rodiči ublíží nebo ho poškodí.
- *Rozšíření nepřátelství na celou rodinu „nenáviděného“ rodiče* - nenávisť dítěte je rozšířena na celou rodinu zavrženého rodiče. Dříve milovaní strýcové, tety, bratřenci nebo prarodiče jsou nyní zařazeni do stejné kategorie jako tento rodič. Samotné dítě vůči nim netrpí pocitem viny a pro svoji nenávisť nemá žádné důvěryhodné vysvětlení. Takové chování je opět výraznější, pokud je přítomen programující rodič.

Obzvláště prarodiče bývají tímto problémem velice zasaženi a zdeptaní. Trápí se náhlou ztrátou milovaného vnoučete, které dříve bývalo zdrojem jejich, v mnoha případech, velkého uspokojení. Pokud toto odcizení trvá déle, způsobí ztrátu důležitých psychologických vazeb. Příbuzní často říkají, že jim dítě „zlomilo srdce“.

Podle Gardnera čím je dítě mladší, tím je u něho silnější možnost manipulace, touha podřídit se rodičovské autoritě a možnost vytvoření tohoto syndromu.

*„Navíc čím je dítě mladší, tím větší bude jeho závislost na rodiči, který o ně primárně pečoval, a tím větší tedy bude možnost, že začne ke vzniku syndromu samo přispívat“.*¹²⁵

S tímto syndromem se můžeme setkat také u dospělých dětí rozvedených rodičů. Neprojeví se v plném rozsahu, ale setkáváme se s některými jeho projevy.

Tyto děti bývají často podvědomě na straně matky, chápou ji jako toho, kdo byl opuštěn nebo zrazen a to i tehdy, kdy nedochází k cílevědomému programování ze strany otce. Mohou popírat důkazy svědčící proti matce. Častokrát samy vytvoří propracovanou obhajobu na její podporu, ve které jsou různé nesrovnalosti a přehánění.

*„I v této situaci se otcové cítí bezmocní a zranění. I navzdory tomu, že ztráta dítěte již není tak důležitým faktorem, převládne u nich pocit zavržení“.*¹²⁶

V důsledku rozvinutého syndromu se rozvíjí značná psychopatologie. U dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj, podstatným způsobem se mu naruší sebedůvěra.

¹²⁵ GARDNER, R., *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 88

¹²⁶ GARDNER, R., *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 89

Chlapcům i dívkám je absencí jednoho rodiče odepřen tolik potřebný model k formování sexuální role. Dítěti se deformuje psychosociální vývoj. Přebírá konfrontační chování rodiče, je narušen vztah dítěte k autoritám a snížena schopnost sociální diferenciacce. Vytvoří si falešné ego, zdeformované jádro vlastní osobnosti, což je celoživotně poznamenává. Již v dětství se projevuje zvýšený výskyt poruch pozornosti a nedostatek sebedůvěry.¹²⁷

Nalézt dost síly k tomu, aby se mohl člověk věnovat dětem tak, jak potřebují, když náš vlastní život zachvátil chaos, je těžké. Jsme naštvaní, zklamaní, unavení, vystrašení a zmatení. Času, lásky a optimismu by nám samotným bylo třeba. Děti vydrží hodně, ale současně potřebují každý den náš čas, lásku, optimismus a šest nejdůležitějších vět v životě:

- Věřím ti.
- Spoléhám na tebe.
- Vím, že to zvládneš.
- Vždy tě vyslechnu.
- Postarám se o tebe.
- Jsi pro mě moc důležitý.

K tomu musíme přidat sebeovládání, laskavost a zdravý rozum.¹²⁸

¹²⁷ BAKALÁŘ, E., a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 41-49

¹²⁸ COLOROSOVÁ, B., *Krizové situace v rodině*, s. 102-106.

4 ROZVODOVÉ PORADENSTVÍ

„Rozvod v pojetí zahraničního rozvodového poradenství či terapie není událost, nýbrž proces. Začíná tehdy, když manželé uvažují o rozvodu jako reálné možnosti, a končí, když dojde k ustálení samostatného životního stylu. Uvedený širší proces se skládá ze dvou základních stadií, stadia rozhodování a stadia rekonstrukce. Končí dosažením nezávislosti na bývalém manželovi a na rozvedeném manželství“.¹²⁹

Rozvod, téměř ve všech případech, znamená stresovou situaci, která narušuje životní rovnováhu všech účastníků. Často je třeba odborné, profesionální pomoci jak v terminálním stadiu manželství, tak v následujícím stadiu restrukturační práce a adaptace na nový životní styl. Tuto poradenskou a terapeutickou práci začleňujeme do rozvodového poradenství.

„Koncem osmdesátých let se u nás začíná z lůna manželského a rodinného poradenství rodit nové dítě. V křestním listě by mohlo mít dlouhé, nelibozvučné jméno: „speciální odborné intervence, poradenská a psychoterapeutická pomoc v rozvodovém a porozvodovém období“. Takže raději krátce - rozvodové poradenství“.¹³⁰

Práce rozvodového poradce začíná tehdy, když je jasné, že manželství nelze zachránit a končí rozpadem. Smyslem rozvodového poradenství je přispívat k tomu, aby ztráty a strádání v rozvodovém a porozvodovém období byly co nejmenší, aby každý z manželů vyšel s maximálním ziskem a současně respektoval potřeby partnera. Aby se všichni aktéři postupně vyrovnali s touto situací a jejich jednání zbytečně neubližovalo jim samotným i ostatním, a především dětem. Poradenský proces preferuje kooperativní postup a snaží se dosáhnout dohody přijatelné pro obě strany.

Klienti se v poradně dozví, jak vypadá formální a obsahová stránka rozvodového řízení, jaká je role advokáta, sociálního pracovníka, soudního znalce. Jak optimálně řešit jejich konkrétní situaci, z hlediska součtu pozitiv a minima negativ pro všechny zúčastněné. V tomto smyslu jsou jim nabídnuta „na míru šitá“ řešení jejich životní situace s možností dalšího vývoje do budoucna.¹³¹

¹²⁹ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 227-228

¹³⁰ PLAŇAVA, I., *Jak se nerozvádět*, s. 62

¹³¹ BAKALÁŘ, E., a kol., *Průvodce rozvodem*, s. 232

4.1 Předrozvodové období

Plaňava charakterizuje předrozvodové období jako protahovanou manželskou krizi s narůstajícím rozvodovým potenciálem. Pro toto období je typické přeměňování parciální manželské dysfunkce v dysfunkci totální, poruchy z jedné oblasti soužití se rozšiřují do všech ostatních.

Pozoruje se výrazný pokles až vymizení spolupráce v instrumentálních složkách soužití, pokles či absenci intimity, stereotypy destruktivních hádek či nepřátelského mlčení. Ruší se manželská solidarita i rodičovská aliance ve vztahu k dětem, dochází k přímému i nepřímému manipulování dětmi. V této předrozvodové etapě bilance manželského soužití velice často vyznívá negativně a začíná rozhodování o rozvodu.¹³²

Vaughanová se zaměřila na vnitřní prožívání zúčastněných v předrozvodovém období, které označuje jako proces „rozcházení se“. Jeho průběh má nejčastěji nerovnovážný a jednostranný charakter, kdy jeden z manželů je iniciátorem rozchodu a druhý se cítí být proti své vůli opouštěn.

Jeden z partnerů se již ve vztahu necítí spokojeně. Jeho nespokojenost je více než zklamání nebo lítost. Začíná pracovat na rozkolu manželství a plánuje svoji budoucnost bez začlenění druhého partnera. Partner, který zatím správně nechápe vznikající nebezpečnou situaci, nemůže včas a účinně jednat. V okamžiku, kdy si uvědomí co se děje a začne brát věci vážně, bývá iniciátor už ve stádiu odpoutávání se a dává jasně najevo, že „už je příliš pozdě a je konec“.

Někdy může dojít i k pokusu o sblížení a zlepšení dalšího soužití. Ten se může podařit a manželství je zachráněno. V některých případech iniciátor pokus skrytě sabotuje a využívá ho pouze k tomu, aby opuštěnému partnerovi dokázal, že manželství, ani přes veškerou snahu, již není možné zachránit.¹³³

Před rozvodovou situací velice negativně vnímají také děti, a to i v případech, že hádky rodičů neprobíhají před nimi. Klima v rodině je charakteristické napětím a agresivitou.

„Navíc v mnoha rodinách probíhá „boj o dítě“, s nímž se každý z dospělých pokouší uzavřít koalici proti druhému. Takovým způsobem pak dochází k výchovným chybám, navíc

¹³² PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 157

¹³³ KRATOCHVÍL, S., *Manželská terapie*, s. 232

dítě je stavěno do role rozhodčího a je také odsuzováno do role vyslechnutí pomluv střídavě na oba rodiče. Výsledkem pak není - jak se rodiče myslně domnívají - přilnutí dítěte k jednomu z nich, ale ztráta úcty k oběma a rozčarování dítěte o světě dospělých“.¹³⁴

Cílem poradenství v tomto období je dospět k odpovědnému rozhodnutí, zda je manželství opravdu natolik rozvrácené a disharmonické, že nemá smysl ho nadále udržovat.

V tomto období je možnost změnit rozhodnutí manželů k podání návrhu na rozvod nebo ukvapeně podaný návrh vzít zpět.

„Je třeba uvážit možnost dočasného krizového období a jeho překonání, perspektivy uspokojování potřeb obou manželů a dosažení pozitivních změn ve vztahu nebo adaptace na status quo, dosahování fungování manželství z hlediska péče o děti a důsledky, které bude mít rozvod pro oba manželé a zejména pro jejich děti“.¹³⁵

4.2 Rozvodové období

V tomto období jednoznačně převažuje negativní kognitivně-emoční hodnocení manželství a došlo k definitivnímu rozhodnutí o rozvodu.

„Manželé percipují a hodnotí minulost různě a kontradiktoricky, shodují se však v jednom: aktuální soužití prožívají a reflektují jako neúnosné, strastiplné, a tudíž oba usilují o změnu, přičemž každý z nich může mít na mysli jinou změnu“.¹³⁶

Rozvodový potenciál narostl do takové míry, že jakýkoliv pokus o zachování nebo obnovu manželství nemá žádný smysl.

K velmi významným znakům rozvodového potenciálu řadíme následující situace:

- Jeden z manželů už podal žádost o rozvod
- Oba mají dlouhodobější extramatrimoniální vztah
- Oba mají jasné představy a informace o rozvodu
- Oba uvažují o rozvodu i v období relativního klidu
- Oba označují svůj postoj k partnerovi slovy jako lhostejnost, nezájem
- Absence sexu v manželství déle než šest měsíců

¹³⁴ STŘELEČ, S., *Kapitoly z rodinné výchovy*, s. 36

¹³⁵ KRATOCHVÍL, S., *Manželská terapie*, s. 229

¹³⁶ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 158

- Partneři již bydlí odděleně v různých bytech
- U ženy je doteková averze vůči manželovi
- U muže je doteková averze vůči manželce
- Jeden z partnerů již kontaktoval advokáta v souvislosti s rozvodem.¹³⁷

V případech kdy jde o jednostranné rozhodnutí, jeden se kloní k rozvodu, kdežto druhý ho odmítá, mívá iniciátor pocity viny. Partner zase pocity ztráty, odmítnutí nebo bezmocného vzteku. V emočním prožívání se setkáváme s pocity lítosti, smutku, obav, zlosti a touhy po odvetě.

Toto období zahrnuje také manipulaci s dětmi s cílem získat je na stranu jednoho z rodičů, a tím trestat nebo i vydírat druhého rodiče. Nebo naopak dochází k přehlížení dětí a nezájmu o to, co prožívají a co s nimi po rozvodu bude.

Další variantou je tendence narušovat nebo rušit generační hranice a snaha získat v dítěti spojení a důvěrníka.

K praktickým problémům patří rozdělení majetku, vyřešení otázky bydlení, placení a výše výživného, komu budou svěřeny děti do péče a úprava styku s druhým rodičem.

Dochází ke sdělení rozhodnutí o rozvodu svému okolí, navázání kontaktu s advokátem a podání návrhu na rozvod k soudu.

Cílem rozvodového poradenství je pomáhat manželům zvládat svoje emoce, vyřešit konkrétní problémy související s rozvodem co nejvýhodněji pro obě strany a především s co největším ohledem na děti. Seznamuje rodiče s nejčastější psychickou reakcí dítěte na rozvod, jako je strach, smutek, pocity zavržení a představy o vlastní vině.

*„Terapeut systematicky vede manžele k tomu, aby dětem usnadnili přechod do nové situace: aby si dítě mohlo zachovat citový vztah i úctu k oběma rodičům, neztrácelo pocit bezpečí a postupně překonalo přirozený smutek“.*¹³⁸

Dětem je potřeba v také s ohledem na jejich věk vysvětlit, co se v rodině děje a jak se situace bude vyvíjet do budoucna. Utváření vztahů obou rozvádějících se rodičů by nemělo uvádět dítě do konfliktu loyality, který znamená, že pokud dítě projeví lásku a náklonnost

¹³⁷ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodina*, s. 164

¹³⁸ KRATOCHVIL, S., *Manželská terapie*, s. 233

k jednomu z rodičů, bude ohrožena láska a zájem ze strany rodiče druhého, nemusí jít o manipulaci.

4.3 Porozvodové období

Porozvodové období můžeme nazvat také porozvodovou adaptací, období partnerského odpoutání se a distance od manželství.

Někteří autoři používají pro úspěšné dokončení vzájemného psychického odpoutání manželů termín *konstruktivní rozvod*.

Plaňava považuje rozpadnutí manželství s dětmi vždy za ztrátové a navrhuje neutrální termín psychosociální rozvod.

*„Psycho-sociální rozvod (zkráceně psychorozvod) chápeme jako sled procesů (intrapsychických i interakčních), kdy se všichni přímo zúčastnění (manželé-rodiče, dítě či děti, prarodiče) vyrovnávají s rozpadem manželství tak, aby se mírnily či minimalizovaly ztráty i důsledky rozvodových frustrací a též vytvářely předpoklady k uspokojivému životu po rozvodu“.*¹³⁹

Partnerské odpoutání a distance od manželství zahrnuje emoční odžití a kognitivní zpracování skutečnosti, že manželství skončilo a nebude již pokračovat. V partnerském odpoutávání pozorujeme často asymetrii, zejména v tom, že jeden partner je na manželství více emočně, materiálně či postojově závislý a druhý méně nebo již vůbec ne.

Nezbytným psychorozvodovým úkolem je to, aby oba přijali skutečnost, že manželství se rozpadlo. To předpokládá, především u opouštěného partnera, prožít stavy zoufalství, depresivní rozlady a někdy až agresivní tendence. Teprve po odeznění těchto emocí může nastoupit kognitivní pohled, co bylo příčinou ztroskotání manželství.¹⁴⁰

Tento proces může trvat delší dobu, i tři roky, a zahrnuje odpoutávání od partnera a od manželství, oddělení skončeného manželství od pokračujícího rodičovství a utváření nového životního stylu a osobnostní identity.

Cílem poradenství v tomto období je dosažení stabilizace a uspokojujícího samostatného způsobu života. Je nutné zvládnout nové situace, přetrvávající emoce a někdy i depresivní reakce. Mělo by pomoci klientům v dosažení určité subjektivní

¹³⁹ PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny*, s. 166

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 166

spokojenosti, emočním vyrovnání se s bývalým partnerem, aby nepřetržovaly pocity křivdy, spory nebo úvahy o pomstě. Také je důležité odstranit nepřiměřené generalizování negativních zkušeností do jiných vztahů. Tedy podporovat schopnost navázat nový vztah.

Ve vztahu k dítěti by porozvodové poradenství mělo pomoci při jeho adaptaci na probíhající styky s rodičem, u kterého není v péči. Také na samotný život s rozvedeným rodičem nebo v novém manželství matky či otce.

Dětem pomáhá, pokud rodiče věcně spolupracují a neživí v nich naději na obnovení původní rodiny. Především malé děti si tvoří vlastní přesvědčení, proč k rozvodu rodičů došlo a někdy se snaží rodinu obnovit.

V hlediska terapie je nutné, aby terapeut měl, mimo jiné, také znalosti v oblasti psychologie dětí. Vyplácí otevřenost při objevování jak současné situaci dítě rozumí, jak vnímá vlastní roli, co očekává nebo čeho se bojí.

*„Rozhovor terapeutů s dětmi může být objevený a užitečný zvláště pro přítomné rodiče, výklady a přání dětí bývají překvapivě jiné, nežli předpokládali. Rodiče, zejména matky, mají za to, že svým dětem rozumějí, a tak se jich ani na nic neptají“.*¹⁴¹

V porozvodové terapii se pravidelně pracuje pouze z jedním z bývalých manželů. Většinou s tím, který důsledky rozvodu snáší hůře a má v péči děti.

*„Za užitečné se v porozvodové terapii považují skupinové metody s využitím uzavřené skupiny nejlépe o osmi členech, s osmi až deseti sezeními 1 x týdně. Cílem je dosažení nového uspokojivého samostatného způsobu života“.*¹⁴²

4.4 Rodinná - rozvodová mediace

*„Mediace se dá přirovnat k příjemně působící a současně léčivé rostlině, která jakoby náhodou vyrostla v aréně gladiátora, skrápěná krví“.*¹⁴³

Konflikty a spory jsou trvalou součástí mezilidských vztahů. Můžeme je řešit různě, silou a svévolí, avšak musíme počítat s tím, že se setkáme se stejnou bezohledností nebo pocítíme následky v případě přestoupení zákona. Další možností je pokusit se hledat smírné a kompromisní řešení.

¹⁴¹ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., *Rodinná terapie*, s. 90

¹⁴² KRATOCHVÍL, S., *Manželská terapie*, s. 235

¹⁴³ BAKALÁŘ, E., a kol., *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 99

Přímé vyjednávání sporných stran je vždy vysoce náročné, především rodinné a rozvodové spory patří k nejvíce emočně a citově obtížným. Ale i zde se nabízí možnost řešení kultivovaným způsobem za pomoci prostředníka - mediátora.

„Mediátor spor nerozhoduje, ale pomáhá stranám sporu nalézt jejich vlastní, pro všechny přijatelné řešení“.¹⁴⁴

Základním principem rodinné - rozvodové mediace je spolupráce obou rodičů s mediátorem, snaží se nalézt optimální řešení po rozvodu manželství, které bude přijatelné pro obě strany. V několika společných sezeních s mediátorem, se rodiče dohodnou na konkrétním řešení úpravy poměrů, které budou respektovat v dalším soužití, a nebo může být podkladem pro dohodu schvalovanou soudem v rozvodovém řízení.

Cílem rodinné mediace je také stabilizace optimálních poměrů dětí a rodičů a prevence negativních jevů, které souvisí s rodinnou krizí a rozvodovým procesem.

Současná soudní praxe při řešení sporů o výchovu dětí, častokrát nutí rodiče, aby prohlubovali nepřátelství vůči sobě. Vítězem se stává nikoliv rodič kvalitnější, ale ten bezohlednější.

V případě spolupráce s mediátorem se rodiče již nemusí stát vítězem nebo poraženým. Je zdůrazňována především rodičovská odpovědnost za příznivý vývoj dítěte potom, kdy spolu rodiče přestávají žít.

„Většina mediátorů v rozvodové mediaci působí jako obhájce dětí, informují rodiče o dětském psychickém vývoji a potřebách. Východiskem úvah mediátorů je zájem dětí, proto odmítají schválit takový rodičovský návrh, který by děti poškozoval“.¹⁴⁵

Klíčovou úlohu při využívání rodinné mediace v praxi sehrávají orgány sociálně-právní ochrany dětí. Tyto vystupují jako kolizní opatrovníci nezletilých dětí při soudních řízeních. Sociální pracovníci, které jsou ve styku s rodiči, mohou cíleně informovat o možnostech využití mediační služby.

Podle Holé mají sociální pracovníci největší příležitost k intenzivní práci s rodiči. Zkušenosti s rozšiřováním obsahu a stylu práce s rozvádějícími se rodiči ukazují, že

¹⁴⁴ BAKALÁŘ, E. a kol., *Rozvodová tematika moderní psychologie*, s. 99

¹⁴⁵ HOLÁ, L., *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*, s. 138

sociální práce je smysluplným kontextem pro poradenskou, terapeutickou a mediační pomoc těmto rodinám.¹⁴⁶

Pokud bude v předrozvodové situaci nebo na počátku soudního řízení o rozvod nebo o úpravu poměrů nezletilého dítěte, rodičům mediace kvalifikovaně nabídnuta, lze předpokládat, že rozumní rodiče ji využijí. Odpadnou zbytečná a zdlouhavá úřední jednání se zneprátenými rodiči, osobní účast na četných jednáních u soudu, atd.

Výhody mediace ve srovnání se soudní pří jsou patrné v následující tabulce:

Tabulka č. 4 **Mediace versus soudní pře**

		<i>mediace</i>	<i>soudní pře</i>
1.	Rodiče mají možnost i dále rozhodovat o věcech, které se týkají jejich dětí	ano	ne
2.	Posílení úcty a důstojnosti rodiče	ano	ne
3.	Podpora komunikace a kooperace mezi rodiči	ano	ne
4.	Zmírnění nepřátelství mezi rodiči	ano	ne
5.	Upevnění závazku obou rodičů vůči porozvodovému uspořádání	ano	ne
6.	Možnost porozvodového uspořádání "na zkoušku" před konečným rozhodnutím	ano	ne
7.	Širší rozsah variant a možností v porozvodovém uspořádání (svěření dítěte a kontakt)	ano	ne
8.	Možnost flexibilního uspořádání různých činností a programů, tak jak to vyžadují měnící se potřeby rodiny	ano	ne
9.	Zachování soukromí v osobních a rodinných záležitostech	ano	ne
10.	Minimum vměšování státu do rodinného života	ano	ne
11.	Minimalizace finančních výdajů rodičů, daňových poplatníků	ano	ne

Zdroj: (BAKALÁŘ, E., a kol., Rozvodová tematika a moderní psychologie, s. 103)

*„Pro rozvádějící se rodiče využití mediace představuje jednu z možností - dodejme, že asi relativně nejméně bolestivou - jak i nadále rozhodovat o svém život a životě svých dětí a využít současnou právní úpravu schvalování dohod soudem v rozvodovém řízení“.*¹⁴⁷

¹⁴⁶ HOLÁ, L., *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*, s. 135

¹⁴⁷ BAKALÁŘ, E., a kol., *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 102

Podle Bakaláře při využívání rodinné - rozvodové mediace dochází k redukování konfliktů, k zajištění kontinuity osobních vztahů mezi rodiči a dětmi, k redukování doby pro urovnání konfliktů i snižování společenských a ekonomických nákladů na rozvod.

Jejím kladem je to, že nejde o zlepšování stávající situace jen pro někoho na úkor druhého, ale o způsob řešení, který je prospěšný všem rodinným příslušníkům a i celé společnosti.

*„Dosažení dohody za pomoci mediace se ukázalo být životaschopným způsobem při vytváření a udržování vztahů spolupráce mezi rozvádějícími se rodiči. Důraz je kladem na dosažení dohody o dětech, ale mediačně mohou účastníci uspořádat i jiné rozpory týkající se finančních záležitostí a majetku“.*¹⁴⁸

4.5 Výchova k manželství a rodičovství - prevence rozvodu

Výchova k manželství a rodičovství je jednou z možností, kterou spatřuji jako možnost prevence rozvodů manželství. V rámci této výchovy je důležité, aby každý jedinec pochopil, jak zásadně jsou muži a ženy odlišní. Respektoval tyto odlišnosti a na základě toho se naučil novým způsobům jak s opačným pohlavím komunikovat a jednat, jak si vzájemně naslouchat a také jak si být oporou.

K hlavním cílům výchovy k manželství a rodičovství zejména patří (Němcová, 2007):

- pomoc dětem a mladým lidem rozvíjet toleranci, zodpovědnost a úctu,
- koncepce sebeuvědomění, příprava na manželství a rodičovství,
- vést mladé lidi k motivaci uzavírat stabilní fungující manželství a věnovat pozornost správnému výběru životního partnera; zdůrazňovat věrnost v partnerských vztazích,
- naučit se chápat lásku jako základní složku sexuality, přípravu na zodpovědné rozhodování a chování v kritických obdobích psycho-sexuálního vývoje na základě všeobecných morálních hodnot

Tyto cíle jsou zaměřené na utváření zodpovědných postojů v oblasti partnerských vztahů a rodičovství. Vymezuji oblasti, kterým by se mělo věnovat výchovné působení školských a mimoškolských zařízení, zařízení volného času a rodinná výchova.

¹⁴⁸ HOLÁ, L., *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*, s. 136

Posláním této výchovy je pochopit a vychovávat jedince k tomu, aby byl schopen žít v harmonické rodině.

Znakem takové rodiny je především její funkčnost. Bakošová charakterizuje harmonickou rodinu takto:

- má jasnou hierarchii zodpovědnosti,
- členové rodiny na sebe berou ohled a respektují se,
- existuje pevná spolupráce mezi intimitou a potřebou odevzdání se,
- každý mluví sám za sebe, komunikace je živá, preferuje aktivní dialog,
- rodina je otevřená pro nové myšlenky a nová řešení problémů,
- atmosféra je příjemná, nechybí humor,
- členové rodiny si vzájemně dávají najevo potěšení ze vzájemných vztahů,
- chod domácnosti zvládají všichni členové bez problémů,
- o závažných problémech rozhodují rodiče tak, že se drží dohodnutých pravidel,
- dětem je umožněno, aby s rodiči diskutovali, a při konečném rozhodnutí se bez v úvahu i jejich názor,
- manželé jsou si ve vzájemných vztazích věrní, mají potěšení ze vzájemné sexuality
- udržují společenské kontakty s rodinou i s přáteli.

Důležitou roli v rámci výchovy k manželství a rodičovství sehraává **rodina**, škola a společnost.

Proces výchovy k manželství a rodičovství začíná ihned po narození, proto je rodina jedním z nejvhodnějších míst pro její realizaci.

Nezastupitelnou roli, v rámci výchovy k manželství a rodičovství sehraává také **škola**. Zde je velice důležitý jaký výchovný styl učitelé zvolí.

Jednou z možností je výchova dětí z hlediska rodově citlivé pedagogiky, která zahrnuje pedagogický přístup, který chlapcům i děvčatům umožňuje, aby rozvíjeli široké a pestré spektrum zájmů, schopností a způsobů chování, které není omezováno rodovými stereotypy. Podporuje děti v tom, aby rozvíjely všechny složky své osobnosti, aby se vyvinuly v odpovědné, sebevědomé a svoje chování reflektující dospělé jedince. Rodově citlivý přístup předpokládá komplexní způsob myšlení, který se nezakládá na vylučování

a striktním vymezení, ale usiluje o vnímání kontinuity. Postupná výchova zvyšování povědomí o rodové citlivosti je cestou k tomu jak změnit postoje lidí. (Králíková, 2005).

Velice důležitá v oblasti výchovy k manželství a rodičovství je také činnost nestátních *neziskových organizací*. Výhody nalézáme v dobrovolnosti účastníků a jejich zájmu o danou problematiku. Mezi organizace, které se touto výchovou zabývají patří například: Národní centrum pro rodinu, Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, Centrum pro rodinu, Centrum naděje a pomoci, atd..

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ÚVOD

V předchozí **teoretické části** jsem stručně popsala problematiku manželství a podrobněji jsem se zabývala problematikou rozvodu manželství. **Mým záměrem** bylo poukázat na jeho psychologické, sociální a ekonomické důsledky zejména pro muže a ženy, ale také jejich děti. Zaměřila jsem se především na ztráty, které s sebou rozvod manželství může přinést.

Rozvod se stává jak v naší společnosti, tak i v současném hektickém světě běžnou záležitostí, nad kterou se již téměř nikdo nepozastaví. Příliš mnoho lidí je zklamáno ve svých vztazích. Mohou své partnery milovat, ale v případě kdy vzniká napětí a krize, vidí jediné východisko v rozchodu. Rozvod je vždy závažnou událostí, která se dotýká celé rodiny. Ovlivňuje její členy v dalším životě. Zasahuje jejich prožívání, utváření postojů, hodnot, mění ideály a smýšlení o manželství a partnerství.

Rozvodové řízení a především okolnosti, které mu předcházejí a které ho provázejí, jsou traumatizující, plné napětí a často bolestivé jak pro oba partnery, tak zejména pro jejich děti. Problém je o to složitější, pokud se rodiče nedovedou rozejít v klidu, kulturně a zatahují svoje děti do manželských i rozvodových sporů.

Jestliže rodina, která je základní stavební jednotkou společnosti ztrácí pomalu, ale jistě svoji stabilitu, musí tato nestabilita zákonitě projevit také v celé společnosti. Důkazem toho jsou narušené mezilidské vztahy, špatná komunikace v rodině, ale především zvyšující se rozvodovost v naší společnosti. Ta má za následek narůstající počet neúplných rodin, což se negativně odráží hlavně na postoji dětí z těchto rodin k institutu manželství a chápání rozvodu jako běžného způsobu řešení manželských krizí.

V **praktické části** se zaměřím na zmapování psychologických, sociálních a ekonomických dopadů rozvodu. Porovnáám především konkrétní dopady na muže a na ženy. Jakým způsobem ovlivnil rozvod jejich postoje k uzavírání nového manželství, jaké jsou vztahy mezi novými partnery rozvedených otců a matek a jejich dětmi z předchozího vztahu. Také se zaměřím na otázku, komu jsou nejčastěji svěřovány do péče děti po rozvodu manželství. A samozřejmě mě bude zajímat, zda byly s rozvodem spojeny nějaké zásadní změny v ekonomické oblasti rodiny.

5.1 Dotazníkové šetření - výzkum

Cíl práce

Cílem praktické části diplomové práce bude „*zjištění psychologických, sociálních a ekonomických dopadů rozvodu manželství na jednotlivá pohlaví. Specifikovat konkrétní dopady rozvodu na muže a ženy*“.

Prostřednictvím dotazníkového šetření zjistím potřebné údaje k získání odpovědí na mnou formulované hypotézy, a tím jejich potvrzení nebo vyvrácení.

Metodika výzkumu

Statistická data nutná pro potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz jsem získala prostřednictvím analytického výzkumu, který byl proveden formou **dotazníkového šetření s kvantitativním přístupem**. Dotazník vyznačuje přesně daný soubor konkrétních standardizovaných otázek určeným respondentům v písemné podobě.

Dotazník (viz. Příloha č. 1) obsahoval 21 otázek, které sloužily pro zjištění údajů, postojů a názorů dotazovaných osob.

Dotazníky jsem osobně rozdala 80 osobám, o kterých jsem zjistila, že již mají zkušenosti s rozvodem manželství. Konkrétně na tento dotazník reagovalo 50 respondentů, a to 27 mužů a 23 žen, kteří projevili ochotu spolupracovat při výzkumu. Byl vyplněn zcela dobrovolně, proto jejich návratnost nebyla 100 %, ale pouze 62,5 %.

Je možné, že pokud by byla návratnost dotazníků 100 %, zpracované výsledky, které uvádím v diplomové práci, by mohly být odlišné

Důvodem poměrně nízké návratnosti může být to, že se jedná o citlivé údaje z osobního života člověka, které někteří nechtějí zveřejňovat.

Získaná data z dotazníků jsem zpracovávala statisticky, rozdělila je na skupiny mužů a žen a následně vyhodnotila.

Charakteristika výběrového vzorku

Respondent - rozvedený muž a rozvedená žena, u kterých je posuzováno jaký psychologický, sociální a ekonomický dopad pro ně měl rozvod jejich manželství.

Výzkum byl realizován ve vzdělávacím zařízení VPŠ MV v Brně a firmě BORS a.s. Hustopeče. Tedy mezi zaměstnanci státní správy i soukromé firmy.

Formou dotazníků bylo osloveno celkem 80 respondentů různých věkových kategorií a různého stupně dosaženého vzdělání, kteří již mají své zkušenosti z rozvodem manželství.

Hypotézy výzkumu

Hypotéza 1.

Rozvedené ženy preferují v dalším vztahu nesezdané soužití častěji než rozvedení muži.

Hypotéza 2.

Děti z předchozího manželství (vztahu) představují častěji vztahový problém vůči novému partnerovi.

Hypotéza 3.

Pro muže má rozvod menší ekonomické dopady jako pro ženy.

Hypotéza 4.

Muži jsou po rozvodu znevýhodňováni v oblasti péče o děti oproti ženám.

Zpracování dat

Výsledky získaných údajů jsem uspořádala do tabulek, ze kterých jsem vyhotovila statistické zpracování. Použila jsem tabulkový procesor Microsoft Office Excel 2003.

Pro názornější orientaci jsem konečné výsledky zpracovala do výsečových a převážně do sloupcových **grafů**.

5.2 Analýza výsledků

V této části diplomové práce jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 50 respondentů.

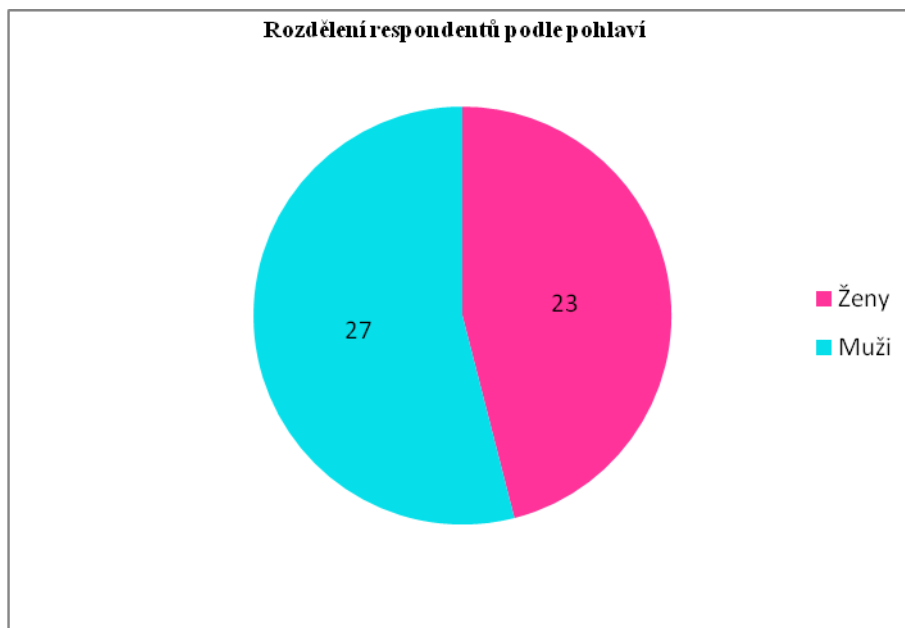
Otázka č. 1

Struktura výzkumného vzorku podle pohlaví

Tabulka č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Rozdělení respondentů podle pohlaví		
	Počet	%
Muži	27	54
Ženy	23	46
Celkem	50	100

Obrázek č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Z celkového počtu 50 respondentů se výzkumu zúčastnilo 27 mužů, tj. 54 % a 23 žen, tj. 46 %.

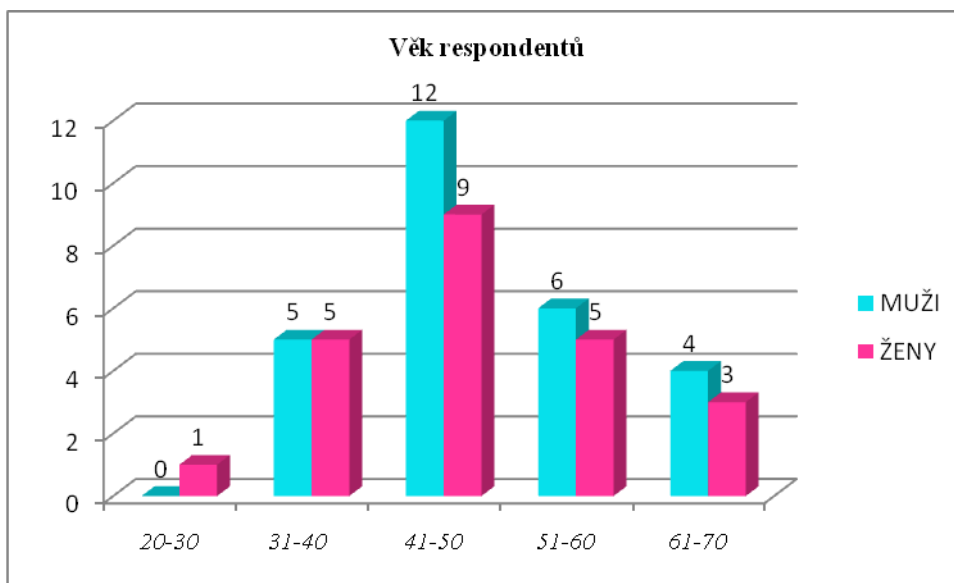
Otázka č. 2

Kolik je Vám let?

Tabulka č. 2 Věk respondentů

	MUŽI	ŽENY
Věk	Počet	Počet
20-30 let	0	1
31-40 let	5	5
41-50 let	12	9
51-60 let	6	5
61-70 let	4	3
Celkem	27	23

Obrázek č. 2 Věk respondentů

Nejvíce respondentů, jak mužů tak i žen, v počtu 21, spadalo do věkového rozmezí 41 - 50 let. Druhý nejčastěji zastoupený věkový interval byl od 51 - 60 let, ve kterém se nacházelo 11 respondentů. Bezprostředně navazuje věkový interval 31 - 40 let, který byl zastoupen 10 respondenty. Ve věkově nejvyšším věkovém intervalu 61 - 70 let se nacházelo 7 respondentů.

Pouze jeden respondent spadal do rozmezí 20 - 30 let věku.

Nejmladšímu muži, který se výzkumu zúčastnil, bylo 32 let a nejstaršímu 67 let. U žen nejmladší bylo 26 let a nejstarší 62 let.

Otázka č. 3

Kolik Vám bylo let, když jste se rozvedli (rozvedla)?

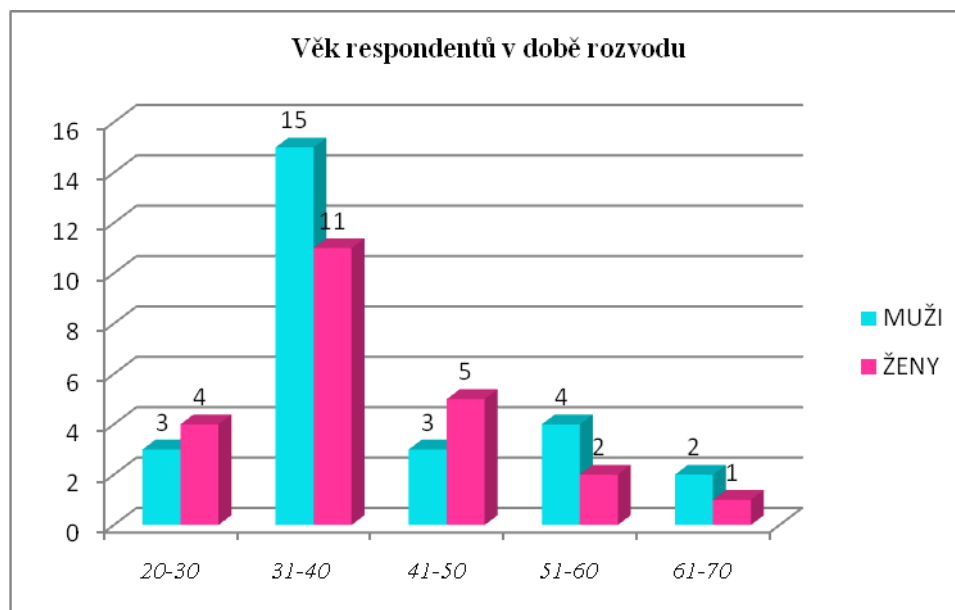
Tabulka č. 3 Věk respondentů v době rozvodu

Dosažené vzdělání	MUŽI				ŽENY			
	Počet	Průměrný věk při rozvodu	Minimum	Maximum	Počet	Průměrný věk při rozvodu	Minimum	Maximum
Základní	2	30	28	32	2	28	21	35
Střední s výučním listem	8	40	28	52	4	26	35	43
Střední s maturitou	5	40	33	54	7	44	34	61
Vysokoškolské	12	37	28	62	10	32	23	43
Celkem	27	37			23	33		

Tabulka č. 4 Věk respondentů podle věkových intervalů

Věk	MUŽI	ŽENY
	Počet	Počet
20-30	3	4
31-40	15	11
41-50	3	5
51-60	4	2
61-70	2	1
Celkem	27	23

Obrázek č. 3 Věk respondentů v době jejich rozvodu manželství

V tabulce č. 3 jsem rozdělila respondenty pro podrobnější rozbor podle dosaženého vzdělání a v tabulce č. 4 podle věkových intervalů.

Průměrný věk mužů v době jejich rozvodu byl 37 let. Nejmladší se rozvedl v 28 letech a nejstarší v 62 let.

Muži s dosaženým základním vzděláním se rozváděli v průměrném věku 30 let, se středním vzděláním ve 40 letech a s vysokoškolským vzděláním v 37 letech.

U žen byl průměrný věk, kdy se rozvedly 33 let. Nejmladší žena se rozvedla 21 letech a nejstarší v 61 letech.

Ženy s dosaženým základním vzděláním se rozváděly v průměrném věku 28 let. Se středním vzděláním s výučním listem v průměrném věku 26 letech, což jsou ženy, které patří ke skupině podle dosaženého vzdělání, která se rozváděla v nejnižším věku.

Ženy s dokončeným středním vzděláním s maturitou patří ke skupině rozvedených žen, které se rozvedly v průměrném věku 44 let. Patří ke skupině žen, které se rozváděly v průměru v nejvyšším věku.

Rozvedené ženy s dokončeným vysokoškolským vzděláním se rozváděly v průměru v 32 letech.

V tabulce č.4, jsem rozdělila respondenty do věkových intervalů, do kterých spadaly v době jejich rozvodu.

Muži i ženy se nejvíce rozváděly ve věku 31 - 40 let, celkem to bylo 26 respondentů.

U mužů byl druhý nejčastěji zastoupený věkový interval od 51 - 60 let, ve kterém se nacházeli 4 respondenti. U žen to bylo období 41 - 50 let věku a týká se to 5 zúčastněných žen.

V nejmladším časovém intervalu 20 - 30 let se rozvedlo více žen než mužů. Byly to 4 ženy a 3 muži. V nejvyšším časovém intervalu 61 - 70 let se rozvedlo nejméně mužů a žen, a to pouze 3.

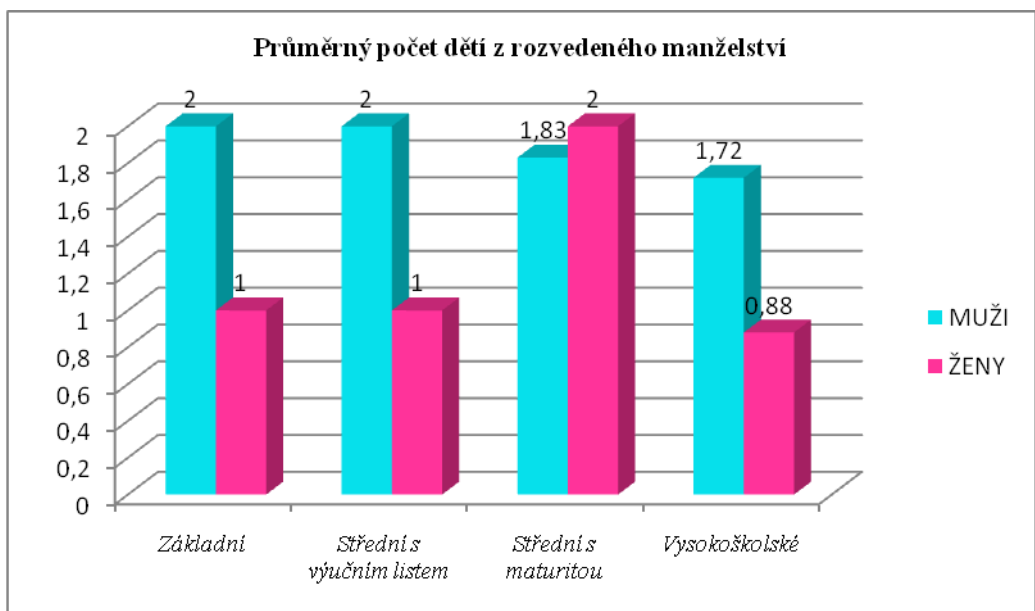
Otázka č. 4

Kolik máte dětí z rozvedeného manželství?

Tabulka č. 5 Průměrný počet dětí z rozvedeného manželství

Dosažené vzdělání	MUŽI		ŽENY	
	Počet	Průměrný počet dětí	Počet	Průměrný počet dětí
Základní	2	2,00	2	1,00
Střední s výučním listem	8	2,00	4	1,00
Střední s maturitou	5	1,83	7	2,00
Vysokoškolské	12	1,72	10	0,88
Celkem	27	1,89	23	1,22

Obrázek č. 4 Průměrný počet dětí z rozvedeného manželství

Z tabulky č. 5 a obrázku č. 4 vyplývá, že rozvedení muži mají v průměru více dětí, než rozvedené ženy.

Muži mají průměrně 1,89 dětí, oproti ženám, které mají průměrně pouze 1,22 dětí.

U mužů se zvyšujícím se dosaženým vzděláním klesá také průměrný počet dětí v manželství.

Ženy vysokoškolačky mají v průměru nejméně dětí.

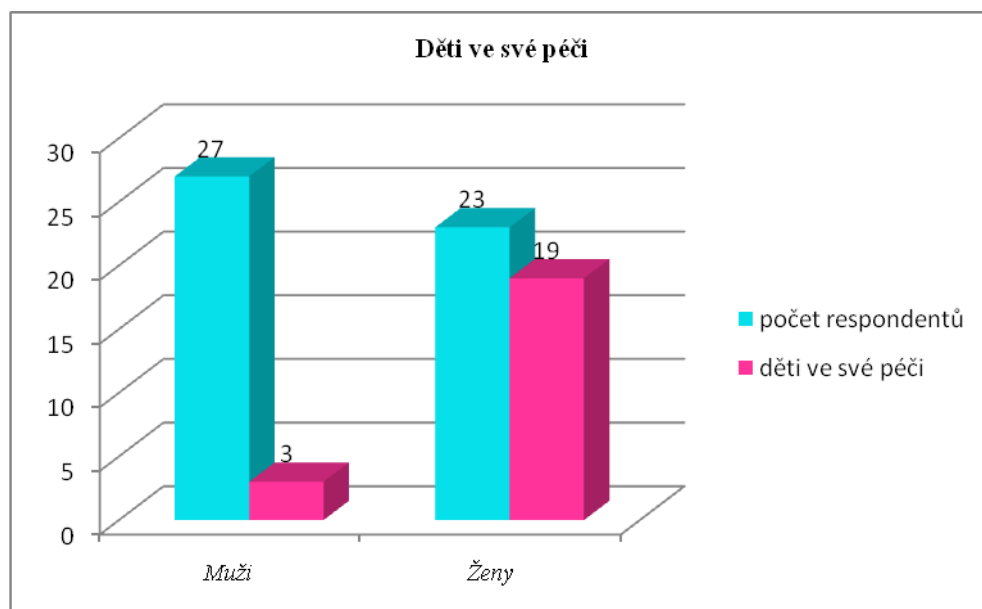
Otázka č. 5

Máte dítě /děti/ ve své péči?

Tabulka č. 6 Počty dětí v péči

Dosažené vzdělání	MUŽI		ŽENY	
	Počet celkem	Děti ve své péči	Počet celkem	Děti ve své péči
Základní	2	0	2	2
Střední s výučním listem	8	0	4	3
Střední s maturitou	5	2	7	6
Vysokoškolské	12	1	10	8
Celkem	27	3	23	19
Celkem v %	100	11	100	83

Obrázek č. 5 Počty dětí v péči

Z celkového počtu 27 rozvedených mužů, mají pouze 3 muži, tj. 11 %, děti ve své péči po rozvodu manželství. 5 mužů uvedlo, že má již dospělé děti.

U zbývajících 19 dotazovaných mužů jsou jejich děti v péči druhého rodiče, tedy matky.

U žen si můžeme všimnout, že z celkového počtu 23 respondentek má ve své péči děti 19 žen, tj. 83 %. Zbývajících 4 dotazované ženy mají již dospělé děti, tzn. že děti nejsou v péči druhého rodiče tedy otce.

Tento údaj, potvrzuje trend ve zvýhodňování žen-matek v péči o děti po rozvodu manželství.

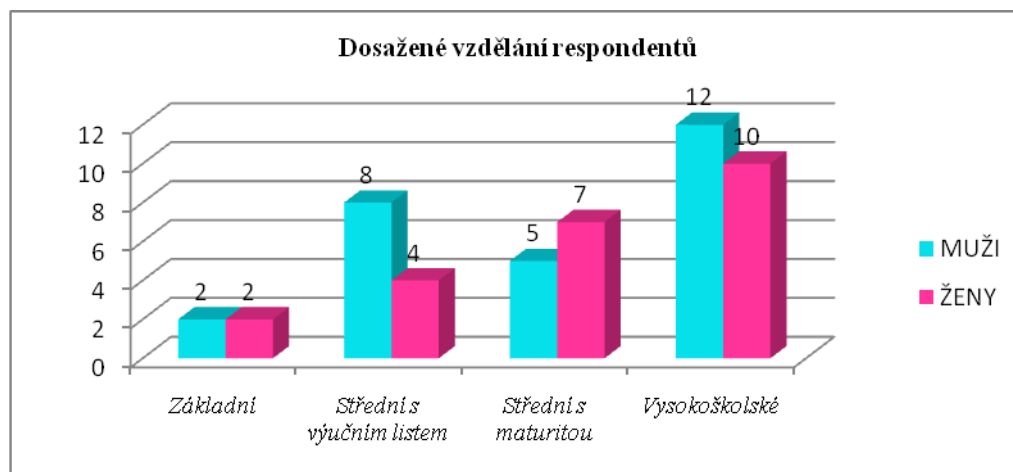
Otázka č. 6

Jaké jste dosáhl/a/ vzdělání ?

Tabulka č. 7 Dosažené vzdělání respondentů

Dosažené vzdělání	VŠICHNI RESPONDENTI		MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Základní	4	8	2	4	2	4
Střední s výučním listem	12	24	8	16	4	8
Střední s maturitou	12	24	5	10	7	14
Vysokoškolské	22	44	12	24	10	20
Celkem	50	100	27	54	23	46

Obrázek č. 6 Dosažené vzdělání respondentů

Z tabulky a grafu vyplývá, že nejvíce respondentů dosáhlo vysokoškolské vzdělání, což je 44 % z celkového počtu všech respondentů. Tato skupina je tvořena 12 muži, tj. 24 % a 10 ženami, tj. 20 %. Stejný počet respondentů dosáhl středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou. Obě skupiny činily 12 respondentů, tj. 24 % z celkového počtu.

Středního vzdělání s výučním listem dosáhlo o polovinu více mužů než žen. Bylo to 8 mužů, tj. 16 % z celkového počtu a 4 ženy, tj. 8 % z celkového počtu.

Naproti tomu středního vzdělání s maturitou dosáhlo více žen než mužů. Žen bylo 7, tj. 14 % z celkového počtu a mužů bylo 5, tj. 10 % z celkového počtu.

Základního vzdělání dosáhli 4 zúčastnění respondenti, což je pouhých 8 % z celkového počtu. Tato skupina je tvořena 2 muži a 2 ženami.

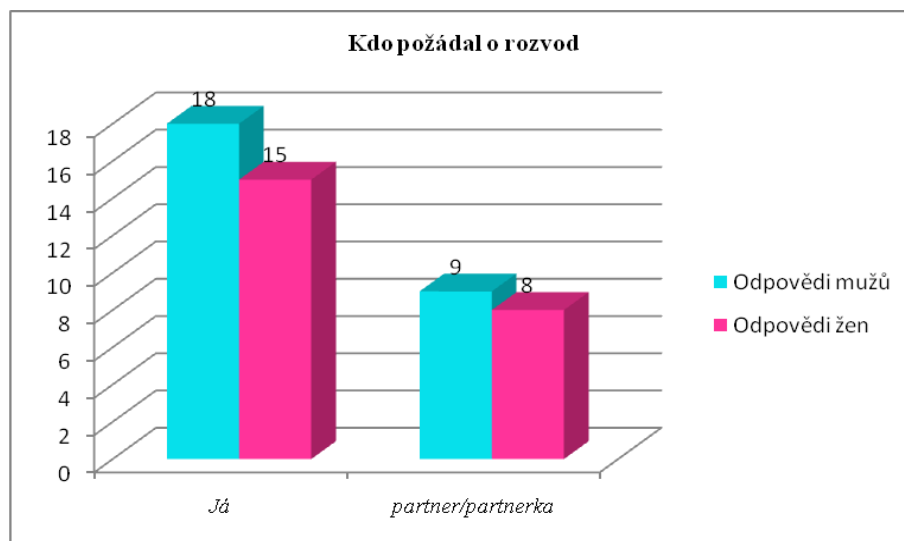
Otázka č. 7

Kdo podal žádost o rozvod ?

Tabulka č. 8 Kdo požádal o rozvod

	MUŽI			ŽENY		
	Kdo požádal o rozvod			Kdo požádal o rozvod		
Dosažené vzdělání	Počet	Já	Manželka	Počet	Já	Manžel
Základní	2	1	1	2	1	1
Střední s výučním listem	8	5	3	4	2	2
Střední s maturitou	5	4	1	7	5	2
Vysokoškolské	12	8	4	10	7	3
Součet	27	18	9	23	15	8
Celkem v %	100	67	33	100	65	35

Obrázek č. 7 Kdo požádal o rozvod

Z těchto získaných údajů je patrné, že dotazovaní muži žádali o rozvod manželství ve větším počtu než jejich partnerky. Z celkového počtu 27 mužů podalo žádost o rozvod manželství 18 mužů, tj. 67 % a zbývajících 33 % tvořily jejich manželky.

U dotazovaných žen, to bylo 65 % z nich, které požádali o rozvod a zbývajících 35 % tvořili jejich manželé.

Překvapil mě poměrně velký počet mužů, kteří iniciovali rozvod svého manželství. Z celkového počtu 50 respondentů, to byla více než polovina manželů, konkrétně 26 mužů, kteří požádali o rozvod manželství.

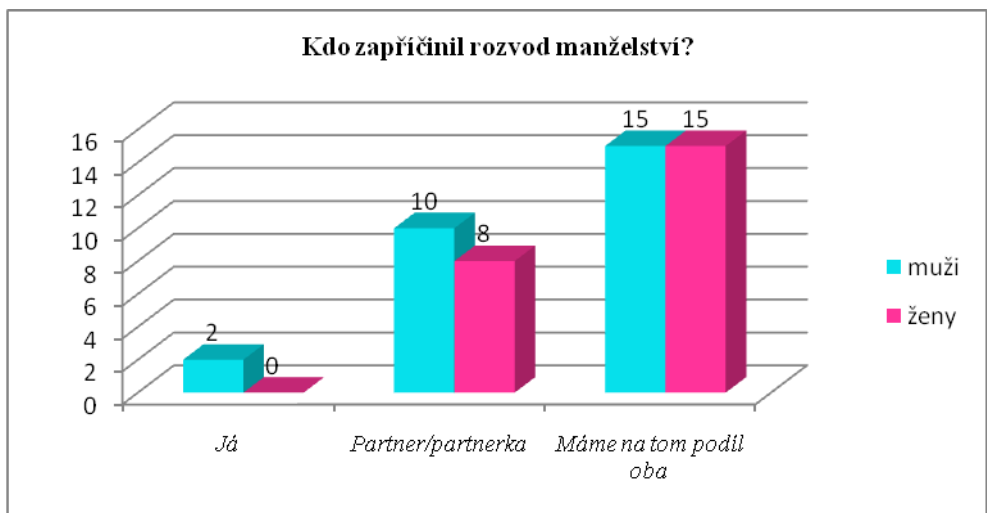
Otázka č. 8

Kdo podle Vašeho názoru zapříčinil rozvod manželství ?

Tabulka č. 9 Kdo zapříčinil rozvod manželství

Kdo zapříčinil rozvod	VŠICHNI RESPONDENTI		MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Já	2	4	2	8	0	0
Partner/partnerka	18	36	10	37	8	35
Máme na tom podíl oba	30	60	15	55	15	65
Celkem	50	100	27	100	23	100

Obrázek č. 8 Kdo zapříčinil rozvod manželství

Více jak polovina dotázaných respondentů uvádí, že na rozvodu manželství mají podíl oba manželé. Celkem 55 % mužů a 65 % žen v jednotlivých kategoriích.

To, že rozvod zapříčinil druhý manžel, uvádí celkem 36 % respondentů, 10 mužů a 8 žen.

Pouze 2 muži, tj. 4 % z celkového počtu přiznali, že rozvod manželství zapříčinili oni.

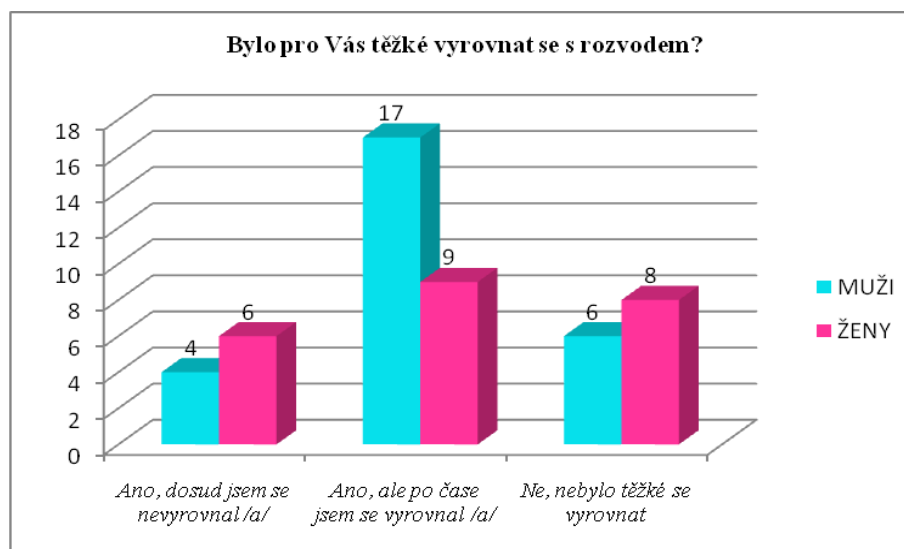
Otázka č. 9

Bylo pro Vás těžké vyrovnat se s rozvodem?

Tabulka č. 10 Vyrovnání se s rozvodem

	VŠICHNI RESPONDENTI		MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Ano, dosud jsem se nevyrovnal /a/	10	20	4	15	6	26
Ano, ale po čase jsem vyrovnal /a/	26	52	17	63	9	39
Ne, nebylo těžké se vyrovnat	14	28	6	22	8	35
Celkem	50	100	27	100	23	100

Obrázek č. 9 Vyrovnání se s rozvodem.

Rozvod manželství je jednou z nejvíce stresujících záležitostí. Vyrovnat se s touto zátěží zabere určitý čas, prostor a vyžaduje porozumění.

Také ze získaných údajů je patrné, že největší skupinu tvořili respondenti, pro které bylo těžké vyrovnat se rozvodem manželství, ale po určitém čase se vyrovnali. Jednalo se o 26 respondentů, tj. 52 % z celkového počtu.

I v jednotlivých skupinách mužů a žen, odpovídali stejně. U mužů to bylo 63 % a u žen 39 % z celkového počtu v těchto kategoriích.

Druhou nejvíce zastoupenou odpovědí, bylo „Ne, nebylo těžké se s rozvodem vyrovnat“. Tuto skupinu tvořilo 14 respondentů, tj. 28 % z celkového počtu.

Ženy (26 %) na rozdíl od mužů (15 %) ve vyšším počtu odpovídaly, že se dosud s rozvodem nevyrovnaly.

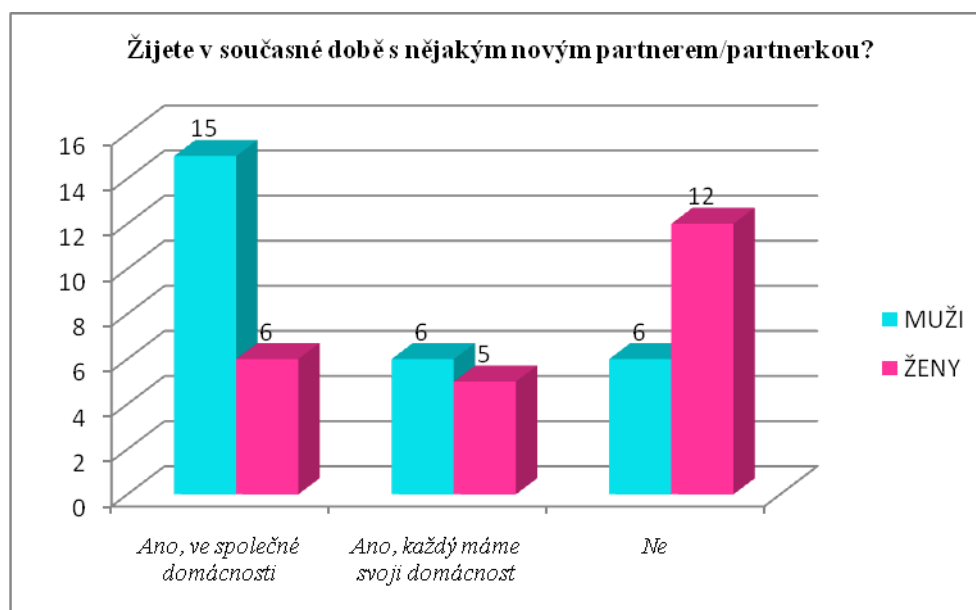
Otázka č. 10

Žijete v současné době s nějakým novým partnerem/partnerkou?

Tabulka č. 11 Soužití s novým partnerem/partnerkou

	VŠICHNI RESPONDENTI		MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Ano, ve společné domácnosti	21	42	15	56	6	26
Ano, každý máme svoji domácnost	11	22	6	22	5	22
Ne, nemám partnera/partnerku	18	36	6	22	12	52
Celkem	50	100	27	100	23	100

Obrázek č 10 Soužití s novým partnerem/partnerkou

Více než polovina mužů (56 %) uvádí, že v současné době žije s novým partnerem ve společné domácnosti. Ženy pouze ve 26 % uvádí soužití s novým partnerem ve společné domácnosti.

Ve 22 % jak muži, tak i ženy uvedly, že mají v současné době partnera/partnerku, ale každý má svoji domácnost.

Překvapilo mě, že více než polovina oslovených žen (52 %) uvedly, že v současné době nemají nového partnera. U mužů je to pouhých 22 %.

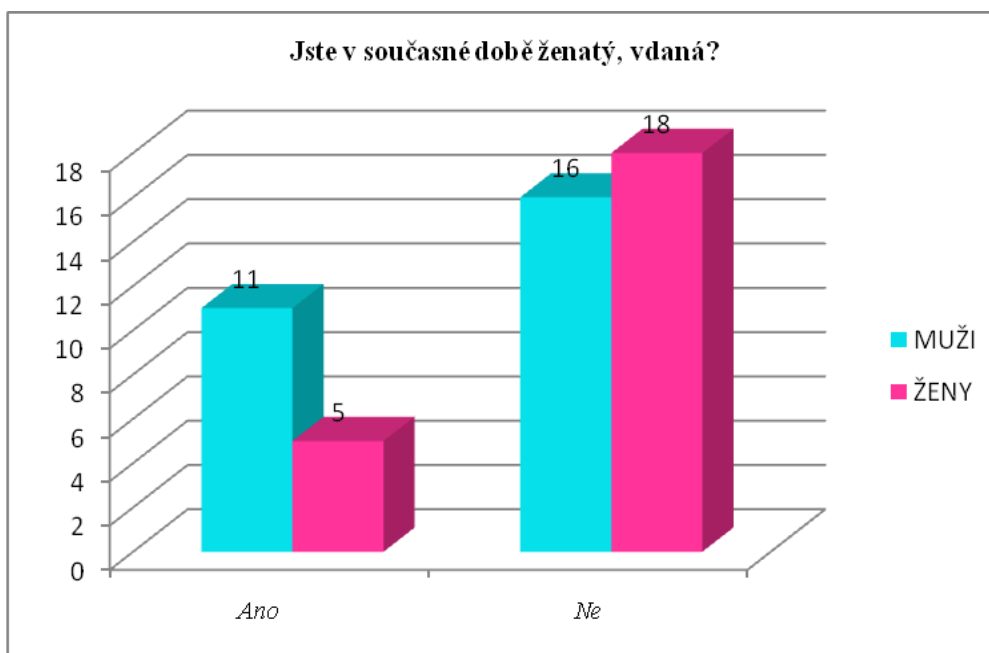
Otázka č. 11

Jste v současné době ženatý, vdaná ?

Tabulka č. 12 **Rodinný stav respondentů**

Jste v současné době ženatý/vdaná	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	11	41	5	22
Ne	16	59	18	78
Celkem	27	100	23	100

Obrázek č. 11 **Rodinný stav respondentů**

Z tabulky a obrázku je patrné, že v obou kategoriích převazují muži i ženy, kteří v současné době neuzavřeli nové manželství. Z celkového počtu 27 mužů, není 59 % z nich ženatých. U žen je to ještě více, z celkového počtu 23 žen, není vdaných 78 %.

U mužů je v současné době 41 % těch, kteří se znovu oženili a 22 % žen, které se znovu vdaly.

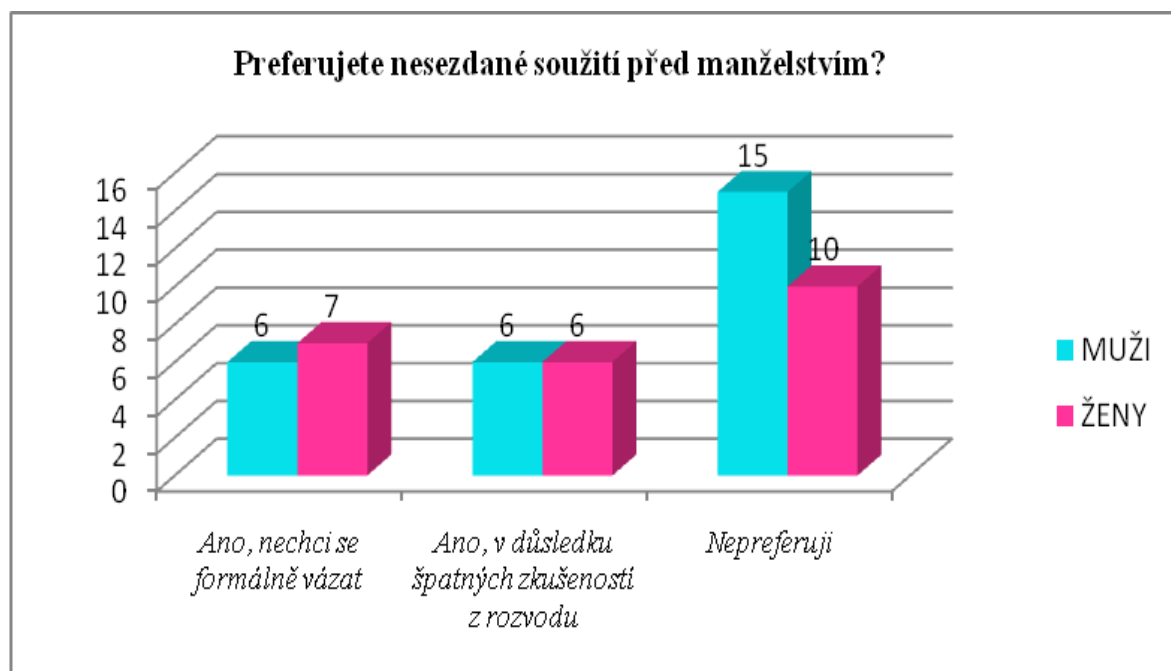
Otázka č. 12

Preferujete nesezdané soužití před manželstvím?

Tabulka č. 13 Preference nesezdaného soužití před manželstvím

Dosažené vzdělání	MUŽI				ŽENY			
	Počet	Ano, nechci se formálně vázat	Ano, v důsledku špatných zkušeností z rozvodu	Nepreferuji	Počet	Ano, nechci se formálně vázat	Ano, v důsledku špatných zkušeností z rozvodu	Nepreferuji
Základní	2	0	0	2	2	0	0	2
Střední s výučním listem	8	3	3	2	4	1	2	1
Střední s maturitou	5	0	1	4	7	1	3	3
Vysokoškolské	12	3	2	7	10	5	1	4
Součet	27	6	6	15	23	7	6	10
Celkem v %	100	22	22	56	100	30	26	44

Obrázek č. 12 Preference nesezdaného soužití před manželstvím

Z tabulky a obrázku vyplývá, že nesezdané soužití preferuje méně mužů (44 % mužů) oproti ženám (56 %). Důvodem může být to, že se nechtějí formálně vázat nebo z důvodu špatných zkušeností z rozvodu.

Muži v 56 % *nepreferují* nesezdané soužití před manželstvím, u žen je to 44 %.

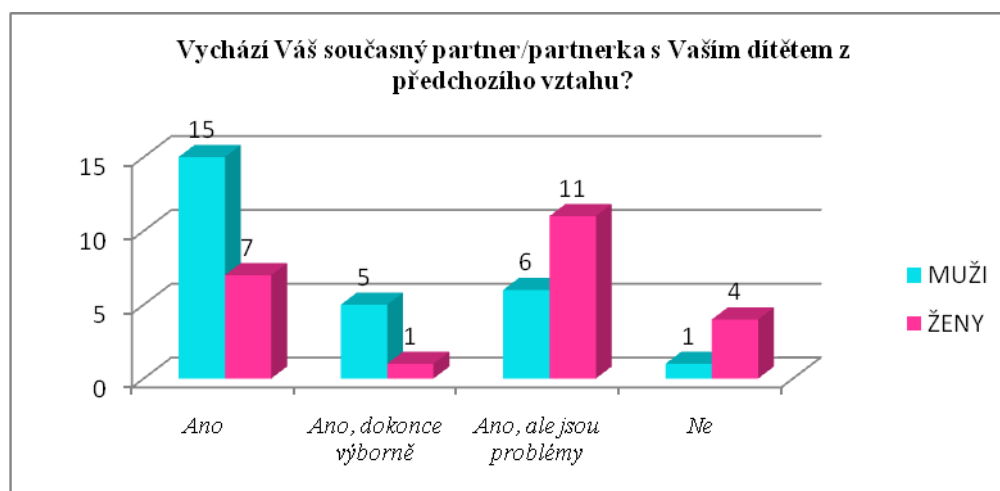
Otázka č. 13

Vychází Váš současný partner/partnerka s Vaším dítětem z předchozího vztahu?

Tabulka č. 14 Vztah partnera/partnerky s dítětem z předchozího vztahu

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	15	56	7	31
Ano, dokonce výborně	5	19	1	4
Ano, ale jsou problémy	6	22	11	48
Ne	1	3	4	17
Součet	27	100	23	100

Obrázek č.13 Vztah partnera/partnerky s dítětem z předchozího vztahu

Ze získaných údajů vyplývá, že muži v 56 % a ženy v 31 % uvádí, že současný partner/partnerka vychází s jejich dítětem z předchozího vztahu.

Muži v 19 % uvedli, že nová partnerka s jejich dítětem vychází dokonce výborně. U žen to byla pouhá 4 %. Více žen (48 %) oproti mužům uvedlo, že nový partner vychází s jejich dítětem, ale vztah je problémový, u mužů to bylo pouhých 22 %.

Důležitý je také údaj, ze kterého vyplývá, že noví partneři žen (17 %) s jejich dětmi vůbec nevychází. U mužů jsou to pouhá 3 %, kteří uvedli, že nové partnery nevychází s jejich dětmi z předchozího vztahu.

Předpokládala jsem, že bude více mužů, kteří vůbec nebudou vycházet s dítětem své nové partnerky nebo budou vycházet s dítětem partnerky z předchozího vztahu, s problémy. Tento údaj se mi potvrdil.

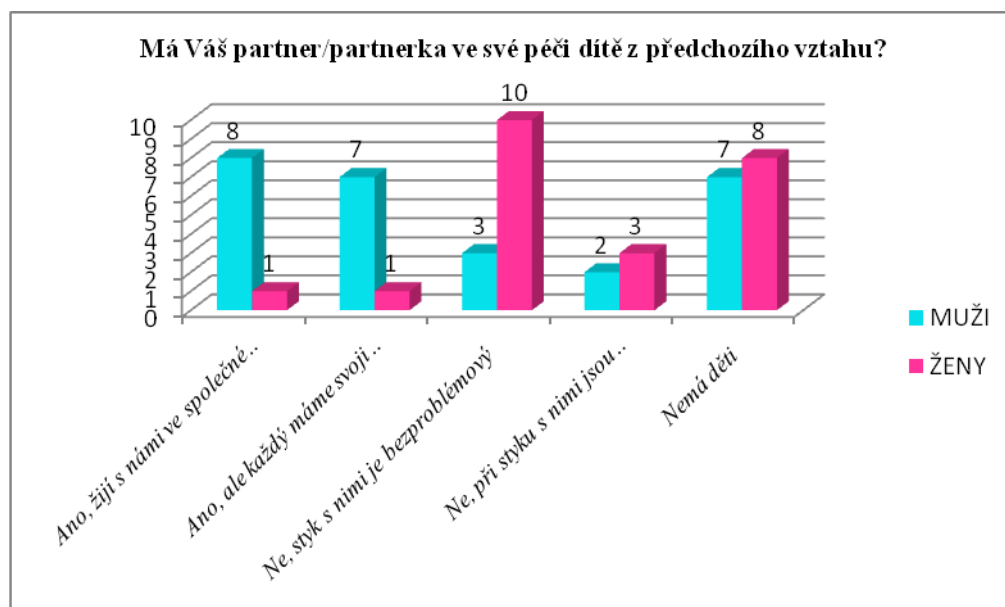
Otázka č. 14

Má Váš partner/partnerka ve své péči dítě z předchozího vztahu?

Tabulka č. 15 Dítě/děti v péči nového partnera/partnerky

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano, žijí s námi ve společné domácnosti	8	30	1	4
Ano, ale každý máme svoji domácnost	7	26	1	4
Ne, styk s nimi je bezproblémový	3	11	10	44
Ne, při styku s nimi jsou problémy	2	7	3	13
Nemá děti	7	26	8	35
Součet	27	100	23	100

Obrázek č. 14 Dítě/děti v péči nového partnera/partnerky

Z celkového počtu 27 rozvedených mužů, mají v 15 (56 %) případech jejich nové partnerky děti z předchozího vztahu, ve své péči.

Ve 30 % žijí muži s novou partnerkou a jejími dětmi ve společné domácnosti a v 26 % mají každý svoji domácnost.

Z celkového počtu 23 rozvedených žen, mají pouze ve 2 (8 %) případech jejich partneři děti z předchozího vztahu, ve své péči.

Tento údaj, potvrzuje trend ve zvýhodňování žen-matek v péči o děti po rozvodu manželství.

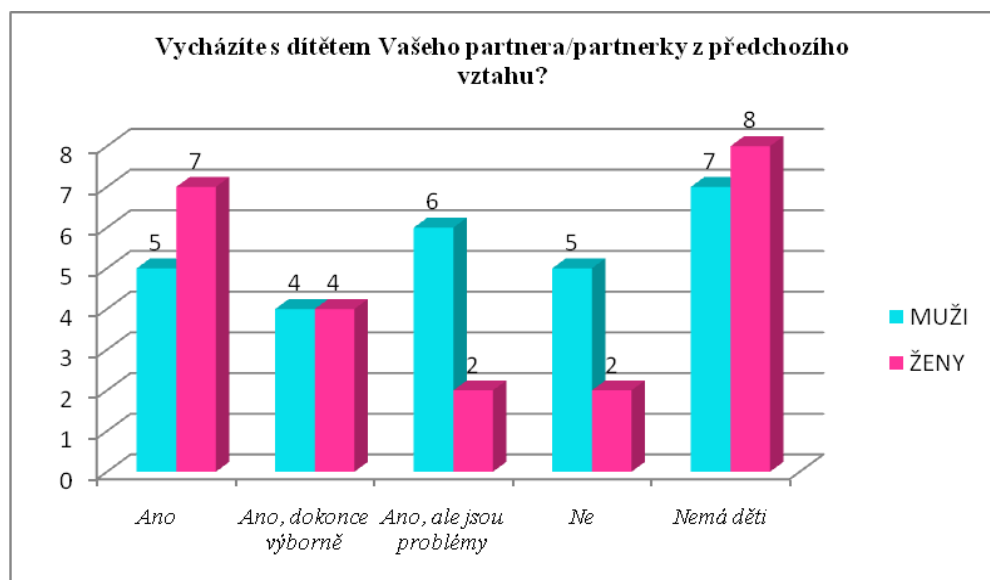
Otázka č. 15

Vycházíte s dítětem Vašeho partnera/partnerky z předchozího vztahu?

Tabulka č. 16 Vztah dítěte partnera/partnerky a respondenta

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	5	18	7	30
Ano, dokonce výborně	4	15	4	17
Ano, ale jsou problémy	6	22	2	9
Ne	5	20	2	9
Nemá děti	7	25	8	35
Součet	27	100	23	100

Obrázek č. 15 Vztah dítěte partnera/partnerky a respondenta

Z tabulky a obrázku vyplývá, že ženy ve 30 % vychází s dítětem partnera, které má z předchozího vztahu a v 17 % mají dokonce výborný vztah.

Muži v 18 % uvádí, že s dítětem současné partnerky vychází a v 15 % dokonce výborně.

Převažuje počet mužů (22 %), kteří sice vycházejí s dítětem své partnerky, ale jsou určité problémy a 20 % mužů uvedlo, že s dítětem partnerky nevychází vůbec.

Ženy pouze v 9 % buď vůbec nevychází s dítětem svého nového partnera nebo vychází, ale s určitými problémy.

Ze získaných údajů vyplývá, že noví partneři žen, mají větší problémy vycházet s jejich dítětem/děťmi z předchozího vztahu než naopak.

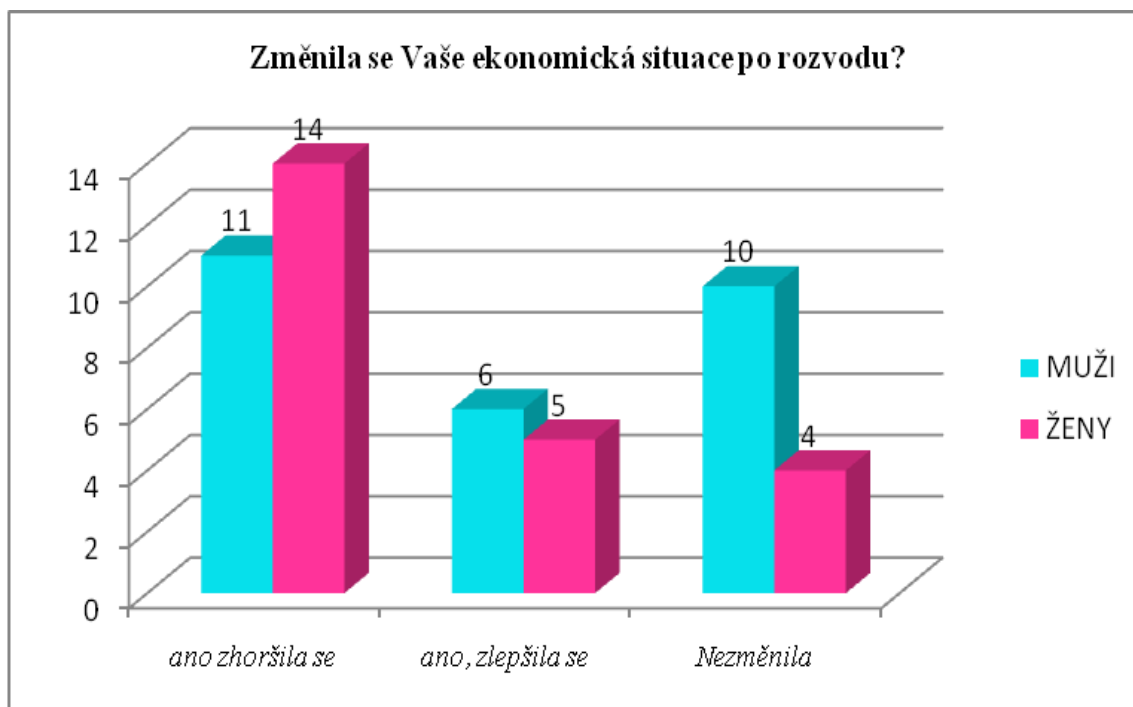
Otázka č. 16

Změnila se Vaše ekonomická situace po rozvodu?

Tabulka č. 17 Ekonomická situace respondentů po rozvodu

Změnila se ekonomická situace po rozvodu	MUŽI				ŽENY			
	Počet	Ano, zhoršila se	Ano, zlepšila se	Nezměnila	Počet	Ano, zhoršila se	Ano, zlepšila se	Nezměnila
Dosažené vzdělání								
Základní	2	2	0	0	2	0	0	2
Střední s výučním listem	8	3	1	4	4	2	2	0
Střední s maturitou	5	1	2	2	7	6	1	0
Vysokoškolské	12	5	3	4	10	6	2	2
Součet	27	11	6	10	23	14	5	4
Celkem v %	100	41	22	37	100	61	22	17

Obrázek č. 16 Ekonomická situace respondentů po rozvodu

V tabulce č. 17 jsem rozdělila respondenty, pro podrobnější přehled ekonomických dopadů, podle jejich dosaženého vzdělání.

Ekonomická situace po rozvodu manželství se nezměnila u 37 % mužů a 17 % žen v jednotlivých kategoriích. Muži i ženy shodně ve 22 % uvádí, že se jejich ekonomická situace po rozvodu dokonce zlepšila.

Zhoršení ekonomické situace v důsledku rozvodu manželství uvádí 41 % mužů a 61 % žen.

Obecně je prokázáno, že ženy rozvodem ekonomicky ztrácejí a dostávají se do obtížné materiální situace.

Předpokládala jsem, že bude více žen, které uvedou zhoršení své ekonomické situace v důsledku rozvodu manželství. Tento údaj se mi také potvrdil.

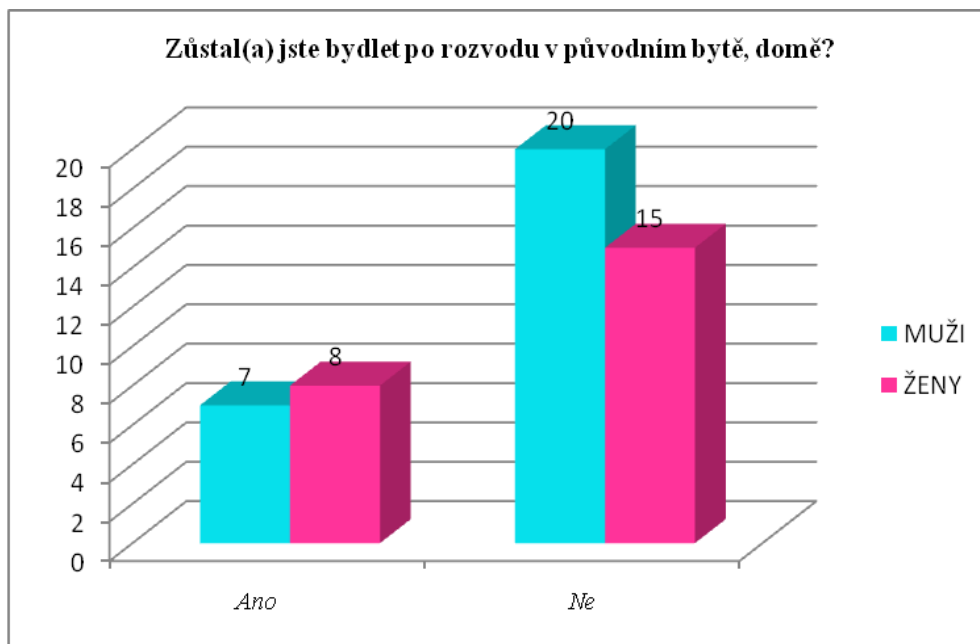
Otázka č. 17

Zůstal /a/ jste bydlet po rozvodu v původním bytě, domě ?

Tabulka č. 18 Bydlení respondentů po rozvodu

Změna bytu/domu po rozvodu	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	7	26	8	35
Ne	20	74	15	65
Součet	27	100	23	100

Obrázek č. 17 Bydlení respondentů po rozvodu

Z těchto údajů vyplývá, že 74 % mužů muselo v důsledku rozvodu manželství odejít ze společného bytu nebo domu. Pouze v 26 % zůstali bydlet v původním bydlišti.

Také poměrně vysoké procento žen (65 %) uvádí, že nezůstaly po rozvodu bydlet v původním bytě nebo domě.

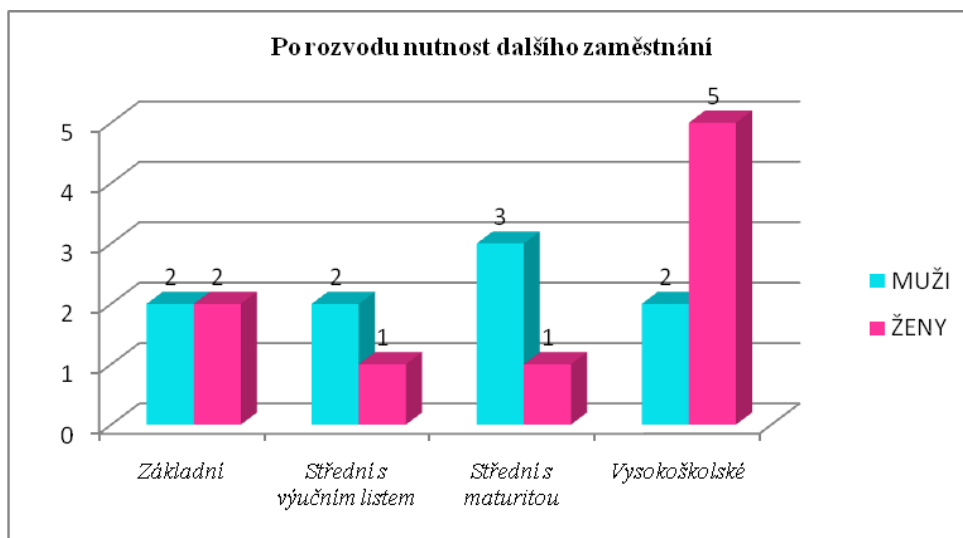
Otázka č. 18

Byl /a/ jste nucen /a/ si po rozvodu nalézt ještě jedno zaměstnání?

Tabulka č. 19 Další zaměstnání po rozvodu

Dosažené vzdělání	MUŽI			ŽENY		
	Počet	Ano	Ne	Počet	Ano	Ne
Základní	2	2	0	2	2	0
Střední s výučním listem	8	2	6	4	1	3
Střední s maturitou	5	3	2	7	1	6
Vysokoškolské	12	2	10	10	5	5
Součet	27	9	18	23	9	14
Celkem v %	100	33	67	100	39	61

Obrázek č. 18 Další zaměstnání po rozvodu

V tabulce č. 19 jsem rozdělila respondenty, pro podrobnější přehled, podle jejich dosaženého vzdělání. Chtěla jsem zjistit, zda je nějaká souvislost mezi jejich dosaženým vzděláním a tím, že se jejich situace po rozvodu zhoršila natolik, že by si museli najít ještě jedno zaměstnání.

Tato souvislost se mi nepotvrdila. Překvapující pro mě bylo, že z 10 žen s vysokoškolským vzděláním si 5 žen z nich muselo najít ještě jednu práci. U mužů vysokoškoláků z celkového počtu 12, to byli pouze 2. Zajímavý je také údaj, že jak muži,

tak i ženy s dosaženým základním vzděláním, byli nuceni si vždy ještě jedno zaměstnání nalézt.

Muži v 67 % uvedli, že nebyli nuceni si po rozvodu manželství nalézt ještě další zaměstnání. Také je poměrně vysoké procento žen (61 %), které nebyly nuceny si nalézt ještě jedno zaměstnání.

Z celkového počtu 27 mužů, uvádí 9 z nich (33 %), že v důsledku rozvodu si museli najít ještě jedno zaměstnání. U žen z celkového počtu 23 žen, to bylo také 9 z nich (39 %).

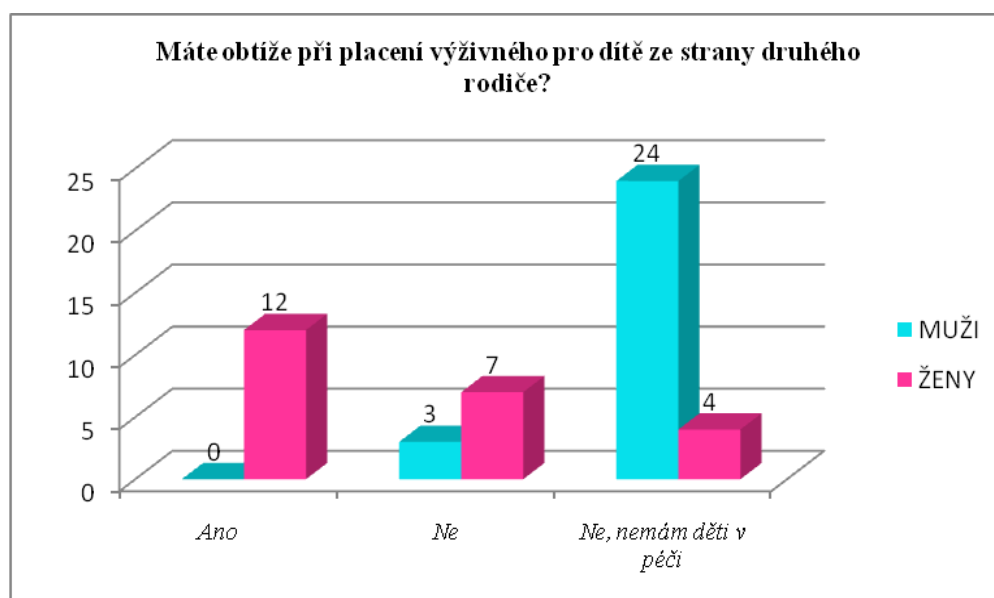
Otázka č. 19

Máte obtíže při placení výživného pro dítě ze strany druhého rodiče?

Tabulka č. 20 Výživné pro dítě/děti

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	0	0	12	52
Ne	3	12	7	31
Ne, nemám děti v péči	24	88	4	17
Součet	27	100	23	100

Obrázek č. 19 Výživné pro dítě/děti

Více než 52 % žen z celkového počtu, má problémy s otci svých dětí při placení výživného pro děti. V 31 % ženy uvádějí, že druhý rodič platí výživné bez sebemenších problémů.

Ze získaných údajů vyplývá, že především muži-otci působí velké problémy matkám, při placení výživného na své děti. Přitom pro některé rozvedené matky, znamená výživné podstatnou částku v jejich rozpočtu, se kterou v případě neplacení nemohou počítat. Velkým problémem je také praktická vymahatelnost výživného v naší společnosti.

Pouze 3 respondenti-muži mají svěřeny děti do své péče. Uvedli, že není žádný problém ze strany matky v placení výživného na jejich děti.

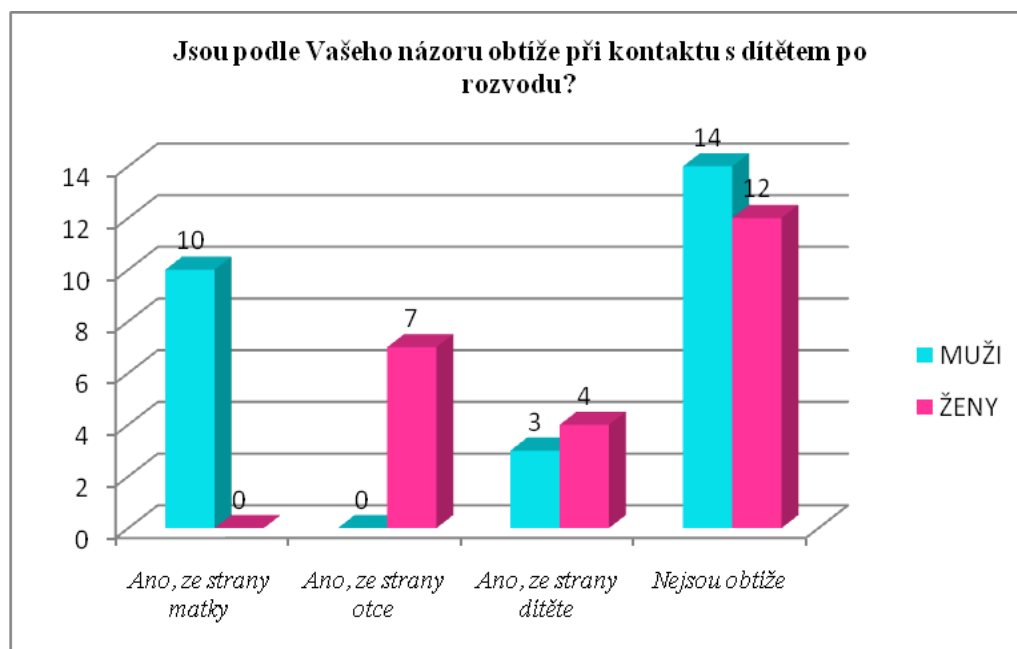
Otázka č. 20

Jsou podle Vašeho názoru obtíže při kontaktu s dítětem po rozvodu?

Tabulka č. 21 **Obtíže při kontaktu s dítětem/děťmi po rozvodu**

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano, ze strany matky	10	37	0	0
Ano, ze strany otce	0	0	7	31
Ano, ze strany dítěte	3	11	4	17
Nejsou obtíže	14	52	12	52
Součet	27	100	23	100

Tabulka č. 20 **Obtíže při kontaktu s dítětem/děťmi po rozvodu**

Ze získaných údajů vyplývá, že shodně v 52 % uvedli jak muži, tak i ženy, že nemají obtíže při kontaktu s dítětem po rozvodu manželství.

Muži (37 %) uvedli, že obtíže při kontaktu s dítětem jsou především, ze strany matky a ze strany dítěte (11 %).

Ženy (31 %) spatřují obtíže při kontaktu s dítětem po rozvodu, zejména ze strany otce a v 17 % ze strany dítěte.

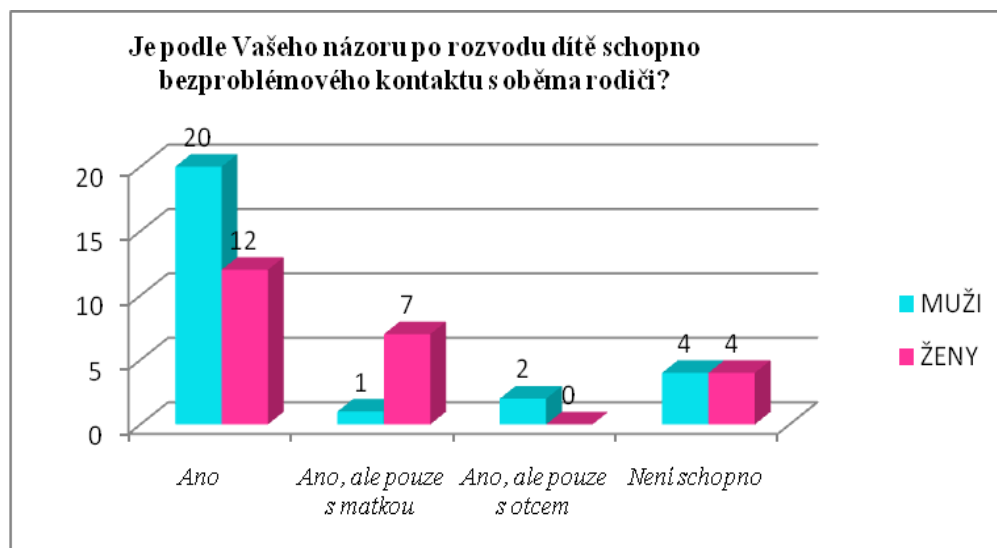
Otázka č. 21

Je podle Vašeho názoru po rozvodu dítě schopno bezproblémového kontaktu s oběma rodiči?

Tabulka č. 22 **Kontakt dítěte/děti s oběma rodiči po rozvodu**

	MUŽI		ŽENY	
	Počet	%	Počet	%
Ano	20	73	12	52
Ano, ale pouze s matkou	1	4	7	31
Ano, ale pouze s otcem	2	8	0	0
Není schopno kontaktu	4	15	4	17
Součet	27	100	23	100

Obrázek č. 21 **Kontakt dítěte/děti s oběma rodiči po rozvodu**

Bezproblémový kontakt dítěte s oběma rodiči po rozvodu manželství, uvádí podstatná část respondentů, 73 % mužů a 52 % žen.

Muži v 15 % a ženy v 17 % jsou názoru, že jejich dítě není schopné bezproblémového kontaktu s oběma rodiči.

Bezproblémový kontakt pouze s matkou dítěte, uvedlo 31 % žen a 4 % mužů.

To, že je dítě schopno bezproblémového kontaktu pouze s otcem uvádí pouze 8 % mužů a 0 % žen.

5.3 Interpretace výsledků

Ze závěru dotazníkového šetření vyplývá, že:

Hypotéza 1.

Rozvedené ženy preferují v dalším vztahu nesezdané soužití častěji než rozvedení muži.

Mohu konstatovat, že tato hypotéza se **potvrdila**.

Hypotézu měly v dotazníku potvrdit nebo vyvrátit otázky č. 11 a 12. V tabulkách jsem získaná data rozdělila podle kategorií na muže a ženy.

U otázky „*Preferujete nesezdané soužití před manželstvím?*“ uvedlo 44 % mužů, že preferují nesezdané soužití, buď v důsledku špatných zkušeností z rozvodu manželství, anebo se nechtějí formálně vázat. U žen to bylo 56 %.

Zajímavé je také poměrně vysoké procento mužů 56 % i žen 44 %, kteří uvedli, že nesezdané soužití před manželstvím jako formu soužití, nepreferují.

U otázky „*Jste v současné době ženatý, vdaná?*“. Muži v 59 % a ženy dokonce v 78 %, uvedli, že v současné době nežijí v novém manželském svazku.

Muži ve 41 % uvedli, že jsou opět ženatí a ženy v pouhých 22 %.

Překvapující je ta skutečnost, že i když muži (56 %) i ženy (44 %) v poměrně vysokých počtech uvedli, že nepreferují nesezdané soužití před manželstvím, je nižší procento respondentů, kteří jsou ženatí a vdané.

Hypotéza 2.

Děti z předchozího manželství (vztahu) představují častěji vztahový problém vůči novému partnerovi.

Mohu konstatovat, že tato hypotéza se **potvrdila**.

Hypotézu měly v dotazníku potvrdit nebo vyvrátit otázky č. 13 a 15.

U otázky „*Vychází Váš partner/partnerka (manžel/manželka) s Vaším dítětem/děťmi z předchozího vztahu?*“ uvedlo 48 % žen, že nový partner vychází s jejich dítětem, ale vztah je problémový. Nové partnerky mužů vycházejí s jejich dítětem/děťmi s problémy ve 22 %.

Hypotézu potvrzuje také údaj, ze kterého vyplývá, že noví partneři žen (17 %) s jejich dětmi vůbec nevychází. U mužů jsou to pouhá 3 %, těch kteří uvedli, že nové partnerky nevychází s jejich dítětem/děti z předchozího manželství.

U otázky „*Vycházíte s dítětem/děti Vašeho partnera/partnerky (manžela/manželky) z předchozího vztahu?*“ získaná empirická data také dokládají potvrzení stanovené hypotézy.

Převažuje počet mužů (22 %), kteří sice vycházejí s dítětem své partnerky, ale jsou určité problémy a 20 % mužů uvedlo, že s dítětem partnerky nevychází vůbec.

Ženy pouze v 9 % buď vůbec nevychází s dítětem svého nového partnera, a nebo vychází, ale s určitými problémy.

Ze získaných údajů vyplývá, že noví partneři žen, mají větší problémy vycházet s jejich dítětem/děti z předchozího vztahu než naopak. Důvodem může být i to, že ženy jsou zvýhodňovány v péči o děti. Jejich nový partner přichází do rodiny, kde jsou děti, vstupuje do zaběhnutého systému, který se může lišit od jeho představ. Pokud se přizpůsobí, může se cítit podřízeně a bezmocně. Nepřizpůsobí-li se, mohou začít problémy, protože ženy mají tendenci bránit jak zaběhlý stereotyp, tak i své děti

Odchod jednoho z rodičů ze společného domova, přináší dítěti, a to v jakémkoliv věku, velkou psychickou a traumatizující zátěž. Každý potřebuje určitý čas, aby se s touto novou situací vyrovnal a obzvláště pak dítě. S příchodem nového partnera do rodiny, který „supluje“ na místě vlastního, častokrát velice milovaného, rodiče, se zátěž na dítě ještě zvyšuje. Jaký vztah se utvoří mezi dítětem a novým partnerem matky nebo otce, závisí na mnoha okolnostech. Může to být i způsob, jakým je nový partner s dítětem seznámen, na jeho charakteru, zájmu o dítě, ale také na zájmu dítěte samotného.

Hypotéza 3.

Pro muže má rozvod menší ekonomické dopady jako pro ženy.

Mohu konstatovat, že tato hypotéza se mi **potvrdila.**

Tuto hypotézu měly v dotazníku potvrdit nebo vyvrátit otázky č. 16, 18 a 19.

U otázky „*Změnila se Vaše ekonomická situace po rozvodu?*“ uvedlo zhoršení ekonomické situace v důsledku rozvodu manželství 61 % žen a 41 % mužů.

Ekonomická situace po rozvodu manželství se nezměnila u 37 % mužů a 17 % žen. Muži i ženy shodně ve 22 % uvádí, že se jejich ekonomická situace po rozvodu dokonce zlepšila.

U otázky „*Byl/a/ jste nucen/a/ si po rozvodu nalézt ještě jedno zaměstnání?*“ uvedlo vyšší procento žen (39 %), že byly nuceny si nalézt ještě jedno zaměstnání v důsledku zhoršení ekonomické situace po rozvodu manželství. U mužů to bylo 33 %.

U otázky „*Máte obtíže při placení výživného na dítě/děti ze strany druhého rodiče?*“ uvedlo 52 % žen z celkového počtu, že má problémy s otci svých dětí při placení výživného pro děti. V 31 % ženy uvádějí, že druhý rodič platí výživné bez sebemenších problémů.

Přitom pro některé rozvedené matky, znamená výživné podstatnou částku v jejich měsíčním rozpočtu, se kterou v případě neplacení nemohou počítat.

Pouze 3 respondenti-muži, kteří mají svěřeny děti do své péče, uvedli, že není žádný problém ze strany matky v placení výživného na jejich děti.

Pokud bych porovnávala údaje na otázku „*Zůstal/a/ jste bydlet po rozvodu v původním bytě, dome*“, převládá vyšší procento mužů (74 %) oproti ženám (65 %), kteří v důsledku rozvodu manželství museli odejít ze společného bydliště.

Toto samozřejmě nepotvrzuje, že by se mužům v důsledku změny bydliště zhoršila ekonomická situace.

Hypotéza 4.

Muži jsou po rozvodu znevýhodňováni v oblasti péče o děti oproti ženám.

Mohu konstatovat, že tato hypotéza se mi **potvrdila.**

Tuto hypotézu měly v dotazníku potvrdit nebo vyvrátit otázky č. 5 a 14.

U otázky „*Máte děti/dítě ve své péči?*“ empirická data, která jsem získala formou dotazníkového šetření jasně ukazují, že rovných 83 % dotazovaných žen má děti po rozvodu manželství ve své péči. U dotazovaných mužů je to pouhých 11 %, kterým svěřil soud děti do péče po rozvodu manželství.

Také otázka „*Má Váš partner/partnerka (manžel/manželka) ve své péči dítě/děti z předchozího vztahu?*“ jasně dokládá, že nové partnerky dotazovaných respondentů-mužů

mají v 56 % děti z předchozího vztahu ve své péči. U dotazovaných respondentů-žen mají jejich noví partneři děti ve své péči pouze v 8 %.

Troufám si tvrdit, že se mi potvrdil také obecně známý trend, ve zvýhodňování žen-matek v péči o děti po rozvodu manželství a znevýhodňování mužů oproti ženám.

5.4 Závěr šetření

Závěrem praktické části mé magisterské práce, tedy jako shrnutí provedeného šetření, mohu zkonstatovat, že toto bylo prováděno s cílem zmapování psychologických, sociálních a ekonomických dopadů rozvodu. Porovnávala jsem hlavně to, jaké mají tyto aspekty konkrétní dopady na muže a na ženy, jakým způsobem ovlivnil rozvod jejich postoje k uzavírání nového manželství a jaké jsou vztahy mezi novými partnery rozvedených otců a matek a jejich dětmi z předchozího vztahu. Také jsem se zaměřila na otázku, komu jsou nejčastěji svěřovány děti do péče po rozvodu manželství. V neposlední řadě bylo předmětem mého zájmu to, zda byly s rozvodem spojeny nějaké zásadní změny v ekonomické oblasti rodiny.

Jako cíl praktické části své práce (výzkumu) jsem si vytkla „***zjištění psychologických, sociálních a ekonomických dopadů rozvodu manželství na jednotlivá pohlaví. Specifikovat konkrétní dopady rozvodu na muže a ženy***“. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsem získala potřebné údaje k získání odpovědí na mnou formulované hypotézy, a tím jejich potvrzení nebo vyvrácení. Výsledky mého šetření jsem popsala a graficky znázornila, a pro přehlednost jsem se vyjádřila ke každé otázce svého výzkumu zvlášť.

Statistická data nutná pro potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz jsem získala prostřednictvím analytického výzkumu, který byl proveden formou dotazníkového šetření s kvantitativním přístupem.

Tato metodika zpracování výzkumu a takto získaných dat se mi jeví jako přiměřená pro rozsah a zaměření magisterské práce a studiem jiných, v minulosti obhájených prací s podobným zaměřením, jakož i konzultací s vedoucím práce mám za to, že tato metodika je vhodná. To bylo ostatně ověřeno i získáním validních a reliabilních dat vhodných ke zpracování a hodnocení s cílem potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

Zvolený dotazník, a zejména otázky v něm volené, je přesně daný soubor konkrétních standardizovaných otázek. Dotazník obsahoval 21 otázek, které sloužily pro zjištění údajů, postojů a názorů dotazovaných osob.

Musím zkonstatovat, že na tento můj dotazník reagovalo 50 respondentů z 80 oslovených, kteří projevíli ochotu spolupracovat při šetření. Dotazník byl vyplněn zcela dobrovolně, a proto jejich návratnost nebyla 100 %, ale pouze 62,5 %.

Důvodem poměrně nízké návratnosti může být to, že se jedná o citlivé údaje z osobního života člověka, které někteří nechtějí zveřejňovat. Získaná data z dotazníků jsem zpracovávala statisticky, rozdělila je na skupiny mužů a žen a následně vyhodnotila.

Výzkum byl realizován ve vzdělávacích zařízeních VPS MV v Brně a firmě BORS a. s. Hustopeče. Tedy mezi zaměstnanci státní správy i soukromé firmy.

K šetření samotnému a jednotlivým otázkám se vyjadřuji výše v praktické části své práce, nicméně obecně závěrem lze konstatovat, že šetření bylo provedeno explorativní metodou, dotazníkem. Ten byl zaměřen zejména na získání odpovědí na tyto otázky: jakým způsobem ovlivnil rozvod muže a ženy a jejich postoj k uzavírání nového manželství; jaké jsou vztahy mezi novými partnery rozvedených otců a matek a jejich dětmi z předchozího vztahu; komu jsou nejčastěji svěřovány děti do péče po rozvodu manželství; zda se rozvedení již vyrovnali s rozvodem a žijí v novém partnerském vztahu. A také, zda byly s rozvodem spojeny nějaké zásadní změny v ekonomické oblasti rodiny.

V některých dotaznících jsem se setkala i s dopsanými odpověďmi, které svědčili o určitých negativních emocích. Týkaly se především odpovědí respondentek-matek na otázky „Jsou podle Vašeho názoru obtíže při kontaktu s dítětem po rozvodu“ a „Je podle Vašeho názoru po rozvodu dítě schopno bezproblémového kontaktu o oběma rodiči?“. Je pravdou, že řada dotazovaných matek (52 %) má problémy s placením výživného ze strany otců, což může být i důvodem těchto negativních odpovědí.

Některé odpovědi nemusely být, podle mého názoru, objektivní, ale to mohlo být zapříčiněno třeba i špatnou formulací některých otázek, nebo pouze jejich špatným pochopením. Nicméně musím konstatovat, že dotazníkové šetření odkrylo podstatnou část dopadů rozvodu manželství, z pohledu mužů a z pohledu žen. Poznat názory mužů a žen, kteří mají zkušenost s rozvodem manželství, se všim co s sebou přináší, je velice zajímavé a obohacující.

Dotazníkové šetření potvrdilo některé obecně známé statistiky. Potvrdil se mi fakt, že ženy jsou zvýhodňovány v porozvodové péči o děti. Základním zájmem dítěte po rozvodu je udržet stálý vztah s oběma rodiči, bohužel běžná praxe svědčí o převládajícím a často automatickém svěřování dětí matkám po rozvodu manželství. Příčina může být v převládajících stereotypech a tradiční představě o mateřské a otcovské roli.

Dále se potvrdilo, že muži rozvodem ekonomicky ztrácejí méně než ženy. Zhoršení ekonomické situace v důsledku rozvodu manželství uvedlo vyšší procento žen (61 %) oproti mužům (41 %).

Ženy se po rozvodu často dostávají do obtížné materiální situace a většině žen, které začnou žít samy, klesne po rozvodu životní úroveň.

Rozvod manželství je jednou z nejvíce stresujících a častokrát bolestivou záležitostí. Důkazem toho mohou být odpovědi, kdy v 52 % respondenti, odpověděli, že bylo těžké vyrovnat se rozvodem manželství a v 31 % se dosud s rozvodem nevyrovnali.

S tím jak člověk prožíval rozvod, zda převládají špatné nebo dobré zkušenosti souvisí utváření nových partnerských vztahů. Více než polovina respondentů-mužů (56 %) uvádí, že v současné době žije s novým partnerem ve společné domácnosti, ale u žen pouze ve 26 % uvádí soužití s novým partnerem ve společné domácnosti. Překvapující pro mě bylo zjištění, že 52 % žen uvedlo, že v současné době nemá nového partnera.

Závěrem mohu říci, že výsledky mého výzkumu potvrdily mnou stanovené hypotézy.

ZÁVĚR

Rozpad manželství, je ztrátou pro všechny, je to selhání spojené se strádáním. Nic na tom nemění skutečnost, že rozvod bývá provázen pocity úlevy, že nabízí šanci osvobodit se od strastiplného soužití naplněného zlobou, nepřátelstvím, krutými hádkami nebo nenávisným mlčením

Rozvod je bezesporu všezahrnující a složitou životní zkušeností, která se dotýká všech zúčastněných. Je jednou z nejvíce stresujících záležitostí. Vyrovnat se s touto zátěží zabere svůj čas, prostor a vyžaduje porozumění. Na ukončení vztahu mají většinou vinu oba partneři, protože do vztahu přinášejí své vlastní představy, očekávání a životní postoje.

Jiné problémy způsobuje rozvod manželství mužům a jiné ženám, což je způsobeno jejich odlišným postavením v manželství. Stále totiž přetrvává rozdělení rolí v rodině tak, že převážně žena pečuje o děti a domácnost, zatímco muž zajišťuje rodinu po stránce finanční.

Při vyrovnávání se s rozvodem záleží na míře ztrát, osobnosti člověka, jak se dovede vyrovnat se ztrátou a změnou, jakou má podporu svého okolí. Zátěž způsobují ztráty psychické, vztahové, majetkové a změny týkající se běžných denních činností. Posuzovat, kdo skutečně ztrácí víc, je relativní.

Muži v mnoha případech ztrácí jak společné bydliště, tak společný život se svými dětmi. Ztrácejí tedy nejen rodinu, ale i subjektivní pocit domova. Ženy jsou po rozvodu manželství zpravidla zvýhodňovány v oblasti porozvodové péče o děti, uchovávají si každodenní kontakt se svými dětmi, ale dostávají se do obtížné ekonomické situace a v některých případech se ocitají bez jakékoli podpory ze strany otce svých dětí.

Tyto obecně platné a výzkumy potvrzené dopady, se potvrdily i v mém dotazníkovém šetření.

Rozchod znamená najít si nové sociální prostředí, ve kterém budou bývalí manželé žít. Současně s tímto i nutnost vybudovat si novou identitu, jejímž základem již není manželský vztah. Je třeba si zvyknout na nové uspořádání vztahu mezi přáteli, blízkými, zvyknout si na nové prostředí, popřípadě najít si nové bydlení, práci a kompletně přeorganizovat vztahy s dětmi.

Pokud chceme dokončit a dovršit proces „zdravého“ rozvodu, měli bychom se oprostít od bývalého vztahu, vytvořit hranice na ochranu případného nového svazku a žít svůj nový život.

Rozvodem manželství skončilo partnerství, ale přetrvává rodičovství. Jaký dopad má rozvod na děti, závisí na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů, stejně jako na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dětí. Nemusí být vždy negativní.

Nešťastní rodiče v nefunkčním manželství nejsou lepšími rodiči. Rozhodnout se rozvést není vždy egoistický tah, při kterém nebereme na zřetel potřeby svých dětí. Může se jednat o odvážný krok k ozdravení rodiny, i když její členové budou bydlet na odlišných místech.

Rozvod není příčinou utrpení všech zúčastněných, ale je výsledkem jejich utrpení. Je těžkou životní zkouškou, zpochybní vše, čeho jsme dosáhli, dokonce i nás samotné. Můžeme mu podlehnout, ale také se díky němu stát silnějšími. Může se stát výzvou, příležitostí změnit věci k lepšímu, na jehož konci může být šťastná a vyrovnaná rodina s dětmi, které získali dvě bezpečná obydlí.

„Cílem diplomové práce bylo popsat instituci manželství, jeho jednotlivé funkce a význam. Podrobněji se zaměřit na rozvod a provést rozbor psychologických, sociálních a ekonomických důsledků rozvodu manželství pro jednotlivá pohlaví. Specifikovat konkrétní dopady rozvodu na muže a ženy“.

Teoretická část diplomové práce naplnila cíl práce tím, že poskytuje komplexní charakteristiku manželství, jeho účel a význam pro jedince i společnost. Také se podrobně zabývá rozvodem manželství, a vším co s ním souvisí (druhy rozvodu, demografické údaje, příčiny, jeho důsledky i možnosti poradenství). Předkládá také možnost prevence rozpadu manželství, kterou spatřuje ve výchově k manželství a rodičovství. Jejímž cílem je utváření zodpovědných postojů v oblasti partnerských vztahů.

Praktická část diplomové práce naplnila cíl tím, že specifikovala konkrétní dopady rozvodu na muže a ženy prostřednictvím dotazníkového šetření a potvrdily se všechny stanovené čtyři hypotézy.

Hypotéza 1. - rozvedené ženy preferují v dalším vztahu nesezdané soužití častěji než rozvedení muži - **se potvrdila.**

Hypotéza 2. - děti z předchozího manželství (vztahu) představují častěji vztahový problém vůči novému partnerovi - **se potvrdila.**

Hypotéza 3. - pro muže má rozvod menší ekonomické dopady jako pro ženy - **se potvrdila.**

Hypotéza 4. - muži jsou po rozvodu znevýhodňováni v oblasti péče o děti oproti ženám - **se potvrdila.**

Myslím si, že jako účinná **prevence rozvodu manželství**, může působit výchova k manželství a rodičovství, o které se v diplomové práci zmiňuji. V rámci této výchovy je důležité, aby každý jedinec pochopil, jak zásadně jsou muži a ženy odlišní. Respektoval tyto odlišnosti a na základě toho se naučil novým způsobům jak s opačným pohlavím komunikovat a jednat, jak si vzájemně naslouchat a také jak si být oporou.

Zcela závěrem bych chtěla říci, že vzhledem ke stoupající rozvodovosti v naší zemi, by měl být rozvod manželství vždy, až tou nejkrajnější možností řešení. Potěšilo mě zjištění, že ačkoliv se rozvod manželství v dnešní době, stal běžným řešením manželských krizí, tak výsledky mého výzkumu ukázaly, že rozvedení muži a ženy nezanevřeli na instituci manželství.

Domnívám se, že by mělo být výstrahou, že Česká republika v evropském měřítku patří mezi země s nejvyšší úrovní rozvodovosti. Doporučovala bych za vhodné podporovat u stávající populace, pěstování kvalitních mezilidských vztahů, toleranci a komunikaci ve vztahu, naučit se chránit a udržovat kvalitní partnerský vztah, utváření zodpovědných postojů v oblasti partnerských vztahů, například v rámci výchovy k manželství a rodičovství formou besed, přednášek nebo rodinné výchovy ve školách.

„Nová filozofie, nový způsob života k nám nepřijdou jen tak. Musíme za ně draze zaplatit spoustou trpělivosti a velkým úsilím.“

Fjodor Michajlovič Dostojevskij

RESUMÉ

Rozvod manželství se stává jak v naší společnosti, tak i v současném světě běžnou záležitostí, nad kterou se již téměř nikdo nepozastaví. Je svým způsobem spojen s dnešní moderní dobou a s její čím dál menší svázaností s náboženskými i společenskými tradicemi a předsudky.

Rozvodovost v naší republice začíná významně vzrůstat zejména po druhé světové válce. Od počátku šedesátých konce počátku devadesátých let se ukazatele rozvodovosti zvýšily téměř na trojnásobek. A v současné době je evidováno téměř třicet jeden tisíc rozvodů ročně.

Rozvodové řízení a především okolnosti, které mu předcházejí a které ho provázejí, jsou traumatizující, plné napětí a mnohdy bolestivé jak pro oba partnery, tak zejména pro jejich děti. Rozvod je vždy závažnou událostí, která se dotýká celé rodiny. Ovlivňuje její členy v dalším životě, zasahuje jejich prožívání, utváření postojů, hodnot, mění ideály a smýšlení o manželství a partnerství.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, první je teoretická a druhá praktická.

V teoretické části se zabývám institucí manželství, jeho funkcí a posláním. Také je zaměřena na krizi manželství, na kterou navazuje velice podrobná část, týkající se samotného rozvodu. Velký důraz je kladem především na psychologické, sociální a ekonomické důsledky rozvodu, které jsou s ním spojeny. Tímto směrem jsem zaměřila také praktickou část.

Pokud již k rozvodu manželství dojde, je důležité, aby ztráty a strádání byly co nejmenší.

Zde sehraává nezastupitelnou roli rozvodové poradenství a rodinná-rozvodová mediace, zejména jako životaschopný způsob při vytváření a udržování vztahů mezi rozvádějícími se rodiči. Teoretická část je zakončena popsáním významné možnosti, jako prevence rozvodu, tedy výchovy k manželství a rodičovství, jejímž cílem je utváření zodpovědných postojů v oblasti partnerských vztahů

Druhá praktická část diplomové práce se věnuje vlastnímu empirickému výzkumu psychologických, sociálních a ekonomických dopadů rozvodu. Porovnání konkrétních dopadů na muže a na ženy.

ANOTACE

Diplomová práce se věnuje problematice rozvodu manželství. Teoretická část je zaměřena na instituci manželství, jeho funkce a význam. Detailně popisuje rozvod manželství, včetně všech důsledků, které jsou s ním spojeny. Věnuje se také rozvodovému poradenství a výchově k manželství a rodičovství jako jedné z možností prevence rozvodů. Praktická část je zaměřena na výzkum dopadů rozvodu manželství pro muže a ženy.

Klíčová slova

Manželství, rodina, rozvod, partner, rodiče, děti, důsledky rozvodu, manželská krize, výchova

ANNOTATION

This Diploma Thesis deals with the issue of divorce rate. It concentrates on psychological, social and economic impacts of a divorce on men and women separately.

The theoretical part focuses on both – marriage with its functions and then in more details it describes the divorce of marriage including all stumbling blocks coming with it. It also dwells on divorce counselling as well as on marriage and parentage education as on one of ways how to prevent divorces.

The empiric part is concentrated on research of divorce consequences for men and women.

Key words

Marriage, family, divorce, partner, parents, children, divorce consequences, marriage crisis, education, counselling.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKALÁŘ, E., NOVÁKOVI M. a D. a kol. *Průvodce rozvodem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 256 s., ISBN 80-7106-157-3
2. BAKALÁŘ, E., *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2002. 216 s., ISBN 80-7021-605-0
3. BAKALÁŘ, E., a kol., *Rozvodová témata a moderní psychologie*. 1.vyd., Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. 124 s., ISBN 80-246-1089-2
4. BAKALÁŘ, E., *Nové pohledy na rozvodovou tematiku*. 1.vyd., Praha: MPSV ČR, 1993. 52 s., ISBN 80-85529-06-8
5. BAKOŠOVÁ, Z., *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: FFUK, 2005. 251 s., ISBN 80-89236-00-6
6. BAKOŠOVÁ, Z., *Teorie sociální pedagogiky*. 1.vyd., Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť, 2011. ISBN 978-80-970675-0-2
7. COLOROSOVÁ, B., *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a trauma adopce*. 1. vyd., Praha: Ikar, 2008. 240 s., ISBN-978-80-249-1027-7
8. DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š., *Sociologické studie. Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, 1.vyd., Praha: sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s., ISBN 978-80-7330-124-8
9. EVERETT, C., VOLGY-EVERETTOVÁ, S., *Zdravý rozvod pro rodiče a děti*. 1. vyd., Praha: Talpress, 2000
10. FRANCOVÁ, M., a kol., *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 260 s., ISBN 978-80-7357-586-1
11. GARDNER, R., *Syndrom zavrženého rodiče*. 1. české vyd., Praha: MPSV, 1996. 102 s., ISBN 80-85529-22-X
12. GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., *Rodinná terapie, Systematické a narativní přístupy*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2003. 184 s., ISBN 80-247-0415-3
13. HETHERINGTON, E. M., KELLY, J. 2003. *For Better or For Worse: Divorce Reconsidered*. New York: W. W. Norton & Company
14. HOLÁ, L., *Mediace, Způsob řešení mezilidských konfliktů*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 2003. 192 s., ISBN 80-247-0467-6
15. JANOŠOVÁ, P., *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 2008. 288 s., ISBN 978 80-247-2284-9

16. KALNICKÁ, Z., *Úvod do gender studies : otázky rodové identity*. 1.vyd., Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. 119 s., ISBN 978-80-724852-8-4
17. KLIMEŠ, J., *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, 2005. 240 s., ISBN 80-7367-045-3
18. KELLNER, J. *Teorie modernizace*. 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007. 194 s., ISBN 987-80-86429-66-3
19. KLABOUCH, J., *Manželství a rodina v minulosti*. 1.vyd., Praha: Orbis, 1962. 281 s., ISBN 11-080-62
20. KRATOCHVÍL, S., *Manželská terapie*. 2.vyd., Hradec Králové: Nakladatelství MACH., 1992. 271 s., ISBN 80-7178-332-3
21. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova : k otázkám sociální pedagogiky*. 1.vyd., Brno: Paido, 2001. 199 s., ISBN 80-7315-004-2
22. KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 215 s., ISBN 978-80-7367-383-3
23. KŘIVOHLAVÝ, J., *Psychologie zdraví*, Praha: Portál, 2001. 280 s., ISBN 80-178-774-4
24. MÁROVÁ, Z., a kol., S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. 1.vyd., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 120 s., ISBN 80-85824-06-X
25. MAŘÍKOVÁ, H., *Proměny současné české rodiny, (Rodina-gender-stratifikace)*, 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 170 s., ISBN 80-85850-93-1
26. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodič.*, 1.vyd., Praha: nakladatelství a vydavatelství H&H, 1992.16 s., ISBN 80-85467-53-4
27. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres.*, 1. vyd., Praha: nakladatelství Galén, 1994. 214 s., ISBN 80-85824-06-X
28. MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1.vyd., Praha: sociologické nakladatelství, 1993. 124 s., ISBN 80-901424-7-8
29. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s., ISBN 80-86429-05-9
30. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina: mýty a skutečnosti*. Brno: Blok, 1990. 184 s., ISBN 80-7029-018-8
31. MÜHLPACHR, P. *Sociální práce jako životní pomoc*. 1. vyd., Brno: MSD, spol. s.r.o., 2006. 220 s., ISBN 80-86633-62-4
32. NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*, Praha: Academia, 1999. 287 s., ISBN 80-200-0690-7
33. NĚMCOVÁ, L., *Výchova k manželství a rodičovství v škole*. Banská Bystrica: Univerzita M. Bela Banská Bystrica, 2007. 98 s., ISBN 978-80-8083-569-9

34. NOVÁK, T., PRÚCHOVÁ, B., *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2007. 144 s., ISBN 978-80-247-1449-3
35. NOVÁK, T., HARGAŠOVÁ, M., *Předmanželské poradenství*, Praha: Grada Publishing, 2007. 138 s. ISBN 978-80-247-1730-2
36. NOVÁK, T., PRÚCHOVÁ, B., *Jak přežít rozvodové peklo.*, 1. vyd., Brno: Jota, 2004. 197 s., ISBN 80-7217-294-8
37. PLAŇAVA, I., *Jak se (ne)rozvádět.*, 1.vyd., Praha: Grada publishing, 1994. 118 s. ISBN 80-7169-129-1
38. PLAŇAVA, I., *Manželství a rodiny.*, 1. vyd., Brno: nakladatelství Doplněk, 2000. 296 s., ISBN 80-7239-039-2
39. PLAŇAVA, I., *Po rozvodu*, Praha: nakladatelství ÚV Českého svazu žen, 1986. 96 s., MK ČSR 59-100-84
40. POUPĚTOVÁ, Š., *Netrapte se po rozvodu*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2009. 176 s., ISBN 978-80-247-2046-3
41. RADVANOVÁ, S., ZULINOVÁ, M., *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 1999. s. 227, ISBN 80-7179-182-2
42. ŘEHOŘ, A. Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce, vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. 47 s.
43. STŘELEČEK, S., a kol., *Kapitoly z rodinné výchovy*. Fortuna, Praha, 1992. 160 s, ISBN 80-85298-84-8
44. SMITH, H., *Děti a rozvod*. 1. vyd., Praha: Portál, 2004. 184 s., ISBN 80-7178-906-2
45. ŠMOLKA, P., *Výběr partnera (Pro nezadané i zadané)*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2005. 128 s., ISBN 80-247-1080-3
46. ŠMOLKA, P., MACH, J., *Manželská a rodinná trápení*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008. s. 192, ISBN 978-80-7367-448-9
47. ŠPATENKOVÁ, N. a kol., *Krize - psychologický a sociologický fenomén*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2004. 129 s., ISBN 80-247-0888-4
48. VÁGNEROVÁ, M., *Základy psychologie*, 1. vyd., Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 356 s., ISBN 80-246-0841-3
49. VALDROVÁ, J., *Gender a společnost : (vysokoškolská učebnice pro nesociologické směry magisterských a bakalářských studií)*. 1. vyd., Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně - Ústí nad Labem, 2006. 236 s., ISBN 80-704-4808-3
50. VÝROST, J., SLAMĚNÍK I., *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha : Grada, 2008. 404 s., ISBN 978-80-2471-428-8

51. WOLFOVÁ, D., *Když partner odchází.*, 38. publikace, Praha: nakladatelství IKAR, 1994. 144 s., ISBN 80-85830-23-X
52. ZÁVODSKÁ DVOŘÁKOVÁ, J., a kol., *Manželství a rozvody*, Praha: Nakladatelství LINDE, 2002. 104 s., ISBN 80-86131-34-4
53. ZEMAN, K., *Divorce and Marital Dissolution in the Czech Republic and in Austria – The Role of Premarital Cohabitation.* (Diploma Thesis). Praha: 2003. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze

TIŠTĚNÉ PRAMENY

1. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 91/1998 Sb., o rodině, v znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

SEZNAM DALŠÍCH ZDROJŮ

1. AMATO, P. R., PREVITI, D. 2003. „People’s Reasons for Divorcing. Gender, Social Class, the Life Course, and Adjustment.“ *Journal of Family Issues*, No. 24: 602–626
2. BLAŽKOVÁ, P., *Mladá manželství v krizi*, Psychologie dnes, 2007, roč. XII, č. 3
3. KRÁLÍKOVÁ, A. *Jedině diskuse může vést ke zvýšení povědomí o rodové citlivosti a toleranci.* Sociální práce, 2005, č. 3., S. 29-31. ISSN 1216-6204.
4. VOHLÍDALOVÁ, M., *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů?* Gender, rovné příležitosti, výzkum, ročník 12 (2010), č. 2

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Český statistický úřad : <http://www.czso.cz/csu>
2. Harnachová, M. a kol., Genderové stereotypy, dostupné <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=120>
3. http://xman.idnes.cz/krachuje-vam-manzelstvi-nahlednete-do-historie-rozvodu-p2c-/xman-styl.aspx?c=A080625_113856_xman-novinky_fro
4. Ministerstvo práce a sociálních věcí : <http://www.portal.mpsv.cz>
5. Otevřená encyklopedie: <http://cs.wikipedia.org/wiki>

SEZNAM TABULEK

I. TEORETICKÁ ČÁST	10
Tabulka č. 1 Rozvody podle počtu a pořadí	41
Tabulka č. 2 Rozvody podle délky trvání manželství.....	44
Tabulka č. 3 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství v roce 2010	48
Tabulka č. 4 Mediace versus soudní pře	84
II. PRAKTICKÁ ČÁST	88
Tabulka č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví	92
Tabulka č. 2 Věk respondentů	93
Tabulka č. 3 Věk respondentů v době rozvodu.....	94
Tabulka č. 4 Věk respondentů podle věkových intervalů.....	94
Tabulka č. 5 Průměrný počet dětí z rozvedeného manželství.....	96
Tabulka č. 6 Počty dětí v péči.....	97
Tabulka č. 7 Dosažené vzdělání respondentů	98
Tabulka č. 8 Kdo požádal o rozvod	99
Tabulka č. 9 Kdo zapříčinil rozvod manželství	100
Tabulka č. 10 Vyrovnání se s rozvodem.....	101
Tabulka č. 11 Soužití s novým partnerem/partnerkou	102
Tabulka č. 12 Rodinný stav respondentů	103
Tabulka č. 13 Preference nesezdaného soužití před manželstvím.....	104
Tabulka č. 14 Vztah partnera/partnerky s dítětem z předchozího vztahu.....	105
Tabulka č. 15 Dítě/děti v péči nového partnera/partnerky.....	106
Tabulka č. 16 Vztah dítěte partnera/partnerky a respondenta	107
Tabulka č. 17 Ekonomická situace respondentů po rozvodu.....	108
Tabulka č. 18 Bydlení respondentů po rozvodu	110
Tabulka č. 19 Další zaměstnání po rozvodu	111
Tabulka č. 20 Výživné pro dítě/děti.....	113
Tabulka č. 21 Obtíže při kontaktu s dítětem/děťmi po rozvodu.....	114
Tabulka č. 20 Obtíže při kontaktu s dítětem/děťmi po rozvodu.....	114
Tabulka č. 22 Kontakt dítěte/děti s oběma rodiči po rozvodu	115

SEZNAM OBRÁZKŮ

I. TEORETICKÁ ČÁST	10
Obrázek č. 1 Rozvody podle počtu podaných návrhů	42
Obrázek č. 2 Podíl rozvodů vyššího pořadí podle pohlaví a vzdělání (v %)	42
Obrázek č. 3 Rozvodovost podle pohlaví a věku (na 1 000 osob).....	43
II. PRAKTICKÁ ČÁST	88
Obrázek č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví	92
Obrázek č. 2 Věk respondentů	93
Obrázek č. 3 Věk respondentů v době jejich rozvodu manželství	94
Obrázek č. 4 Průměrný počet dětí z rozvedeného manželství	96
Obrázek č. 5 Počty dětí v péči	97
Obrázek č. 6 Dosažené vzdělání respondentů	98
Obrázek č. 7 Kdo požádal o rozvod.....	99
Obrázek č. 8 Kdo zapříčinil rozvod manželství.....	100
Obrázek č. 9 Vyrovnání se s rozvodem.	101
Obrázek č. 10 Soužití s novým partnerem/partnerkou.....	102
Obrázek č. 11 Rodinný stav respondentů	103
Obrázek č. 12 Preference nesezdaného soužití před manželstvím	104
Obrázek č. 13 Vztah partnera/partnerky s dítětem z předchozího vztahu	105
Obrázek č. 14 Dítě/děti v péči nového partnera/partnerky	106
Obrázek č. 15 Vztah dítěte partnera/partnerky a respondenta	107
Obrázek č. 16 Ekonomická situace respondentů po rozvodu	108
Obrázek č. 17 Bydlení respondentů po rozvodu.....	110
Obrázek č. 18 Další zaměstnání po rozvodu.....	111
Obrázek č. 19 Výživné pro dítě/děti	113
Obrázek č. 21 Kontakt dítěte/dětí s oběma rodiči po rozvodu.....	115

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1: *Dotazník* - počet stran 3

Příloha č. 2 : *Sňatky a rozvody v Evropě a dalších zemích* - počet stran 1

Příloha č. 3: *Rozvody v letech 1950 - 2009* - počet stran 2

Příloha č. 1

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou 5. ročníku sociální pedagogiky Institutu mezioborových studií v Brně. Ve své diplomové práci se věnuji dopadům rozvodu manželství na ženy a muže. Prosím Vás o účast na výzkumu vyplněním dotazníku, který obsahuje otázky týkající se této problematiky.

Dotazník se skládá z 21 otázek. Pozorně si je přečtete a označte u každé pouze jednu Vámi zvolenou odpověď, případně se vyjádřete slovně.

Dotazník je anonymní a bude použit pouze pro účely diplomové práce.

Vyplnění dotazníku by Vás nemělo stát více jak 3 minuty Vašeho času. Prosím Vás proto, abyste mi pomohli tuto velice důležitou problematiku prozkoumat.

Za Váš čas a pozornost předem děkuji.

1. Jste:

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik je Vám let?

3. Kolik Vám bylo let, když jste se rozvedl (rozvedla)?

4. Kolik máte dětí z rozvedeného manželství?

5. Máte dítě (děti) ve své péči?

- a) Ano
- b) Ne

6. Jaké jste dosáhl/a vzdělání?

- a) Základní
- b) Střední s výučním listem
- c) Střední s maturitou
- d) Vysokoškolské

7. Kdo podal žádost o rozvod manželství?

- a) Já
- b) Partner/ka

8. Kdo podle Vašeho názoru zapříčinil rozvod manželství?

- a) Partner/ka
- b) Já
- c) Máme na tom podíl oba

9. Bylo pro Vás těžké vyrovnat se s rozvodem?

- a) Ano - pocity z rozchodu byly velmi bolestivé a dosud mne trápí
- b) Ano - ale dokázal/a jsem se s tím po čase vyrovnat
- c) Ne - než špatné manželství, tak raději žádné manželství.

10. Žijete v současné době s nějakým novým partnerem/partnerkou?

- a) Ano - ve společné domácnosti
- b) Ano - ale každý máme svoji domácnost
- c) Ne

11. Jste v současné době ženatý, vdaná?

- a) Ano
- b) Ne

12. Preferujete nesezdané soužití před manželstvím?

- a) Ano - nechci se formálně vázat
- b) Ano - v důsledku špatných zkušeností z rozvodu
- c) Ne

13. Vychází Váš partner/ka (manžel/ka) s Vaším dítětem (dětmi) z předchozího vztahu?

- a) Ano
- b) Ano - dokonce výborně
- c) Ano - ale s problémy
- d) Ne

14. Má Váš partner/ka(manžel/ka) ve své péči dítě (děti) z předchozího vztahu?

- a) Ano - žijí s námi ve společné domácnosti
- b) Ano - ale každý máme svoji domácnost
- c) Ne - styk s nimi je bezproblémový
- d) Ne - při styku s nimi jsou problémy
- e) Nemá děti

15. Vycházíte s dítětem Vašeho partnera/ky(manžela/ky) z předchozího vztahu?

- a) Ano
- b) Ano - dokonce výborně
- c) Ano - ale s problémy
- d) Ne

16. Změnila se Vaše ekonomická situace po rozvodu?

- a) Ano - zhoršila se
- b) Ano - zlepšila se
- c) Ne

17. Zůstal(a) jste bydlet po rozvodu v původním bytě, domě?

- a) Ano
- b) Ne

18. Byl (a) jste nucen(a) si po rozvodu nalézt ještě jedno zaměstnání?

- a) Ano
- b) Ne

19. Máte obtíže při placení výživného na dítě (děti) ze strany druhého rodiče?

- a) Ano
- b) Ne

20. Jsou podle Vašeho názoru obtíže při kontaktu s dítětem po rozvodu ?

- a) Ano - ze strany matky
- b) Ano - ze strany otce
- c) Ano - ze strany dítěte
- d) Ne

21. Je podle Vašeho názoru po rozvodu dítě schopno bezproblémového kontaktu s oběma rodiči?

- a) Ano
- b) Ano - ale pouze s matkou
- c) Ano - ale pouze s otcem
- d) Ne

Příloha č. 2

Tabulka: Sňatky a rozvody v Evropě a dalších zemích (na 1000 obyvatel)

Země	Sňatky					Rozvody				
	1995	2000	2005	2008	2009	1995	2000	2005	2008	
EU 27	5,3	5,2	4,9	¹⁾ 4,9	4,9	.	²⁾ 1,7	1,8	2,1	.
Eurozóna 16	5,1	5,1	4,6	¹⁾ 4,5	.	²⁾ 1,5	1,7	1,9	.	.
v tom:										
Belgie	5,1	4,4	4,1	³⁾ 4,3	4,4		3,5	2,6	2,9	3,3
Bulharsko	4,4	4,3	4,3		3,6	3,4	1,3	1,3	1,9	1,9
Česká republika	5,3	5,4	5,1	5,0	4,6	3,0	2,9	3,1	3,0	
Dánsko	6,6	7,2	6,7		6,8	6,0	2,5	2,7	2,8	2,7
Estonsko	4,9	4,0	4,6		4,6	4,0	5,2	3,1	3,0	2,6
Finsko	4,7	5,1	5,6		5,8	5,6	2,7	2,7	2,6	2,5
Francie	4,4	5,0	4,5	³⁾ 4,1	4,0		2,1	1,9	2,5	.
Irsko	4,3	5,0	5,1	¹⁾ 5,2	.		.	0,7	0,8	¹⁾ 0,8
Itálie	5,1	5,0	4,2	³⁾ 4,1	4,0		0,5	0,7	0,8	0,9
Kypr	10,3	13,4	7,8		7,7	.	1,2	1,7	2,0	2,1
Litva	6,1	4,8	5,8		7,2	6,2	2,8	3,1	3,3	3,1
Lotyšsko	4,5	3,9	5,5		5,7	4,4	3,1	2,6	2,8	2,7
Lucembursko	5,1	4,9	4,4		3,9	3,5	1,8	2,4	2,2	2,0
Maďarsko	5,2	4,7	4,4	³⁾ 4,0	3,7		2,4	2,3	2,5	2,5
Malta	6,3	6,7	5,9		6,0	5,7
Německo	5,3	5,1	4,7	³⁾ 4,6	4,6		2,1	2,4	2,4	2,3
Nizozemsko	5,3	5,5	4,4	³⁾ 4,5	4,4		2,2	2,2	2,0	2,0
Polsko	5,4	5,5	5,4		6,8	6,6	1,0	1,1	1,8	1,7
Portugalsko	6,6	6,2	4,6	³⁾ 4,1	3,8		1,2	1,9	2,2	¹⁾ 2,4
Rakousko	5,4	4,9	4,8		4,2	4,2	2,3	2,4	2,4	2,4
Rumunsko	6,8	6,1	6,6		7,0	6,3	1,5	1,4	1,5	1,7
Řecko	6,0	4,5	5,5	³⁾ 4,8	4,7		1,0	1,0	1,2	¹⁾ 1,2
Slovensko	5,1	4,8	4,9		5,2	4,9	1,7	1,7	2,1	2,3
Slovinsko	4,1	3,6	2,9	³⁾ 3,3	3,2		0,8	1,1	1,3	1,1
Spojené království	5,6	5,2	5,2	¹⁾ 4,4	.		2,9	2,6	2,6	¹⁾ 2,4
Španělsko	5,1	5,4	4,8		4,2	3,8	0,8	0,9	1,7	2,4
Švédsko	3,8	4,5	4,9		5,5	5,2	2,6	2,4	2,2	2,3
Ostatní země										
Bělorusko	.	.	7,5		8,0	8,3	.	.	3,1	3,8
Chorvatsko	5,3	4,9	5,0		5,3	.	0,9	1,0	1,1	1,1
Island	4,6	6,3	5,4	³⁾ 5,2	.		1,8	1,9	1,9	1,7
Lichtenštejsko	13,2	7,2	5,4		5,8	4,3	.	3,9	2,7	2,8
Norsko	5,0	5,0	4,8		5,3	5,1	2,4	2,2	2,4	2,1
Ruská federace	.	.	7,5		8,3	8,5	.	.	4,2	5,0
Švýcarsko	5,8	5,5	5,4	³⁾ 5,4	5,4		2,2	1,5	2,9	2,6
Turecko	.	.	9,1		9,0	.	.	.	1,3	1,4
Ukrajina	.	.	7,1		7,0	6,9	.	.	3,9	5,3

¹⁾ Rok 2007, ²⁾ Rok 1994, ³⁾ Předběžné údaje
Zdroj: ČSÚ 2009

Příloha č. 3

5-2 Rozvody v letech 1950 - 2009

Rok	Počet rozvodů celkem	Věk								
		-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55+
1950	11 312	262	1 707	2 503	1 280	1 692	1 445	1 043	721	659
1951	10 261	207	1 743	2 474	1 410	1 415	1 250	872	487	403
1952	11 219	221	2 084	2 704	1 868	1 330	1 369	822	452	369
1953	9 897	181	1 977	2 412	1 838	975	1 142	708	375	289
1954	9 989	145	2 004	2 392	2 130	907	1 095	704	352	260
1955	12 221	148	2 477	2 929	2 587	1 140	1 337	890	433	280
1956	12 809	116	2 146	2 760	2 628	1 408	1 324	1 083	659	685
1957	12 521	109	1 877	2 850	2 523	1 776	1 204	1 080	513	589
1958	13 589	144	2 152	3 032	2 718	2 086	1 106	1 179	620	552
1959	13 222	163	2 108	2 810	2 557	2 290	1 026	1 137	635	496
1960	12 970	192	2 047	2 606	2 480	2 322	1 072	1 080	642	529
1961	13 939	247	2 311	2 724	2 571	2 472	1 270	1 105	689	550
1962	14 137	243	2 504	2 663	2 611	2 377	1 535	931	725	548
1963	14 703	286	2 909	2 710	2 594	2 343	1 787	783	688	603
1964	14 446	279	3 036	2 439	2 403	2 206	1 886	759	797	641
1965	16 196	336	3 732	2 923	2 411	2 323	2 054	853	827	737
1966	17 435	367	4 294	3 144	2 443	2 313	2 174	1 098	753	849
1967	17 352	364	4 611	3 334	2 363	2 213	1 974	1 103	635	755
1968	18 647	391	5 203	3 878	2 327	2 169	2 000	1 332	567	780
1969	20 550	339	5 600	4 667	2 582	2 353	2 109	1 529	537	834
1970	21 516	369	5 770	5 092	2 769	2 428	2 091	1 579	589	829
1971	23 616	399	6 191	5 746	3 193	2 426	2 320	1 737	716	888
1972	22 392	343	5 402	5 780	3 167	2 241	2 077	1 625	929	828
1973	25 271	387	5 886	6 595	3 805	2 546	2 346	1 745	1 078	883
1974	24 970	405	5 661	6 696	4 135	2 425	2 185	1 685	1 058	720
1975	26 154	452	5 822	6 911	4 434	2 601	2 264	1 690	1 134	846
1976	25 544	529	5 640	6 614	4 444	2 710	2 061	1 606	1 092	848
1977	25 442	464	5 554	6 460	4 777	2 788	1 988	1 532	1 040	839
1978	27 071	438	5 829	6 703	5 400	3 268	2 026	1 582	1 007	818
1979	26 191	441	5 486	6 485	5 239	3 343	1 955	1 457	925	860
1980	27 218	397	5 694	6 693	5 614	3 647	2 069	1 394	856	854
1981	27 608	441	5 341	6 804	5 972	3 947	2 136	1 299	835	833
1982	27 821	422	5 084	6 911	6 081	4 310	2 243	1 212	833	725
1983	29 319	467	4 995	7 129	6 271	4 909	2 617	1 341	793	797

1984	30 514	423	5 272	7 051	6 595	5 186	2 954	1 386	819	828
1985	30 489	446	5 464	6 423	6 426	5 425	3 233	1 467	777	828
1986	29 560	386	5 653	5 843	6 021	5 314	3 330	1 464	760	789
1987	31 036	398	6 043	6 070	6 170	5 494	3 782	1 558	726	795
1988	30 652	421	6 080	5 769	5 704	5 582	3 786	1 752	773	785
1989	31 376	432	6 165	6 194	5 631	5 497	4 022	1 917	748	770
1990	32 055	454	6 414	6 745	5 599	5 385	4 131	1 954	726	647
1991	29 366	423	5 950	6 461	4 700	4 930	3 706	1 834	714	648
1992	28 572	429	5 813	6 399	4 577	4 540	3 564	1 996	719	535
1993	30 227	359	6 002	6 905	4 967	4 739	3 746	2 195	804	510
1994	30 939	306	6 005	6 809	5 248	4 717	3 992	2 395	950	517
1995	31 135	203	5 849	6 695	5 596	4 577	4 153	2 503	1 004	555
1996	33 113	138	5 674	7 343	6 136	4 709	4 346	2 851	1 289	627
1997	32 465	102	5 074	7 248	6 125	4 737	4 224	2 882	1 332	741
1998	32 363	108	4 442	7 118	6 158	4 797	4 235	3 163	1 548	794
1999	23 657	42	2 830	5 443	4 351	3 496	3 034	2 376	1 354	731
2000	29 704	49	3 054	7 096	5 733	4 728	3 644	2 944	1 639	817
2001	31 586	41	2 655	7 370	6 346	5 364	3 974	3 143	1 709	984
2002	31 758	35	2 248	7 082	6 595	5 549	4 024	3 227	1 861	1 137
2003	32 824	29	2 043	6 728	7 072	5 937	4 358	3 410	1 964	1 283
2004	33 060	23	1 648	6 309	7 587	6 012	4 732	3 238	2 092	1 419
2005	31 288	24	1 317	5 293	7 171	5 965	4 896	3 043	2 140	1 439
2006	31 415	23	1 222	5 003	7 421	6 037	4 931	3 145	2 112	1 521
2007	31 129	22	1 166	4 438	7 331	6 078	5 172	3 122	2 162	1 638
2008	31 300	26	1 088	4 313	7 091	6 402	5 323	3 146	2 129	1 782
2009	29 133	25	991	3 554	6 325	6 478	4 805	3 224	1 957	1 774

Zdroj: ČSÚ 2012, demografická příručka 2009, Praha: aktualizováno 26.1.2012